

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Επισπεύδον Τμήμα)

σε συνεργασία με το

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**«ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΙ
ΔΕΥΤΕΡΗΣ/ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ»**

Τίτλος

**ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΟΛΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΩΝ
ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία της Σταυρούλας-Φανής Μελαχροινού

Επιβλέπων: Γεώργιος Κοτζόγλου

Μέλη της εξεταστικής επιτροπής: Χασάν Καϊλή, Καλομοίρα Νικολού

ΡΟΔΟΣ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2022

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η αντιπαραβολική μελέτη των ερωτηματικών προτάσεων της ελληνικής και τουρκικής γλώσσας. Σε γενικές γραμμές, παρουσιάζονται οι ομοιότητες και οι διαφορές σε σχέση με τη δομή τους, ενώ γίνεται συντακτική τους ανάλυση. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται τα είδη των ερωτηματικών προτάσεων, ενώ παράλληλα εξηγείται ο σκοπός και η λειτουργία τους στον καθημερινό λόγο. Εξετάζονται διεξοδικά οι ιδιότητες και οι χρήσεις των ερωτηματικών φράσεων της Ελληνικής και της Τουρκικής και γίνεται λόγος όσον αφορά τη συντακτική τους θέση στα όρια της προτασιακής δομής. Στη συνέχεια, αναλύονται σε βάθος οι περιπτώσεις που προκαλούν ή αποτρέπουν τη μετακίνηση μιας ερωτηματικής φράσης από ένα σημείο της πρότασης σε ένα άλλο.

ABSTRACT

The subject of this thesis is the contrastive study of the interrogative sentences of Greek and Turkish. Generally, the similarities and differences in relation to their structure are presented, while syntactic analysis is performed. More specifically, the types of interrogative sentences are indicated, while at the same time their purpose and function in everyday speech is explained. The properties and uses of the interrogative sentences of Greek and Turkish are thoroughly examined and their syntactic position at the limits of the propositional structure is discussed. In addition, the cases that cause or prevent the movement of an interrogative phrase from one point of the sentence to another are analyzed in depth.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	7
1.1 Εισαγωγή.....	7
1.2 Είδη ερωτηματικών προτάσεων.....	7
1.3 Πολικές ερωτήσεις.....	8
1.3.1 Σήμανση πολικών ερωτήσεων.....	8
1.3.2 Πολικές ερωτήσεις εστίασης.....	10
1.3.3 Tag-ερωτήσεις.....	11
1.3.4 Διαζευκτικές ερωτήσεις.....	13
1.3.5 Άλλα είδη πολικών ερωτήσεων.....	14
1.4 Ερωτήσεις περιεχομένου.....	15
1.4.1 Ερωτηματικές φράσεις.....	15
1.4.2 Ερωτηματικές λέξεις με αόριστη σημασία.....	19
1.4.3 Μετακίνηση ερωτηματικών φράσεων.....	20
2. ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	22
1.5 Εισαγωγή.....	22
1.6 Πολικές ερωτήσεις.....	23
1.6.1 Χαρακτηριστικά πολικών ερωτήσεων.....	23
1.6.2 Αρνητικές ερωτήσεις.....	25
1.6.3 Διαζευκτικές ερωτήσεις.....	25
1.6.4 Κατευθυνόμενες ερωτήσεις.....	26
1.6.5 Άλλα είδη πολικών ερωτήσεων.....	27
1.6.6 Μετακίνηση κεφαλής στις πολικές ερωτήσεις.....	28
1.7 Ερωτήσεις περιεχομένου.....	29
1.7.1 Ερωτηματικές φράσεις.....	29
1.7.2 Μετακίνηση στις ερωτήσεις περιεχομένου.....	33
1.7.2.1 Εισαγωγή.....	33
1.7.2.2 Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα.....	35
1.7.2.3 Μετακίνηση ερωτηματικών φράσεων.....	36
1.7.2.4 Μακρινή μετακίνηση ερωτηματικών φράσεων.....	38
1.7.2.5 Μετακίνηση κεφαλής στις ερωτήσεις περιεχομένου.....	40

1.7.2.6 Φαινόμενα νησίδων.....	41
2.4 Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.....	44
3. ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ.....	46
3.1 Εισαγωγή.....	47
3.2 Πολικές ερωτήσεις.....	47
3.2.1 Άμεσες ερωτήσεις.....	47
3.2.2 Tag-ερωτήσεις.....	48
3.2.3 Διαζευκτικές ερωτήσεις.....	50
3.2.4 Ρητορικές ερωτήσεις σε αφηγηματικό ρόλο.....	51
3.2.5 Τροπικά επιρρήματα σε πολικές ερωτήσεις.....	51
3.2.6 Συντακτικές θέσεις του ερωτηματικού μορίου mI.....	52
3.3 Ερωτήσεις περιεχομένου.....	55
3.3.1 Ερωτηματικές φράσεις.....	55
3.3.1.1 Kim (ποιος).....	56
3.3.1.2 Ne (τι).....	57
3.3.1.3 Hangi (ποιο).....	58
3.3.1.4 Nere-, hani (πού).....	58
3.3.1.5 Ne zaman (πότε).....	60
3.3.1.6 Kaç/ Ne kadar (πόσο).....	60
3.3.1.7 Nası (πώς).....	61
3.3.1.8 Neden, niye, niçin (γιατί).....	62
3.3.2 Συντακτική θέση των ερωτηματικών φράσεων.....	62
3.3.3 Αντηχητικές ερωτήσεις.....	63
3.3.4 Ρητορικές ερωτήσεις.....	64
3.4 Συντακτική θέση ερωτηματικών φράσεων στις ερωτήσεις περιεχομένου.....	65
3.4.1 Εισαγωγή.....	65
3.4.2 Wh-scrambling.....	66
3.4.3 Τοπική και μακρινή μετακίνηση ερωτηματικής φράσης.....	67
3.4.4 Συντακτική θέση ερωτηματικών φράσεων σε θέση υποκειμένου/ αντικειμένου.....	70
3.4.5 Φαινόμενα νησίδων.....	72

4	ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΟΛΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ.....	75
4.1	Εισαγωγή.....	75
4.2	Πολικές ερωτήσεις.....	76
4.2.1	Κατευθυνόμενες ερωτήσεις (Tag-questions).....	78
4.2.2	Διαζευκτικές ερωτήσεις (Alternative questions).....	78
4.2.3	Σύνταξη στις πολικές ερωτήσεις.....	79
4.3	Ερωτήσεις περιεχομένου.....	80
4.3.1	Εισαγωγή.....	80
4.3.2	Ερωτηματικές φράσεις.....	81
4.3.3	Συντακτική θέση ερωτηματικών φράσεων.....	84
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	89
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	90

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως αντικείμενό της τη μελέτη των ερωτηματικών προτάσεων της Ελληνικής σε αντιπαραβολή με τις ερωτηματικές προτάσεις της Τουρκικής. Η διάρθρωσή της αποτελείται από τέσσερις βασικές θεματικές ενότητες.

Στο πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνονται οι βασικές πληροφορίες και τα χαρακτηριστικά των ερωτηματικών προτάσεων στις γλώσσες του κόσμου. Αρχικά, γίνεται η διάκριση των ερωτήσεων σε δύο ευρείες ομάδες αποτελούμενες από επιμέρους κατηγορίες και γνωστοποιούνται τα περιβάλλοντα χρήσης τους, καθώς και ο σκοπός του ομιλητή που εκφέρει την ερώτηση σε κάθε μια από αυτές. Περιγράφεται ο διαφορετικός τρόπος σήμανσης των ερωτηματικών προτάσεων, αναφέροντας παράλληλα παραδείγματα από διάφορες γλώσσες του κόσμου. Στο τέλος του κεφαλαίου εξετάζονται οι ερωτηματικές φράσεις αλλά και η συντακτική τους θέση εντός της προτασιακής δομής.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τις κύριες κατηγορίες των ερωτηματικών προτάσεων της Ελληνικής, τα επιμέρους είδη που απαντώνται στον καθημερινό λόγο, καθώς και τη σήμανσή τους. Αναλύονται η λειτουργία, τα γραμματικά χαρακτηριστικά αλλά και η συντακτική θέση των ερωτηματικών φράσεων, ενώ εξίσου σημαντική αποτελεί η ενότητα που ασχολείται με συντακτικά ζητήματα των ερωτήσεων. Επιπλέον, παρατίθενται πληροφορίες αναφορικά με τις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις της Ελληνικής.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται τα είδη και η σήμανση των ερωτηματικών προτάσεων της Τουρκικής. Εξετάζονται τα χαρακτηριστικά των ερωτηματικών φράσεων, καθώς και η συντακτική θέση στην οποία τοποθετούνται κατά της εκφορά της ερώτησης. Επιπρόσθετα, γίνεται λόγος όσον αφορά γενικότερα τη σύνταξη των ερωτήσεων της Τουρκικής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο μελετώνται οι ερωτηματικές προτάσεις της Ελληνικής σε αντιπαραβολή με εκείνες της Τουρκικής. Παρουσιάζονται οι ομοιότητες και οι διαφορές τους ως προς τη δομή και τα μορφοσυντακτικά τους χαρακτηριστικά.

1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1.1 Εισαγωγή

Στις γλώσσες του κόσμου, οι ομιλητές χρησιμοποιούν τις ερωτήσεις, σκοπεύοντας γενικά στην απόκτηση μίας πληροφορίας. Συγκεκριμένα, μέσω των ερωτήσεων έχουν τη δυνατότητα να πληροφορηθούν κάτι εντελώς καινούριο μέχρι πρότινος, αλλά υπάρχει και η εκδοχή, σύμφωνα με την οποία έχουν ήδη γνώση ή υποψία ενός γεγονότος ή μίας κατάστασης και στοχεύουν είτε στην επιβεβαίωση είτε στην άρνησή της (Dixon, 2012). Οι ερωτήσεις μπορούν επίσης να αναφέρονται σε κάτι πιο συγκεκριμένο, το οποίο εστιάζεται ιδιαίτερα από τον ομιλητή είτε φωνητικά, με διαφορετικό επιτονισμό, είτε συντακτικά, τοποθετώντας το συγκεκριμένο στοιχείο σε κάποια θέση εστίασης ή κάνοντας χρήση του συντακτικού μηχανισμού που εξυπηρετεί τον σκοπό αυτό, ανάλογα τη γλώσσα που μελετάται. Σε κάποιες περιπτώσεις, ο ομιλητής ενδεχομένως διαθέτει ελλιπή γνώση για κάτι και με τη χρήση ερωτήσεων θα μπορέσει να συμπληρώσει τα απαραίτητα κενά, αποκτώντας πλήρη εικόνα.

1.2 Είδη ερωτηματικών προτάσεων

Γενικότερα, σε όλες τις γλώσσες οι ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες. Ο διαχωρισμός αυτός εξαρτάται από τον σκοπό του ομιλητή που θέτει την ερώτηση. Αν ο σκοπός του είναι η επιβεβαίωση ή όχι μίας πληροφορίας, τότε η ερώτηση που θα χρησιμοποιήσει ανήκει στην κατηγορία των πολικών ερωτήσεων (polar questions), οι οποίες στην Ελληνική συναντώνται ως ερωτήσεις ολικής αγνοίας:

- (1) Θα πάμε σινεμά το βράδυ;

Στην Αγγλική είναι γνωστές ως «yes/no questions». Παρ' όλα αυτά, κάποιες γλώσσες δεν περιλαμβάνουν στο λεξιλόγιό τους αντίστοιχους τύπους για τις λέξεις «yes/no», για αυτό θεωρείται περισσότερο αποδεκτό να ονομάζονται πολικές ερωτήσεις. Από την άλλη πλευρά, σε περίπτωση που ο ομιλητής στοχεύει στην απόσπαση πληροφοριών από τον συνομιλητή του για κάποιο γεγονός, τότε πρόκειται για την κατηγορία των ερωτήσεων περιεχομένου (content questions), οι οποίες στην Ελληνική απαντούν ως

ερωτήσεις μερικής αγνοίας. Σε αντίθεση με τις πολικές ερωτήσεις, δεν είναι δυνατό να απαντηθούν με «ναι» ή «όχι»:

(2) Ποιος έκλεισε την πόρτα;

*Ναι/ Όχι.

1.3 Πολικές ερωτήσεις

Βασικό χαρακτηριστικό των πολικών ερωτήσεων είναι ότι η πληροφορία για την οποία ενδιαφέρεται ο ομιλητής αφορά το σύνολο της πρότασης και όχι ένα μέρος της ή κάποιο συγκεκριμένο συστατικό της. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο οι καταλληλότερες απαντήσεις είναι «ναι» ή «όχι», καθώς ο συνομιλητής καλείται είτε να επιβεβαιώσει κάτι είτε όχι. Ωστόσο, αυτές οι πολικά αντίθετες μεταξύ τους και απόλυτες απαντήσεις θα μπορούσαν να θεωρηθούν περιοριστικές, αφού στην πραγματικότητα υφίστανται και διάφορες ενδιάμεσες καταστάσεις (π.χ.: δεν είμαι σίγουρος/η, θα ήθελα να το σκεφτώ, δεν είναι τόσο απλό, νομίζω πως όχι, έτσι νομίζω) (Dixon, 2012). Εκτός από τις απαντήσεις αυτού του τύπου, αξίζει να σημειωθεί ότι όταν πρόκειται για προφορικό λόγο, οι πολικές ερωτήσεις μπορούν επιπλέον να απαντηθούν με τη γλώσσα του σώματος, όπως με εκφράσεις του προσώπου και χειρονομίες.

1.3.1 Σήμανση πολικών ερωτήσεων

Αρχικά, όσον αφορά τον σχηματισμό τους, οι πολικές ερωτήσεις δεν περιλαμβάνουν ερωτηματικές λέξεις ή φράσεις, όπως συμβαίνει με τις ερωτήσεις περιεχομένου που θα αναλυθούν στη συνέχεια. Στην ουσία, υπάρχει μία ποικιλία διαφορετικών χαρακτηριστικών που μαρκάρουν μία ερώτηση ως πολική, ενώ κάθε γλώσσα διαθέτει τα δικά της φωνολογικά και μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά και επομένως, τον δικό της τρόπο σήμανσης που ενδέχεται να μην συμπίπτει σε κανέναν βαθμό με εκείνον μίας άλλης γλώσσας. Παρατηρείται ότι η κατασκευή και η σήμανση των πολικών ερωτήσεων διεκπεραιώνονται με τη χρήση φωνητικών χαρακτηριστικών, όπως είναι ο επιτονισμός, μορφολογικών χαρακτηριστικών, όπως με ερωτηματικά μόρια και συγκεκριμένα προσφύματα με ερωτηματική σημασία αλλά και συντακτικά, για παράδειγμα, με εναλλαγή της σειράς των όρων της πρότασης, ή ακόμα με τη χρήση πολλών μηχανισμών ταυτόχρονα (Dixon, 2012).

Ο επιτονισμός ή η ανύψωση του τόνου της φωνής σε κάποιο σημείο της πρότασης είναι ο μηχανισμός που χρησιμοποιείται ευρέως στις γλώσσες του κόσμου στη σήμανση των πολικών ερωτήσεων αλλά και στη διάκρισή τους από τις δηλωτικές προτάσεις (statements) και τις περισσότερες φορές από τις ερωτήσεις περιεχομένου. Σε κάποιες γλώσσες, ο επιτονισμός αποτελεί τον βασικό ή ακόμα και μοναδικό μηχανισμό σήμανσης των πολικών ερωτήσεων, ενώ σε άλλες χρησιμοποιείται συνδυαστικά με κάποιον άλλο μηχανισμό. Γενικότερα, ο επιτονισμός σε μία πολική ερώτηση διαπιστώνεται από την βαθμιαία ή ξαφνική ανύψωση του τόνου σε ένα συγκεκριμένο γλωσσικό στοιχείο της πρότασης ή σε μία συλλαβή του, συνήθως προς το τέλος της δομής, η οποία ακολουθείται από ελαφριά ή απότομη πτώση του. Οι διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των γλωσσών σχετίζονται κυρίως με το σημείο που συμβαίνει η άνοδος του ύψους της φωνής, για παράδειγμα, στην παραλήγουσα ή στην προπαραλήγουσα ενός συστατικού, αλλά και με τον βαθμό και τη διάρκεια της, καθώς και με τον τρόπο πτώσης του τόνου. Παρ' όλο που ο επιτονισμός φαίνεται να είναι ο πιο συνήθης μηχανισμός σήμανσης των πολικών ερωτήσεων, εντοπίζονται και κάποιες περιπτώσεις γλωσσών, στις οποίες οι δηλωτικές και ερωτηματικές προτάσεις αυτής της κατηγορίας αποδεικνύεται ότι δεν διαφέρουν φωνητικά, με αποτέλεσμα σε αυτή την περίπτωση η σήμανση αυτών των ερωτήσεων να πραγματοποιείται μέσω άλλων, μορφοφωολογικών χαρακτηριστικών.

Τα χαρακτηριστικά αυτά επιδρούν στην προτασιακή δομή των πολικών ερωτήσεων στο επίπεδο της φωνολογίας και της μορφολογίας, διακρίνοντάς την από εκείνη των απλών δηλώσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μορφολογικής αλλαγής σε περίπτωση πολικής ερώτησης αποτελεί η γλώσσα Maale, η οποία διαθέτει ξεχωριστά επιθήματα συνοπτικής όψης για τη σήμανσή της που προσκολλώνται στον ρηματικό τύπο, καθώς και ρηματικά επιθήματα που υποδηλώνουν ότι πρόκειται για δηλωτική πρόταση. Στην τελική διεργασία για τη μετατροπή μίας δήλωσης σε ερωτηματική πρόταση, εκτελούνται αυτόματα δύο ενέργειες, δηλαδή αντικατάσταση του επιθήματος της όψης με άλλο επίθημα και ταυτόχρονα παράλειψη του δηλωτικού επιθήματος (Dixon, 2012).

Η προσθήκη ενός ερωτηματικού μορίου σε μία πολική ερώτηση αποτελεί επίσης ακόμα έναν μηχανισμό διαχωρισμού της από την απλή δήλωση. Ερωτηματικά μόρια είναι πιθανό να εμφανίζονται σε αρχική θέση στην πρόταση, σε τελική θέση, όπως το μόριο «ka» στα Ιαπωνικά αλλά και ως κλιτικά πάνω σε συστατικά της πρότασης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ερωτηματικού μορίου αποτελεί η Τουρκική, στην οποία,

όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, χρησιμοποιείται το μόριο «mI» με σκοπό τη σήμανση των πολικών ερωτήσεων. Δεν αποκλείεται κάποιο ερωτηματικό μόριο να φέρει μία επιπλέον πληροφορία σε σχέση με την ερώτηση, όπως συμβαίνει στα Σλάβικα, όπου το μόριο «hí», δηλώνει ότι πρόκειται για γενική πολική ερώτηση (general polar question), δηλαδή ότι ο ομιλητής δεν έχει σχηματίσει κάποια πρόβλεψη για τον τύπο της απάντησης που αναμένει να λάβει. Τις περισσότερες φορές την προσθήκη ερωτηματικών μορίων χρειάζεται να συμπληρώσει και ο κατάλληλος επιτονισμός (Dixon, 2012).

Η αντιστροφή της σειράς των όρων της πρότασης αποτελεί έναν ακόμα μηχανισμό μαρκαρίσματος των πολικών ερωτήσεων (Dixon, 2012). Κλασσικό παράδειγμα αυτής της συντακτικής διαδικασίας αποτελεί η περίπτωση της Αγγλικής, όπου το συνδετικό ρήμα της δηλωτικής πρότασης μετακινείται σε αρχική θέση, δηλαδή προηγείται του υποκειμένου, για παράδειγμα:

(3) You *are* a good student. (δήλωση)

είσαι ένας καλός μαθητής

"Είσαι καλός μαθητής."

(4) *Are* you a good student? (πολική ερώτηση)

είσαι ένας καλός μαθητής

"Είσαι καλός μαθητής;"

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να συμπληρωθεί ότι αν η πρόταση δεν περιέχει συνδετικό ρήμα, τότε προστίθεται το βοηθητικό ρήμα «do», ακολουθώντας την ίδια διαδικασία:

(5) He ate the cake. (δήλωση)

αυτός έφαγε το κέικ

"Έφαγε το κέικ"

(6) *Did* he eat the cake? (πολική ερώτηση)

αυτός έφαγε το κέικ

"Έφαγε το κέικ;"

1.3.2 Πολικές ερωτήσεις εστίασης

Θέτοντας ερωτήσεις, οι ομιλητές συχνά επιθυμούν να τονίσουν ένα συστατικό της πρότασης είτε με την αλλαγή του τόνου της φωνής στον προφορικό λόγο είτε με τη

βοήθεια ερωτηματικών μορίων και επιθημάτων, τα οποία εντοπίζονται προσκολλημένα στο εστιασμένο συστατικό ή αμέσως μετά από αυτό. Για παράδειγμα, στην Τουρκική οι γενικές πολικές ερωτήσεις χαρακτηρίζονται από το ερωτηματικό μόριο «mI» σε τελική θέση. Ωστόσο, αυτή η τακτική δεν θεωρείται απόλυτη, καθώς όταν πρόκειται για ερώτηση εστίασης, ομιλητής τοποθετεί το μόριο «mI» μετά το στοιχείο της πρότασης που σκοπεύει να τονίσει και όχι στην τελική θέση, όπου υπό άλλες συνθήκες θα ήταν η καταλληλότερη. Σε άλλες γλώσσες, το ερωτηματικό επίθημα που θα ακολουθούσε έναν όρο της ερώτησης, με σκοπό τη σήμανσή της ως πολική, αλλάζει αυτόματα μορφή όταν ο όρος αυτός αποτελεί το εστιασμένο συστατικό. Οι γλώσσες στις οποίες συνηθίζεται η εφαρμογή αυτού του συντακτικού μηχανισμού, με αποτέλεσμα την εστίαση ενός όρου σε μία ερώτηση είναι τις περισσότερες φορές εκείνες που μαρκάρουν τις πολικές ερωτήσεις με μορφολογικά χαρακτηριστικά (προσφύματα, μόρια κτλ.), όπως ήδη αναλύθηκε.

1.3.3 Tag-ερωτήσεις

Μία υποκατηγορία της ευρύτερης ομάδας των πολικών ερωτήσεων είναι οι λεγόμενες tag-ερωτήσεις, σύμφωνα με τις οποίες ο ομιλητής στην ουσία μετατρέπει μία δήλωση σε ερώτηση με την προσθήκη μίας σύντομης δομής συνοδευόμενη από έναν χαρακτηριστικό επιτονισμό (Dixon, 2012):

- (7) It is going to rain tomorrow, *isn't it?*
θα βρέξει αύριο δεν είναι αυτό
"Θα βρέξει αύριο, σωστά;"

Χρησιμοποιώντας τις tag-ερωτήσεις ο ομιλητής επιχειρεί να επιβεβαιώσει την τιμή αληθείας της πρότασης, καθώς ενδέχεται να είναι αβέβαιος για ένα γεγονός. Ο πιο απλός τρόπος σχηματισμού μίας tag-ερώτησης είναι η εισαγωγή μίας δηλωτικής πρότασης, στην οποία προστίθεται μία λέξη (ναι/όχι) ή φράση με θετική ή αρνητική σημασία. Αυτές οι γλωσσικές προσθήκες παρουσιάζουν κάποιους περιορισμούς. Αυτό σημαίνει ότι κάποιες γλώσσες διαθέτουν συγκεκριμένα tags που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά μετά από καταφατικές ή αρνητικής σημασίας δηλωτικές προτάσεις. Βέβαια, δεν παραβλέπεται το γεγονός ότι σε άλλες γλώσσες υπάρχουν tags που ακολουθούν μία δήλωση, ανεξάρτητα από το αν το σύνολο του νοήματός της είναι θετικό ή αρνητικό, όπως το ερωτηματικό tag «bukap» στα Ινδονησιακά (Dixon, 2012).

Μέσα από τη μελέτη διάφορων παραδειγμάτων αυτής της υποκατηγορίας των πολικών ερωτήσεων γίνεται αντιληπτό ότι παρέχονται επιπλέον στοιχεία, τα οποία σχετίζονται με τη στάση του ομιλητή ή με την εκτιμώμενη απάντηση. Για παράδειγμα, στη γλώσσα Tamil, τοποθετώντας το ερωτηματικό tag «illey-aa» στο τέλος της ερώτησης, εκτιμάται από τον ομιλητή ότι η απάντηση θα αποτελέσει επιβεβαίωση της δήλωσης που μόλις έχει προηγηθεί (Dixon, 2012):

(8) Raaman vantaaru, *illeyaa?* (Dixon, 2012)

Raaman ήρθε έτσι

"Ο Ραμάν ήρθε, έτσι;"

[Αναμενόμενη απάντηση: Ναι, ήρθε]

Επιπρόσθετα, άλλες γλώσσες διαθέτουν περισσότερα του ενός ερωτηματικού tag, το καθένα από τα οποία εξυπηρετεί διαφορετικό σκοπό (ρητορική ερώτηση, ερώτηση με δισταγμό του ομιλητή κτλ.).

Η κατασκευή των tag-ερωτήσεων στην Αγγλική θεωρείται πιο σύνθετη, αφού δεν αρκείται απλώς στην προσθήκη ενός μονολεκτικού tag μετά τη δήλωση. Αντίθετα, αποτελείται από το υποκείμενο της δηλωτικής πρότασης αλλά πιο περιεκτικά, με τη μορφή αντωνυμίας και από ένα συνδετικό ρήμα ή το βοηθητικό «do», το οποίο προηγείται του υποκειμένου. Η ιδιαιτερότητα των tag-ερωτήσεων της Αγγλικής είναι ότι η σημασία του tag είναι η αντίθετη από αυτή της προτασιακής δομής που προηγείται. Για παράδειγμα:

(9) Mary read the book, *didn't she?*

Μαίρη διάβασε το βιβλίο, δεν αυτή

"Η Μαίρη διάβασε το βιβλίο, σωστά;"

Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι ενώ η δήλωση είναι καταφατική (read), η δομή του tag έχει αρνητική ερμηνεία (didn't). Εξάιρεση σε αυτόν τον κανόνα αποτελεί η επιλογή καταφατικού ερωτηματικού tag μετά από επίσης καταφατική δήλωση. Η εκδοχή αυτή συναντάται όταν ο ομιλητής αισθάνεται έκπληξη για ένα γεγονός ή έχει ειρωνική διάθεση προς τον συνομιλητή του.

Μελετώντας τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργία των tag-ερωτήσεων, ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός ότι πολλές γλώσσες επιλέγουν να μην βασίζονται στον σχηματισμό [δηλωτική πρόταση + ερωτηματικό tag], αλλά προσθέτουν ένα ερωτηματικό μόριο ή επίθημα στο τέλος της ερώτησης με σχεδόν την ίδια λειτουργία.

Παράδειγμα αυτής της παραλλαγής των tag-ερωτήσεων αποτελεί η γλώσσα Murun, η οποία περιλαμβάνει τρία επιθήματα για τρεις πιθανές στάσεις του ομιλητή: το επίθημα «-e» που υποδεικνύει την ουδέτερη στάση του χωρίς την έμμεση εκφορά της άποψής του, το «-a» που χρησιμοποιείται για να ζητήσει επιβεβαίωση της δήλωσής του, και τέλος το «-o / -wo», το οποίο αποσκοπεί στην επιβεβαίωση ενός απροσδόκητου γεγονότος (Dixon, 2012).

1.3.4 Διαζευκτικές ερωτήσεις

Μία ακόμα υποκατηγορία των πολικών ερωτήσεων αποτελούν οι διαζευκτικές ερωτήσεις (alternative questions), ωστόσο δεν απαντώνται σε όλες τις γλώσσες του κόσμου. Ο σχηματισμός τους αποτελείται από μία καταφατική ερώτηση ακολουθούμενη από μία αρνητική δομή, είτε αυτή είναι φράση είτε ολόκληρη πρόταση. Χαρακτηριστικό των ερωτήσεων αυτού του τύπου είναι ότι οι δύο δομές συνδέονται μεταξύ τους μέσω του συνδέσμου «ή» («or»). Πιο αναλυτικά, σε κάποιες γλώσσες, όπως στη γλώσσα Dhimal, φαίνεται ότι ο σύνδεσμος «ή» ενώνει δύο προτασιακές δομές με αντιθετική σημασία, δηλαδή η δεύτερη δομή αποτελεί κατά κάποιον τρόπο επανάληψη της πρώτης, με τη διαφορά ότι εντοπίζεται σε αυτήν ένας δείκτης άρνησης (Dixon, 2012). Για παράδειγμα:

(10) Είναι ψηλός ή δεν είναι ψηλός;

Το ίδιο συμβαίνει και την Τουρκική, η οποία διαθέτει τον διαζευκτικό σύνδεσμο «yoaksa». Άλλες γλώσσες κάνουν χρήση του διαζευκτικού συνδέσμου, με την σημείωση ότι συνδέονται δύο όμοια από συντακτική άποψη συστατικά:

(11) Will you *or* I leave?
θα εσύ ή εγώ φεύγω
"Θα φύγεις εσύ ή εγώ;"

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα της Αγγλικής διακρίνεται η σύνδεση μεταξύ δύο υποκειμένων (you, I). Περιπτώσεις όπως αυτή, όμως, δεν ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία των πολικών ερωτήσεων, αφού στην πραγματικότητα η ερώτηση δεν αφορά όλη την πρόταση αλλά ένα συστατικό της και έτσι, ο συνομιλητής δεν θα μπορούσε να ανταποκριθεί με ναι ή όχι. Επιπλέον, παρόμοια ερμηνεία μπορεί να επιτευχθεί με διαφορετικό σχηματισμό της ερώτησης, δηλαδή με την εισαγωγή μίας ερωτηματικής

λέξης, με αποτέλεσμα να εντάσσεται πια στην κατηγορία των ερωτήσεων περιεχομένου που θα μελετηθούν αργότερα:

- (12) *Who will leave?*
ποιος θα φεύγω
"Ποιος θα φύγει;"

Διαπιστώνεται ότι και τα δύο αυτά παραδείγματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τον ομιλητή με σκοπό την απόκτηση της ίδιας πληροφορίας.

Αρκετά συχνός είναι ο σχηματισμός των διαζευκτικών ερωτήσεων με απλούστερο τρόπο, δηλαδή με την προσθήκη ενός δείκτη άρνησης στο τέλος της ερώτησης, αποφεύγοντας έτσι την επανάληψη της δομής που βρίσκεται πριν από τον διαζευκτικό σύνδεσμο:

- (13) *Are you ready or not?*
είσαι έτοιμος ή δεν
"Είσαι έτοιμος ή όχι;"

Στις γλώσσες Nankina και Dagbani, φαίνεται ότι υπάρχει η δυνατότητα περαιτέρω σύνοψης αυτού του είδους των πολικών ερωτήσεων, καθώς παραλείπεται εντελώς ακόμα και ο δείκτης άρνησης, με αποτέλεσμα ο διαζευκτικός σύνδεσμος «bo» και «bee» αντίστοιχα να αποτελεί πολλές φορές το τελευταίο στοιχείο της ερώτησης (Dixon, 2012):

- (14) *kwirka Gwarawon kusie bo?* (Dixon, 2012)
αύριο Gwarawon θα πας ή
"Αύριο θα πας στο Gwarawon (ή όχι);"

1.3.5 Άλλα είδη πολικών ερωτήσεων

Συμπληρωματικά με τα είδη των πολικών ερωτήσεων που εξετάστηκαν, θα πρέπει να αναφερθεί ότι σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν και οι ρητορικές ερωτήσεις, οι οποίες, παρόλο που σχηματίζονται ακολουθώντας την ίδια λογική με τις υπόλοιπες ερωτηματικές προτάσεις, δεν θεωρούνται ακριβώς ερωτήσεις, για τον λόγο ότι δεν απαιτούν κάποια απάντηση από τον συνομιλητή. Μόνο σε έναν περιορισμένο αριθμό γλωσσών παρατηρείται σχετική σήμανση των ρητορικών ερωτήσεων, όπως συμβαίνει στη γλώσσα Koasati με τη χρήση του ρητορικού tag «-há?wá» (Dixon, 2012).

Στη μελέτη των πολικών ερωτήσεων, θα ήταν επίσης σημαντικό να συμπεριληφθεί ότι για κάποιες γλώσσες, όπως στα Ιαπωνικά και στα Ρωσικά, ιδιαίτερη βαρύτητα όσον αφορά την εκφορά τους έχει η ευγένεια του ομιλητή. Ειδικότερα, τα Ιαπωνικά διαχωρίζουν τις ερωτήσεις σε ευγενικές και μη ευγενικές. Αυτό επιβεβαιώνεται μορφολογικά με τη χρήση των μορφημάτων «-masu» και «desu» μετά από ένα ρηματικό στοιχείο για τη σήμανση των ευγενικών ερωτήσεων, ενώ η απουσία τους τις μετατρέπει αυτομάτως σε μη ευγενικές (Dixon, 2012). Έναν άλλον τρόπο σχηματισμού ευγενικών ερωτήσεων ακολουθούν κάποιες γλώσσες, απλώς προσθέτοντας έναν δείκτη άρνησης σε αυτές. Για παράδειγμα, αντίστοιχο παράδειγμα στην Ελληνική θα ήταν αν η ερώτηση: «Θα πάμε για φαγητό το βράδυ;», μετατρέπεται σε πιο ευγενική μορφή με τη χρήση άρνησης: «Δεν θα πάμε για φαγητό το βράδυ;».

1.4 Ερωτήσεις περιεχομένου

Έχοντας αναλύσει αρκετές πτυχές και χαρακτηριστικά των πολικών ερωτήσεων, θα πρέπει να δοθεί επίσης η ανάλογη προσοχή στη δεύτερη κατηγορία των ερωτηματικών προτάσεων, τις λεγόμενες ερωτήσεις περιεχομένου (content questions), που χρησιμοποιούνται με σκοπό τη συγκέντρωση ή τη συμπλήρωση των αναγκαίων από τον ομιλητή πληροφοριών σχετικά με μία κατάσταση. Σε αντίθεση με τις πολικές ερωτήσεις, οι ερωτήσεις περιεχομένου δεν αφορούν ολόκληρη την πρόταση, δηλαδή δεν σχετίζονται με την τιμή αληθείας της ερώτησης, αλλά ένα μέρος της, ενώ το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι περιλαμβάνουν μία ερωτηματική λέξη/ φράση, ή και περισσότερες, οι οποίες, όπως θα αποδειχθεί στη συνέχεια, ενδέχεται παράλληλα να λειτουργούν ως λέξεις με αόριστη σημασία. Στην Ελληνική γλώσσα, οι ερωτήσεις περιεχομένου είναι γνωστές ως ερωτήσεις μερικής αγνοίας, ενώ στην Αγγλική ως wh-questions, όρος που υποδηλώνει ότι οι ερωτηματικές λέξεις αρχίζουν με την ακολουθία «wh-», ωστόσο ο όρος αυτός δεν θεωρείται ιδιαίτερα ακριβής, καθώς δεν ανταποκρίνεται στη μορφή των αντίστοιχων ερωτηματικών λέξεων των υπόλοιπων γλωσσών.

1.4.1. Ερωτηματικές φράσεις

Εστιάζοντας στους τύπους και τη σημασία των ερωτηματικών λέξεων, είναι αρχικά σημαντικό να σημειωθεί ότι στο σύνολο των γλωσσών συναντάμε οκτώ διακριτές σημασίες, οι οποίες στην Αγγλική παρουσιάζονται με τους εξής τύπους: who, what, why, when, which, how many/much, how, ενώ επιπλέον αναγνωρίζονται ως ερωτηματικοί οι τύποι: whose, (to) whom. Στο σημείο αυτό μπορεί εύκολα να παρατηρηθεί ότι σχεδόν στο σύνολό τους σχηματίζονται με τα αρχικά wh- (εκτός από τους τύπους how, how many/much). Τέτοιου είδους επαναλαμβανόμενες ακολουθίες χαρακτηρίζουν τύπους άλλων γλωσσών, χωρίς όμως να μπορεί να εξηγηθεί σε μορφολογικό επίπεδο το φαινόμενο αυτό, καθώς δεν αποδεικνύεται ότι είναι φορείς κάποιας συγκεκριμένης σημασίας. Σε αντιδιαστολή με την Αγγλική, η γλώσσα Hdi, όπως και άλλες γλώσσες, διαθέτει εντελώς διαφορετικούς τύπους για τις ερωτηματικές λέξεις. Σε ένα υποσύνολο γλωσσών υπάρχει ένας τύπος για δύο ερωτηματικές λέξεις διαφορετικής σημασίας, ή αντίθετα, μία ερωτηματική λέξη που απαντάει σε δύο τύπους. Κάποιες άλλες γλώσσες σχηματίζουν ερωτήσεις περιεχομένου, χρησιμοποιώντας ερωτηματικά ρήματα.

Οι ερωτηματικές λέξεις κάθε γλώσσας τείνουν να εντάσσονται γραμματικά σε ευρύτερες τάξεις λέξεων, ενώ δανείζονται συχνά πολλές από τις ιδιότητές τους. Για παράδειγμα, η ερωτηματική λέξη who (χρησιμοποιούνται παραδείγματα τύπων της Αγγλικής), στις περισσότερες γλώσσες, φαίνεται να ανήκει στη γραμματική ομάδα των αντωνυμιών, ενώ η λέξη what σε εκείνη των ονομάτων. Η βασική διαφορά τους έγκειται στο γεγονός ότι ο τύπος who αναφέρεται αποκλειστικά σε έμψυχο όν και πιο συγκεκριμένα σε κάποιον άνθρωπο (15), ενώ ο τύπος what προσδιορίζει τόσο έμψυχα όντα όσο και άψυχα αντικείμενα (16-17):

(15) Who hit you?
ποιος χτυπάει εσύ
"Ποιος σε χτύπησε;"

(16) What person is he? (έμψυχο)
τι άτομο είναι αυτός
"Τι άνθρωπος είναι αυτός;"

(17) What color is it? (άψυχο)
τι χρώμα είναι αυτό
"Τι χρώμα είναι αυτό;"

Και οι δύο τύποι λειτουργούν ως κεφαλές της ονοματικής φράσης στην οποία ανήκουν. Ο ερωτηματική λέξη who δεν αποκλείεται να διαθέτει διαφορετικούς τύπους για το αρσενικό και το θηλυκό γένος. Σε μία ερώτηση περιεχομένου συχνά χρησιμοποιείται επίσης ο τύπος which, με τις μορφές «which book/ of the books». Παρ' όλο που οι τύποι what και which αναφέρονται σε ένα όνομα, το which δεν έχει την ιδιότητα κεφαλής στην ονοματική φράση που ανήκει συντακτικά. Ακόμα ένα στοιχείο που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι ο ομιλητής εισάγοντας την ερώτησή του με το which καλεί τον συνομιλητή να κάνει μία επιλογή από ένα περιορισμένο σύνολο. Για παράδειγμα, η παρακάτω ερώτηση περιορίζει τον συνομιλητή να επιλέξει την απάντησή του από ένα συγκεκριμένο σύνολο, δηλαδή από το σύνολο των βιβλίων που βρίσκονται στο οπτικό του πεδίο:

- (18) Which of these books have you read?
ποιο από εκείνα βιβλία έχεις εσύ διαβάσει
"Ποιο από αυτά τα βιβλία έχεις διαβάσει;"

Αντίθετα, το what προσφέρει τη δυνατότητα απεριόριστης επιλογής:

- (19) What did you say?
τι εσύ λέω
"Τι είπες;"

Το συγκεκριμένο παράδειγμα αποτελεί αφορμή για μία ακόμα παρατήρηση. Η ερωτηματική λέξη what εξαρτάται συντακτικά από το ρήμα της πρότασης (say), χωρίς οι δύο αυτοί όροι να είναι απαραίτητα σε ακολουθία. Στην πραγματικότητα συμβαίνει το αντίθετο: το what τοποθετείται στην αρχή της πρότασης, ενώ το say στο τέλος της. Αυτή η μακρινή εξάρτηση της ερωτηματικής λέξης από το ρήμα της πρότασης συμβαίνει σε έναν μεγάλο αριθμό γλωσσών, ενώ όπως θα διευκρινιστεί αργότερα, το συντακτικό σημείο που βρισκόταν ουσιαστικά η ερωτηματική λέξη πριν τη μετακίνηση, με σκοπό την εκφορά της ερώτησης, ονομάζεται trace και συμβολίζεται με t, που μεταφράζεται ως «ίχνος» ή «αντίγραφο», για παράδειγμα:

- (20) What did you say t?
τι εσύ λέω
"Τι είπες;"

Αν το ρήμα της ερώτησης είχε δύο αντικείμενα (άμεσο και έμμεσο), τότε το άμεσο θα ήταν εκείνο θα μετακινούνταν στην αρχή της πρότασης:

(21) What did you say t to whom?

τι εσύ λέω σε ποιον

"Τι είπες και σε ποιον;"

Συνεχίζοντας την τυπολογική ανάλυση των ερωτηματικών λέξεων που προαναφέρθηκαν, σημειώνεται ότι η γλώσσα Yawuru περιλαμβάνει μόνο έναν τύπο και για τις τρεις αυτές ερωτηματικές λέξεις, με αποτέλεσμα ο συνομιλητής να ερμηνεύει την ερώτηση από τα συμφραζόμενα (Dixon, 2012).

Σε γλώσσες, οι οποίες διαθέτουν πλούσιο κλιτό σύστημα, οι ερωτηματικές λέξεις ενδεχομένως παρουσιάζουν όμοια χαρακτηριστικά με την τάξη των λέξεων που ανήκουν. Για παράδειγμα, στη Γεωργιανή η λέξη what κλίνεται όπως τα ουσιαστικά, ακολουθώντας τους πτωτικούς κανόνες, ενώ η εμφάνιση του τύπου who περιορίζεται σε δύο μορφές. Στη γλώσσα Amele οι ερωτηματικές λέξεις who και which απαντούν επίσης στον πληθυντικό αριθμό, ενώ στη γλώσσα Comanche η λέξη who παρουσιάζει επιπλέον δυαδικούς τύπους. Ενδιαφέρον αποτελεί η γλώσσα Tagalog, η οποία σχηματίζει πληθυντικούς τύπους σχεδόν για όλες τις ερωτηματικές λέξεις, απλά με τον αναδιπλασιασμό τους (Dixon, 2012).

Όσον αφορά τον τύπο how many/ much, εμπεριέχεται στη γραμματική τάξη των αριθμητικών λέξεων, ενώ η διάκριση σε δύο τύπους (μετρήσιμο και μη μετρήσιμο) συναντάται συχνότερα στις γλώσσες του κόσμου. Άλλες γλώσσες διαθέτουν έναν κοινό τύπο και για τις δύο έννοιες, ενώ δεν αποκλείεται η ερωτηματική αυτή λέξη να εμφανίζεται στις ερωτήσεις περιεχομένου με τη γραμματική λειτουργία ρήματος, όπως στη γλώσσα Koasati, όπου το ερωτηματικό ρήμα «nápρό» μεταφράζεται ως be how many. Η Αγγλική γλώσσα ακολουθεί μία διαφορετική τακτική, καθώς δεν διαθέτει μονολεκτικό τύπο, επομένως χρησιμοποιούνται είτε οι τύποι how many/ how much, οι οποίοι σχηματίζονται περιφραστικά είτε το how σε συνδυασμό με ένα επίθετο (how big/ small).

Αναλύοντας τον ερωτηματικό τύπο why προκύπτει σε αρκετές περιπτώσεις γλωσσών ότι βασίζεται στον τύπο του what συνδυαστικά με κάποια τροποποίηση, όπως με την προσθήκη προσφύματος. Τα Μανδαρινικά διαθέτουν έναν κοινό τύπο για τις ερωτηματικές λέξεις why και what, προκαλώντας σημασιολογική αμφισημία. Οι τύποι της Αγγλικής where και when, φαίνεται ότι ανήκουν γραμματικά στην ευρύτερη κατηγορία των επιρρημάτων, έχοντας τον γραμματικό ρόλο τοπικού και χρονικού

επιρρήματος αντίστοιχα. Όσον αφορά τον τρόπο σχηματισμού του τύπου *where*, στην Αγγλική όπως και σε άλλες γλώσσες παρουσιάζονται ομοιότητες με τους τύπους των τοπικών επιρρημάτων που δηλώνουν δείξη (*here, there*), χωρίς να μπορεί να εξηγηθεί από μορφολογική σκοπιά. Η ερωτηματική λέξη *when* αναλύεται πολλές φορές ως [*what+time* (λέξη που δηλώνει χρόνο)], ενώ κάποιες γλώσσες περιλαμβάνουν δύο τύπους, έναν που αναφέρεται στο παρελθόν και έναν για το μέλλον.

Πέρα από τους ερωτηματικούς τύπους που ανήκουν στις γραμματικές τάξεις λέξεων που επισημάνθηκαν, υπάρχουν και εκείνοι που λειτουργούν όπως ακριβώς και τα ρήματα. Ωστόσο κάτι τέτοιο συμβαίνει σε έναν μικρό αριθμό γλωσσών. Για παράδειγμα, η γλώσσα *Fijian* διαθέτει μονολεκτικούς ρηματικούς τύπους με τις σημασίες *do what (to)* και *do how (to)*, η γλώσσα *Tinrin* χρησιμοποιεί το ερωτηματικό ρήμα «*trò*» για να αποδώσει μονολεκτικά την πρόταση της Αγγλικής «*what's the matter with*». Οι περισσότερες γλώσσες, παρ' όλο που δεν διαθέτουν ερωτηματικά ρήματα, μπορούν εξίσου αποτελεσματικά να αποδώσουν τις ίδιες σημασίες, σχηματίζοντας περιφραστικούς τύπους (Dion, 2012).

1.4.2 Ερωτηματικές λέξεις με αόριστη σημασία

Εστιάζοντας νωρίτερα στους διάφορους τύπους των ερωτηματικών λέξεων οι οποίοι αποτελούν το κύριο χαρακτηριστικό σχηματισμού των ερωτήσεων περιεχομένου, θα μπορούσε επίσης να αναφερθεί ότι σε μία μεγάλη ομάδα γλωσσών κάποιες αν όχι όλες οι ερωτηματικές λέξεις έχουν παράλληλα αόριστη σημασία. Οι γενικές αόριστες αντωνυμίες (*general indefinites*) αναφέρονται σε κάτι γενικό που δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια, ενώ οι αόριστες αντωνυμίες με πιο ειδική ερμηνεία (*specific indefinites*) υποδηλώνουν ότι ο ομιλητής αναφέρεται σε κάτι πιο συγκεκριμένο, χωρίς όμως να γνωρίζει περισσότερες πληροφορίες. Σε πολλές γλώσσες, παρατηρείται το φαινόμενο οι αόριστες τύποι είτε να προέρχονται από τους ερωτηματικούς είτε να συμπίπτουν με αυτούς εξ ολοκλήρου. Για παράδειγμα, η γλώσσα *Tunica* χρησιμοποιεί το θέμα «*ka'*», η σημασία του οποίου είναι ερωτηματική και παράλληλα αόριστη (*what, any, some*), για τον σχηματισμό κάποιων ερωτηματικών και αόριστων τύπων, ενώ στη γλώσσα *Ainu* συμπεραίνεται ότι οι αόριστες αντωνυμίες προέρχονται από τις ερωτηματικές λέξεις, είτε με την προσθήκη ενός επιθήματος (*specific indefinites*) είτε με τον αναδιπλασιασμό ενός ερωτηματικού τύπου (*general*

indefinites) (Dixon, 2012). Σε κάθε περίπτωση ομοιότητας που παρατηρείται στον σχηματισμό ερωτηματικών και αόριστων τύπων, είναι βέβαιο, με τα μέχρι τώρα δεδομένα, ότι μόνο οι αόριστες αντωνυμίες προέρχονται από τις ερωτηματικές, ενώ το αντίθετο δεν συμβαίνει.

1.4.3 Μετακίνηση ερωτηματικών φράσεων

Η μετακίνηση των ερωτηματικών λέξεων/ φράσεων αποτελεί ένα κεφάλαιο ζωτικής σημασίας, σχετικά με τη σύνταξη των ερωτήσεων περιεχομένου. Στην Αγγλική, η μετακίνηση της ερωτηματικής λέξης ή φράσης (όταν πρόκειται για μία ερωτηματική λέξη συνδυαστικά με ένα όνομα ή αντωνυμία, π.χ.: «which of the balls/ which of those») συμβαίνει με τον εξής τρόπο. Η wh-λέξη/ φράση που είναι το αντικείμενο της ερώτησης, μετακινείται σε αρχική θέση (όπως συμβαίνει και στην Ελληνική), προκαλεί αντιστροφή της συντακτικής θέσης του υποκειμένου και του συνδετικού ή του βοηθητικού ρήματος «do» (αν υπάρχει):

(22) What did you say?

τι εσύ λέω

"Τι είπες;"

Το ίδιο μοτίβο παρατηρείται όταν η ερωτηματική λέξη έχει τη συντακτική λειτουργία προσαρτήματος της ερώτησης:

(23) How did you go there?

πώς εσύ πηγαίνω εκεί

"Πώς πήγες εκεί;"

Αντίθετα, όταν η ερωτηματική λέξη είναι το υποκείμενο της προτασιακής δομής, δεν συμβαίνει αντίστοιχη αντιστροφή, για τον προφανή λόγο ότι το υποκείμενο προηγείται ήδη του συνδετικού/ βοηθητικού ρήματος:

(24) Who has written the letter?

ποιος έχει γράψει το γράμμα

"Ποιος έχει γράψει το γράμμα;"

Η ερωτηματική λέξη/ φράση μετακινείται σε αρχική θέση, ωστόσο το αντίγραφο της (trace) να ανήκει σε μία δευτερεύουσα πρόταση:

(25) What did you say that I have done it?

τι εσύ λέω ότι εγώ έχω κάνει

"Τι είπες ότι έχω κάνει;"

Εκτός από τον τρόπο μετακίνησης των ερωτηματικών λέξεων/ φράσεων της Αγγλικής, φαίνεται ότι στο σύνολο των γλωσσών ακολουθούνται διαφορετικοί κανόνες και κάθε γλώσσα χρησιμοποιεί ένα συγκεκριμένο είδος μετακίνησης. Πιο αναλυτικά, η Ιαπωνική και η Κινεζική δεν επιλέγουν κάποιο είδος μετακίνησης της ερωτηματικής λέξης, ενώ εκείνη διατηρεί τη συντακτική της θέση, ανάλογα με τη λειτουργία της στην πρόταση, όπως συμβαίνει με τις απλές δηλώσεις (wh-in-situ). Οι αντηχητικές ερωτήσεις (echo-questions) αποτελούν τον τύπο των ερωτηματικών προτάσεων, στις οποίες η ερωτηματική λέξη μένει επίσης στη θέση της. Τέτοιου είδους ερωτήσεις εκφέρονται από τους ομιλητές στον προφορικό λόγο στο σύνολο των γλωσσών, ενώ μοναδικός τους σκοπός είναι η έκφραση έκπληξης του ομιλητή για μία κατάσταση:

(26) Σκοτώθηκε ΠΟΙΟΣ;

Πολλές γλώσσες συντάσσουν τις ερωτηματικές προτάσεις, περιλαμβάνοντας σε αυτές περισσότερες από μία ερωτηματική λέξη, στοχεύοντας έτσι στην απόκτηση περισσότερων πληροφοριών μέσα από μία ερώτηση. Διακρίνεται όμως ότι μόνο μία ερωτηματική λέξη μετακινείται σε αρχική θέση, ενώ οι υπόλοιπες διατηρούν τη συντακτική τους θέση. Σε περίπτωση που οι ερωτηματικές λέξεις της ερώτησης λειτουργούν ως αντικείμενα του ρήματος, το άμεσο αντικείμενο θα είναι εκείνο που θα υποστεί μετακίνηση, καθώς βρίσκεται πλησιέστερα του Συμπληρωματικού Δείκτη, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, ενώ το έμμεσο θα παραμείνει στη σημείο που θα βρισκόταν στην αντίστοιχη δηλωτική πρόταση. Για παράδειγμα:

(27) Τι είπες σε ποιον;

Γλώσσες όπως η Βουλγαρική και η Ρουμανική επιτρέπουν τη μετακίνηση του συνόλου των ερωτηματικών λέξεων που εμπεριέχονται στη ερώτηση. Οι γλώσσες που συντάσσουν τις ερωτηματικές προτάσεις με αυτόν τον τρόπο, ακολουθούν συνήθως κανόνες προτεραιότητας, δηλαδή τοποθετούνται τηρώντας συγκεκριμένη σειρά, η οποία εξαρτάται άμεσα από την απόσταση τους σε σχέση με τον Συμπληρωματικό Δείκτη, όπως στη Βουλγαρική. Σε αντίθεση με αυτόν τον κανόνα, στα Σερβοκροάτικα φαίνεται να μην επικρατεί αντίστοιχη σειρά προτεραιότητας, καθώς οι ερωτηματικές

λέξεις παρευρίσκονται στην ερώτηση με οποιαδήποτε σειρά, εκτός του υποκειμένου που τοποθετείται πρώτο (Dixon, 2012).

Κάποιες γλώσσες, όπως τα Γερμανικά, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω του πιο περίπλοκου κανόνα μετακίνησης των ερωτηματικών λέξεων, η οποία υποστηρίζεται σε δύο στάδια. Στην ουσία, η ερωτηματική λέξη της πρότασης διασπάται σε δύο λεξικά μέρη. Στο πρώτο συστατικό αυτής της διάσπασης δεν αναγνωρίζεται κάποιο σημασιολογικό περιεχόμενο, δηλαδή παραμένει ουδέτερο και τοποθετείται στη συντακτική θέση που κανονικά αναμενόταν να μετακινηθεί η ερωτηματική λέξη, στον Συμπληρωματικό Δείκτη της κύριας πρότασης. Το δεύτερο μέρος της ερωτηματικής λέξης διαθέτει τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά της και τοποθετείται στον Συμπληρωματικό Δείκτη της δευτερεύουσας πρότασης, στην οποία και ανήκει συντακτικά.

2. ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

2.1 Εισαγωγή

Όπως συμβαίνει σε όλες τις γλώσσες του κόσμου, έτσι και στην Ελληνική οι ερωτηματικές προτάσεις εκφέρονται από τους ομιλητές με σκοπό την απόκτηση μίας ή περισσότερων πληροφοριών για ένα γεγονός ή μία κατάσταση. Αυτό σημαίνει ότι οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις είναι εκφωνήματα που βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση και συνολικά συμβάλλουν στην επιτυχημένη επικοινωνία μεταξύ των ομιλητών στα πλαίσια του διαλόγου (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999). Είναι αλήθεια ότι ο ομιλητής που εκφωνεί μία ερώτηση δεν μπορεί να κάνει ακριβή πρόβλεψη σχετικά με την απάντηση που πρόκειται να δεχτεί, αφού πολλές φορές αυτό εξαρτάται από τη διάθεση του συνομιλητή (μονολεκτικές και απότομες απαντήσεις) (28) αλλά και με τις γνώσεις που διαθέτει για το συγκεκριμένο γεγονός (29):

(28) Μπορείς να με βοηθήσεις με τους υπολογισμούς; (ερώτηση)

Είμαι κουρασμένος αυτή τη στιγμή. (απάντηση)

(29) Ποια ταινία είδατε χθες; (ερώτηση)

Δεν θυμάμαι. (απάντηση)

Το σίγουρο είναι ότι οποιαδήποτε απάντηση τελικά δώσει ο συνομιλητής θα είναι ερμηνεύσιμη από τον ομιλητή. Ακόμα και η απουσία απάντησης σε μία ερώτηση θα ερμηνευθεί από τον ομιλητή θετικά ή αρνητικά, αναλόγως την περίπτωση, σε συνδυασμό με την πιθανή αδιαφορία του συνομιλητή (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999).

Οι ερωτηματικές προτάσεις της Ελληνικής διακρίνονται σε ολικής αγνοίας, δηλαδή σε πολικές ερωτήσεις, και σε μερικής αγνοίας, ελληνικός όρος που αντιστοιχεί στις έως τώρα ερωτήσεις περιεχομένου. Οι δύο αυτοί τύποι ερωτήσεων αντιστοιχούν είτε σε ευθείες/ άμεσες ερωτήσεις, εξαιτίας της αμεσότητας του τρόπου που εκφέρονται, είτε σε πλάγιες ερωτήσεις, ενώ διεξάγονται σε πραγματικά περιβάλλοντα. Στον γραπτό λόγο, οι ευθείες ερωτήσεις που μελετώνται συμβολίζονται με την προσθήκη του ερωτηματικού «;» στο τέλος τους, ενώ στον προφορικό λόγο με τον κατάλληλο επιτονισμό. Αντίθετα, οι ερωτηματικές προτάσεις που εκφωνούνται με έμμεσο τρόπο και στερούνται του χαρακτηριστικού επιτονισμού ανήκουν στις πλάγιες/ έμμεσες ερωτήσεις και συντάσσονται με ρήματα, από τα οποία προκύπτει ερωτηματική σημασία (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999):

(30) *Με ρώτησε πώς τα κατάφερα.*

2.2 Πολικές ερωτήσεις

2.2.1 Χαρακτηριστικά πολικών ερωτήσεων

Οι πολικές ερωτήσεις, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο αφορούν το σύνολο της πρότασης, δηλαδή την τιμή αληθείας της, κάτι που δικαιολογεί το γεγονός ότι απαντώνται από τον συνομιλητή με τη χρήση των μορίων «ναι» και «όχι» για κατάφαση ή συμφωνία και για άρνηση ή διαφωνία με το περιεχόμενο τους αντίστοιχα. Επιπλέον, η απάντηση σε μία πολική ερώτηση είναι δυνατόν να περιέχει την επανάληψη του ρηματικού τύπου της πρότασης σε καταφατική ή αρνητική μορφή, συνδυαστικά ή μη με τα μόρια συμφωνίας και διαφωνίας:

(31) *Θα βρέξει αύριο; (πολική ερώτηση)*

(πιθανές απαντήσεις):

- *Ναι.*

- Όχι.
- (Ναι), θα βρέξει.
- (Όχι), δεν θα βρέξει.

Εκτός από τις απαντήσεις οι οποίες περιέχουν τα πολικά αντίθετα μόρια «ναι» και «όχι», είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται και άλλα λεξικά στοιχεία ή φράσεις με επιρρηματική σημασία, δηλώντας συμφωνία ή διαφωνία: *φυσικά, βέβαια, αποκλείεται, εννοείται, γιατί όχι;* κτλ. Επιπλέον, ο συνομιλητής μπορεί να υιοθετήσει μία πιο επιφυλακτική στάση σχετικά με την τιμή αληθείας τη πολικής ερώτησης, χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες λέξεις ή φράσεις: *ενδεχομένως, πιθανόν, δεν είμαι σίγουρος, θα μπορούσε* κτλ. (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999).

Στις πολικές ερωτήσεις της Ελληνικής, η θέση του ρήματος παρατηρείται κατά κανόνα στην αρχή της πρότασης. Παρ' όλα αυτά, η τοποθέτηση του ρήματος σε αρχική θέση δεν περιορίζεται μόνο στις ερωτηματικές προτάσεις, αλλά πολλές φορές ισχύει επίσης στον σχηματισμό των δηλωτικών προτάσεων, καθώς στην Ελληνική οι σειρές όρων με πρώτο όρο την κεφαλή της πρότασης είναι γραμματικές. Εφόσον, λοιπόν, η συντακτική θέση του ρήματος βρίσκεται στην αρχή τόσο των ερωτηματικών όσο και των δηλωτικών προτάσεων, το χαρακτηριστικό που συμβολίζει αποκλειστικά τις ερωτήσεις και τις διαχωρίζει από τις δηλώσεις είναι φωνητικό, δηλαδή περιορίζεται στον προφορικό λόγο, και είναι ο επιτονισμός του ομιλητή κατά την εκφορά τους. Συγκεκριμένα, παρατηρείται αρχικά άνοδος του τόνου της φωνής (επιτονισμός) με σταδιακή πτώση του ύψους της προς το τέλος της προτασιακής δομής (Holton & Mackridge & Φιλίππáκη-Warburton, 2014).

Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι αν και ο πρώτος όρος της ερώτησης είναι το ρήμα της, υπάρχει η δυνατότητα ο ομιλητής να εισάγει ένα ειδικό μόριο πριν από αυτό (μήπως, άραγε), το οποίο όμως δεν τροποποιεί το νόημα της, αλλά δηλώνει την πιθανότητα για κάτι ή την ευγένεια του ομιλητή (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999):

(32) Άραγε θα βρέξει αύριο;

(33) Μήπως μπορείς να υπογράψεις το έγγραφο;

Τέτοιου είδους μόρια απαντώνται επίσης σε άλλα μέρη της πρότασης:

(34) Θα βρέξει άραγε αύριο;

2.2.2 Αρνητικές ερωτήσεις

Σε πολλές περιπτώσεις, οι ομιλητές της Ελληνικής επιλέγουν τη χρήση των απλών πολικών ερωτήσεων αλλά με αρνητική σημασία, σχηματίζοντας στην ουσία αρνητικές ερωτήσεις, χωρίς ταυτόχρονα να αλλάζει η ερμηνεία τους:

(35) Δεν έφτιαξες τον υπολογιστή;

Αποδεκτές απαντήσεις θα ήταν οι εξής:

- Όχι.
- Όχι, δεν τον έφτιαξα.
- (Ναι), τον έφτιαξα.
- Ναι, δεν τον έφτιαξα.

Βλέπουμε ότι σε περίπτωση που ο συνομιλητής επιλέξει να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει με το περιεχόμενο της ερώτησης χρησιμοποιώντας το μόριο «ναι» είναι απαραίτητη μία περαιτέρω διευκρίνιση, καθώς η μεμονωμένη χρήση του θεωρείται ελλιπής και νοηματικά μη αποδεκτή, αφού ο ομιλητής δεν μπορεί να αντιληφθεί αν τελικά συμφωνεί ή διαφωνεί με την ερώτηση που έθεσε.

Οι αρνητικές ερωτήσεις εκφέρονται συνήθως όταν ο ομιλητής υποσιάζεται ότι θα λάβει αρνητική απάντηση από τον συνομιλητή του (35), γεγονός που τελικά μπορεί να μην συμβεί, ή για να εκφράσουν την ενόχληση ή την έκπληξή του (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999):

(36) Συγγνώμη, δεν έλυσες τις ασκήσεις;

2.2.3 Διαζευκτικές ερωτήσεις

Εκτός από τις συνηθισμένες πολικές ερωτήσεις που συναντώνται στην Ελληνική υπάρχουν και εκείνες που εξαιτίας του σχηματισμού τους είναι πιο ορθή η κατάταξή τους σε υποκατηγορίες. Οι διαζευκτικές ερωτήσεις (alternative questions) ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία των πολικών ερωτήσεων και χαρακτηρίζονται από τον διαζευκτικό σύνδεσμο «ή», ο οποίος ενώνει δύο πολικά αντίθετες ως προς το νόημα δομές και χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν την ανυπομονησία (40) ή την ενόχληση (39) του ομιλητή:

- (37) Θα φύγεις ή δεν θα φύγεις;
(38) Να φύγω ή να μην φύγω;
(39) Θα σταματήσεις ή δεν θα σταματήσεις;
(40) Θα μου το δώσεις ή δεν θα μου το δώσεις;

Η δομή που προηγείται του διαζευκτικού συνδέσμου είναι πάντα καταφατική, ενώ η δομή που ακολουθεί σχηματίζεται με την προσθήκη της κατάλληλης άρνησης (δεν, μην) αναλόγως αν πρόκειται για οριστική ή υποτακτική έγκλιση (37)-(40) Θα ήταν χρήσιμο να συμπληρωθεί ότι η υποτακτική έγκλιση στις πολικές ερωτήσεις δηλώνει ότι ο ομιλητής ζητάει άδεια για κάτι (38). Η αντίθετη περίπτωση σχηματισμού θα ήταν αντιγραμματική, παρ' όλο που το νόημά της θα μπορούσε εύκολα να ερμηνευθεί από τον συνομιλητή:

- (41)* Δεν θα φύγεις ή θα φύγεις;

Όσον αφορά την κατασκευή των διαζευκτικών ερωτήσεων, ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να εκφέρει την ίδια ερώτηση πιο συνοπτικά, απλώς με την αντικατάσταση της δομής που περιλαμβάνει την άρνηση με το μόριο «όχι» (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

- (42) Θα φύγεις ή όχι;

Είναι προφανές ότι μία αντίστοιχη αντικατάσταση της καταφατικής δομής που προηγείται του συνδέσμου θα ήταν αντιγραμματική έως νοηματικά μη αποδεκτή:

- (43)* Ναι ή δεν θα φύγεις;

2.2.4 Κατευθυνόμενες ερωτήσεις

Οι γνωστές tag-questions της Αγγλικής παρουσιάζονται στην Ελληνική ως κατευθυνόμενες ερωτήσεις, σχηματίζοντας έτσι άλλη μία υποκατηγορία πολικών ερωτήσεων. Τέτοιου είδους ερωτηματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται από τους ομιλητές με κυριότερο σκοπό την απόκτηση επιβεβαίωσης της δήλωσής τους από τον συνομιλητή τους. Οι κατευθυνόμενες ερωτήσεις απαρτίζονται από μία δηλωτική πρόταση, καταφατική ή αρνητική, σε συνδυασμό με την ερωτηματική δομή «Έτσι δεν είναι;/ Δεν είναι έτσι;», ή απλώς με την ερωτηματική προσθήκη της λέξης «έτσι» (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

:

(44) Η Μαρία (δεν) πήρε το πτυχίο της, έτσι;

(45) Θα έρθει η Ελένη σήμερα. Έτσι δεν είναι;/ Δεν είναι έτσι;

Χαρακτηριστικό των κατευθυνόμενων ερωτήσεων είναι ότι η δομή που ακολουθεί τη δηλωτική πρόταση εκφέρεται με επιτονισμό, δηλαδή με άνοδο του τόνου της φωνής (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014). Η χρήση του ελληνικού όρου «κατευθυνόμενες ερωτήσεις» υποδηλώνει ακριβώς το γεγονός ότι συχνά στόχος του ομιλητή είναι να κατευθύνει την απάντηση του συνομιλητή του, προσπαθώντας, για παράδειγμα, να καταφέρει μία ενδεχόμενη παραδοχή ή ομολογία σε σχέση με ένα συμβάν:

(46) Έσπασες το ποτήρι. Έτσι δεν είναι;

Αντίθετα, υπάρχουν περιπτώσεις που ο ομιλητής επιλέγει αυτό το είδος των πολικών ερωτήσεων, προκειμένου να ανακατευθύνει την απάντηση του συνομιλητή, έτσι ώστε να μην επιβεβαιώσει τη δήλωσή του ή τουλάχιστον να δικαιολογηθεί, αποφεύγοντας κατά κάποιον τρόπο να απαντήσει μονολεκτικά:

(47) Μου είπες ψέματα. Δεν είναι έτσι;

2.2.5 Άλλα είδη πολικών ερωτήσεων

Εκτός από αυτά τα είδη των πολικών ερωτήσεων, σε καθημερινά ζητήματα οι ομιλητές χρησιμοποιούν συχνά τις λεγόμενες ερωτήσεις προσταγής/ παράκλησης, με τις οποίες ζητούν με πιο έμμεσο, άρα ευγενικότερο τρόπο από τον συνομιλητή τους να κάνει κάτι, συγκριτικά με τη χρήση της αντίστοιχης καταφατικής πρότασης με προστακτική έγκλιση που θα έδειχνε αγένεια (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999):

(48) Μπορείς να κλείσεις το παράθυρο; (ερώτηση προσταγής/ παράκλησης)

Κλείσε το παράθυρο. (προσταγή)

Ένας λόγος που αποδεικνύει ότι οι ερωτήσεις αυτές λειτουργούν όπως οι αντίστοιχες προσταγές σε κατάφαση είναι ότι δεν προκαλούν απαραίτητα την απάντηση του συνομιλητή. Ο σχηματισμός των ερωτήσεων προσταγής συνήθως χαρακτηρίζεται από την προσθήκη συγκεκριμένων εκφράσεων, οι οποίες συμβάλλουν στην πιο ήπια δήλωσή της:

- (49) *Μήπως γίνεται να έρθεις νωρίτερα;*
- (50) *Είναι εύκολο να μου φτιάξεις έναν καφέ;*
- (51) *Θα μπορούσες, σε παρακαλώ, να κάνεις λιγότερη φασαρία;*

Ο σχηματισμός των πολικών ερωτήσεων της Ελληνικής φαίνεται να συμπίπτει επίσης σε έναν βαθμό με αυτόν των ρητορικών ερωτήσεων. Όπως οι ερωτήσεις προσταγής, οι ρητορικές ερωτήσεις δεν ανήκουν στην κατηγορία των γνήσιων ερωτήσεων, καθώς ούτε αυτές επιζητούν την ανταπόκριση του συνομιλητή:

- (52) *Είναι αυτή συμπεριφορά;*
- (53) *Φανταζόσουν εσύ ότι κάποτε θα έκανες οικογένεια;*

Οι ρητορικές ερωτήσεις υποδηλώνουν κυρίως τις σκέψεις του ομιλητή και τις ατομικές του αντιλήψεις και συνήθως αναφέρονται σε μία γενικότερη κατάσταση. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι ρητορικές ερωτήσεις ακολουθούν την κατασκευή των ερωτήσεων περιεχομένου, περιλαμβάνουν δηλαδή ερωτηματικές λέξεις:

- (54) *Σε τι κόσμο ζούμε;*
- (55) *Πού θα πάει αυτή η κατάσταση;*

Μέσω των καταφατικών ρητορικών ερωτήσεων, ο ομιλητής εκφράζει μία αρνητική απόφαση (56), ενώ μέσω των αρνητικών ρητορικών ερωτήσεων μία καταφατική (57):

- (56) *Είναι αυτή συμπεριφορά; = Αυτή δεν είναι σωστή συμπεριφορά.*
- (57) *Σε ποιον δεν αρέσει το παγωτό; = Σε όλους αρέσει το παγωτό.*

Οι ομιλητές που εκφέρουν ρητορικές ερωτήσεις συχνά είναι οι ίδιοι που απαντούν σε αυτές:

- (58) *Θα έρθει η μέρα που θα πραγματοποιήσω τα όνειρα μου; Μάλλον αυτό δεν θα συμβεί ποτέ.*

Τόσο οι ερωτήσεις προσταγής/ παράκλησης όσο και οι ρητορικές ερωτήσεις θεωρούνται ψευδείς, εφόσον δεν διαθέτουν ξεκάθαρη ερωτηματική λειτουργία (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999).

2.2.6 Μετακίνηση κεφαλής στις πολικές ερωτήσεις

Όπως συμβαίνει με τις ερωτήσεις περιεχομένου, η δομή των πολικών ερωτήσεων φαίνεται ότι υφίσταται επίσης μετακίνηση κεφαλής, η οποία καταλήγει στον ΣΔ ή ορθότερα στην κεφαλή του Χρόνου, και αυτό αποδεικνύεται από την αντιστροφή του υποκειμένου και του ρήματος στην ερώτηση του (59):

(59) Η Δήμητρα διάβασε το βιβλίο.

Διάβασε η Δήμητρα το βιβλίο;

Με αυτόν τον τρόπο το ρήμα «διάβασε» αρκεί για να ταιριάζει με το [μερ] του ΣΔ, το οποίο διαγράφεται και πλέον η ερώτηση είναι έτοιμη να εισέλθει στη Λογική Δομή. Η διαφορά της τελικής δομής των πολικών ερωτήσεων συγκριτικά με εκείνη των ερωτήσεων περιεχομένου είναι ότι στην πρώτη περίπτωση η κεφαλή προηγείται του υποκειμένου κατά κανόνα, χωρίς η σειρά Y-P-A να είναι νοηματικά μη αποδεκτή, ενώ στη δεύτερη η κεφαλή προηγείται ή ακολουθεί το υποκείμενο, ανάλογα με το είδος της ερώτησης (υποκειμένου, αντικειμένου).

2.3 Ερωτήσεις περιεχομένου

2.3.1 Ερωτηματικές φράσεις

Σε αντίθεση με τις πολικές ερωτήσεις, οι ερωτήσεις περιεχομένου, ή αλλιώς ερωτήσεις μερικής αγνοίας, σχετίζονται με ένα συγκεκριμένο συστατικό της πρότασης, δηλαδή με μία μεταβλητή και δεν αφορούν την τιμή αληθείας του συνόλου της, με αποτέλεσμα οι απαντήσεις αποτελούμενες από τα μόρια «ναι» και «όχι» να μην είναι οι κατάλληλες. Το συστατικό αυτό, για το οποίο ο ομιλητής που εκφέρει την ερώτηση παρουσιάζει άγνοια, αντιστοιχεί ουσιαστικά σε μία ερωτηματική λέξη ή φράση. Στην Ελληνική, οι ερωτηματικές λέξεις που εισάγουν τις ερωτήσεις αυτές είναι οι εξής: ποιος/α/ο, πώς, τι, γιατί, πότε, πού, πόσος/η/ο:

(60) Πότε θα έρθεις;

(61) Τι έγινε;

(62) Ποιος είναι αυτός;

Φαίνεται ότι οι περισσότερες από αυτές έχουν ως αρχικό φθόγγο το /p/, ξεκινώντας με το γράμμα π-, με εξαίρεση τους ερωτηματικούς τύπους «τι» και «γιατί», φαινόμενο που

ισχύει σε αρκετές γλώσσες με παρόμοιο τρόπο (Τερζή, 2015). Ο κοινός αυτός αρκτικός φθόγγος των ερωτηματικών λέξεων δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί φωνολογικό ερωτηματικό χαρακτηριστικό, για τον λόγο ότι στο ελληνικό λεξιλόγιο υπάρχει πληθώρα λέξεων που αρχίζουν με τον φθόγγο /p/, από τις οποίες δεν προκύπτει καμία ερωτηματική σημασία. Αντίθετα, όπως θα επεξηγηθεί λεπτομερώς σε επόμενη ενότητα, το κοινό χαρακτηριστικό των ερωτηματικών λέξεων είναι μορφοσυντακτικό και συμβολίζεται με [ερ] που σημαίνει «ερωτηματικό» (Τερζή, 2015).

Οι ερωτηματικές λέξεις της Ελληνικής μπορούν να αντικαταστήσουν μεμονωμένες λέξεις ή ακόμα και ολόκληρες φράσεις. Τα γλωσσικά στοιχεία που αντικαθίστανται μπορεί να είναι απλά ουσιαστικά/ ονόματα ή ονοματικές φράσεις σε θέση υποκειμένου ή αντικειμένου, προθετικές φράσεις αλλά και επιρρήματα ή επιρρηματικές φράσεις. Οι ερωτηματικές λέξεις που αντιστοιχούν τις περισσότερες φορές σε ονοματικές φράσεις είναι κλιτές λέξεις, δηλαδή διαθέτουν γένη, πτώσεις και αριθμούς (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

(63) Ποιοι θα δούνε την ταινία;

(64) Ποιον πήρες τηλέφωνο πριν;

Οι ερωτήσεις περιεχομένου δεν εισάγονται μόνο με ερωτηματικές λέξεις σε ρόλο αντωνυμίας, όπως συμβαίνει στα παραδείγματα (63)-(64), αλλά και με ερωτηματικές φράσεις, οι οποίες σχηματίζονται από τον συνδυασμό μίας ερωτηματικής λέξης με ένα ουσιαστικό ή ουσιαστικοποιημένο επίθετο. Στην περίπτωση αυτή η ερωτηματική λέξη λειτουργεί ως προσδιοριστής και συμφωνεί με το συστατικό που προσδιορίζει σε γένος, πτώση και αριθμό, όπως ακριβώς συμβαίνει με τις ονοματικές φράσεις αποτελούμενες από επίθετο και ουσιαστικό:

(65) Ποια γειτόνισσα χαιρέτησες το πρωί;

(66) Ποιος ανεύθυνος άφησε ανοιχτή την πόρτα;

(67) Πόσοι άνθρωποι μπήκαν στο κτίριο;

Στα παραδείγματα (65)-(66) οι ερωτηματικές λέξεις «ποια» και «ποιος» αποτελούν τους προσδιοριστές των στοιχείων «γειτόνισσα» και «ανεύθυνος» αντίστοιχα. Στο (67), η ερωτηματική λέξη «πόσοι», που προσδιορίζει το ουσιαστικό «άνθρωποι», έχει τον ρόλο επιθέτου, ή αλλιώς επιθετικής αντωνυμίας.

Με την ίδια λογική χρησιμοποιείται και η ερωτηματική λέξη «τι», η οποία ομοίως μπορεί να λειτουργεί ως αντωνυμία σε θέση υποκειμένου ή αντικειμένου, χωρίς να είναι απαραίτητο αυτό να διευκρινίζεται περισσότερο.

(68) Τι χάθηκε;

Ο ερωτηματικός τύπος «τι» όταν αναφέρεται σε κάποιο ουσιαστικό διαθέτει γενική σημασία χωρίς να θέτει κάποιον περιορισμό σχετικά με το αντικείμενο αυτό, κάτι που διαφέρει από τον τύπο «ποιος» που αναφέρεται σε κάτι πιο ειδικό (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999):

(69) Τι φαγητό θέλεις να μαγειρέψω; (από όλα τα φαγητά)

(70) Ποιο παντελόνι θα διαλέξεις; (π.χ.: ποιο από τα δύο, ή τρία)

Στο (69) η ερωτηματική φράση «τι φαγητό» ερμηνεύεται ως «τι είδους φαγητό», προσθήκη που είναι αυτονόητη από τον συνομιλητή, ενώ η λέξη «φαγητό» αποτελεί το συμπλήρωμα του ερωτηματικού τύπου.

Αντίστοιχα με τις κλιτές ερωτηματικές λέξεις «ποιος/α/ο» και «πόσος/η/ο», η λέξη «τι» είναι δυνατόν να αποτελεί τον προσδιοριστή ενός ουσιαστικού ή ενός ονοματικού συνόλου (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

(71) Τι κοπέλα είναι αυτή;

(72) Τι καλό παιδί είναι αυτό;

Στην πραγματικότητα η λειτουργία της ερωτηματικής λέξης «τι» ως προσδιοριστής διαφέρει σημαντικά από τον τρόπο που χρησιμοποιείται η κλιτή λέξη «ποιος», γιατί, όπως αποδεικνύεται από τα παραδείγματα (71)-(72), μπορεί να προσδιορίσει αποκλειστικά ένα ουσιαστικό ή ονοματικό σύνολο σε ονομαστική πτώση και παράλληλα σε ρόλο κατηγορουμένου.

Στις ερωτήσεις περιεχομένου οι προθετικές φράσεις των δηλωτικών προτάσεων μπορούν να αντικατασταθούν από μία ερωτηματική λέξη συνδυαστικά με την αντίστοιχη πρόθεση, η οποία προηγείται στον σχηματισμό της ερώτησης (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

(73) Με τι έβαψες τον τοίχο; (ερώτηση)

Έβαψα τον τοίχο με το πινέλο. (δήλωση)

(74) Με ποιον θα πας διακοπές; (ερώτηση)
Θα πάω διακοπές με τον Κώστα. (δήλωση)

(75) Από πότε σου αρέσουν τα σταφύλια;

(76) Προς τα πού κατευθυνόμαστε;

Στα παραδείγματα (73)-(76), οι ερωτηματικές λέξεις που ακολουθούν τις προθέσεις αποτελούν τα συμπληρώματά τους.

Τα επιρρήματα και οι επιρρηματικές φράσεις των δηλωτικών προτάσεων αντικαθίστανται από τις ερωτηματικές λέξεις «πώς», «πού», «πότε» και «γιατί», δηλώνοντας τρόπο, τόπο, χρόνο και αιτία αντίστοιχα:

(77) Πώς θα φτάσουμε στον προορισμό μας;

(78) Πού ήσουν;

(79) Πότε θα πάμε βόλτα;

(80) Γιατί έσπασες το βάζο;

Στα παρακάτω παραδείγματα φαίνεται ότι οι ερωτήσεις που αναφέρονται σε μία επιρρηματική φράση μπορούν να διατυπωθούν με περιφραστικό τρόπο, με τη χρήση της κλιτής λέξης «ποιος» και του κατάλληλου ουσιαστικού ως συμπλήρωμα μίας πρόθεσης, ενώ η σημασία τους παραμένει ίδια (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

(81) Με ποιον τρόπο θα φτάσουμε στον προορισμό μας;

(82) Σε ποιο μέρος ήσουν;

(83) Για ποιον λόγο έσπασες το βάζο;

Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιούν την ερωτηματική λέξη «πότε» αναφερόμενες σε μία επιρρηματική φράση που δηλώνει χρόνο (79), είναι δυνατόν να αποτυπωθούν επίσης με τον συνδυασμό μίας ερωτηματικής λέξης με ένα ουσιαστικό (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

(84) Ποια μέρα θα βρεθούμε;

(85) Ποιο απόγευμα θα πάμε βόλτα;

(86) Ποια χρονιά αποφοίτησες από το πανεπιστήμιο;

Όπως θα δούμε στη συνέχεια, οι ερωτήσεις περιεχομένου χρησιμοποιούνται συνήθως για την απόκτηση μίας πληροφορίας σχετικά με μόνο ένα συστατικό. Ωστόσο, στην Ελληνική οι ομιλητές έχουν τη δυνατότητα να εκφέρουν μία ερώτηση αναφερόμενη σε περισσότερα του ενός στοιχεία, με την προϋπόθεση ότι μία από τις ερωτηματικές λέξεις που εμπεριέχονται σε αυτή βρίσκεται σε αρχική θέση στην πρόταση, ενώ η δεύτερη ή οι υπόλοιπες διατηρούν τη συντακτική θέση που έχουν στην αντίστοιχη δηλωτική πρόταση (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

(87) Ο Γιάννης έχτισε το σπίτι στο βουνό. (δήλωση)

Ποιος έχτισε τι και πού; (ερώτηση)

Στην ερώτηση του (87), η ερωτηματική λέξη «ποιος» λειτουργεί ως αντωνυμία σε θέση υποκειμένου, αντικαθιστώντας την ονοματική φράση «Ο Γιάννης» και τοποθετείται στην αρχή της πρότασης. Οι ερωτηματικές λέξεις «τι» και «πού» αντιστοιχούν στις φράσεις «το σπίτι» και «στο βουνό» αντίστοιχα και δεν μετακινούνται στην αρχή της πρότασης, παραμένοντας στη συντακτική θέση που ήδη βρίσκονται.

Η μόνη περίπτωση που δύο ερωτηματικές λέξεις μπορούν να συνυπάρξουν στην αρχή της πρότασης είναι αν συνδέονται μεταξύ τους με τον παρατακτικό σύνδεσμο «και», ο οποίος φαίνεται ότι είναι εξίσου απαραίτητος στην ερώτηση του (87) (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

(88) Πότε και πού θα πας;

2.3.2 Μετακίνηση στις ερωτήσεις περιεχομένου

2.3.2.1 Εισαγωγή

Πολλές φορές, η ερωτηματική λέξη που βρίσκεται στην αρχή μιας ερώτησης περιεχομένου έχει μετακινηθεί εκεί από κάποιο άλλο σημείο της πρότασης (Τερζή, 2015):

(89) Ποιους κοίταξες;

Το γεγονός ότι έχει υπάρξει μετακίνηση πριν την τελική μορφή της ερώτησης υποστηρίζεται από κάποιους εμφανείς λόγους που παρουσιάζονται, μέσα από τη βαθύτερη γραμματική και συντακτική ανάλυση. Με μία πρώτη ματιά, ένας λόγος που υποδεικνύει ότι η ερώτηση στο παράδειγμα (89) είναι αποτέλεσμα μετακίνησης της ερωτηματικής λέξης «ποιους» είναι η αιτιατική πτώση στην οποία αυτή βρίσκεται, που αποτελεί γενικότερα χαρακτηριστικό του αντικειμένου του ρήματος (Τερζή, 2015 σ.81). Με άλλα λόγια, η λέξη «ποιους» είναι στην ουσία το αντικείμενο του ρήματος «κοίταξες», όμως έχει τοποθετηθεί πριν από αυτό, γεγονός που έρχεται σε αντιδιαστολή με την ουδέτερη σειρά των όρων της Ελληνικής Y-P-A, όπου το αντικείμενο ακολουθεί το ρήμα. Επομένως, η αντιστροφή αυτών των δύο όρων δικαιολογεί τον ισχυρισμό ότι η ερωτηματική λέξη έχει μετακινηθεί σε αρχική θέση από ένα άλλο σημείο της πρότασης, δηλαδή το σημείο μετά το ρήμα, το οποίο συμβολίζεται με τα μονά εισαγωγικά και παραπέμπει στο ίχνος/ αντίγραφο που αφήνει πίσω της.

(90) Ποιους κοίταξες <ποιους>;

Συνοπτικά, η τροποποίηση της σειράς των όρων σε μία ερώτηση περιεχομένου, το τελικό αποτέλεσμα της οποίας αποκλίνει από την αναμενόμενη, συχνά δείχνει ότι έχει χρησιμοποιηθεί ο συντακτικός μηχανισμός της μετακίνησης. Μία άλλη απόδειξη που επιβεβαιώνει τη μετακίνηση μιας ερωτηματικής λέξης στην αρχή της ερώτησης αποτελεί η περίπτωση κατά την οποία η ερωτηματική λέξη ή φράση έχει κοινά γραμματικά χαρακτηριστικά με το ρήμα μιας εξαρτημένης πρότασης (Τερζή, 2015 σ.81):

(91) Πόσα παιδιά πιστεύεις ότι έλυσαν την άσκηση;

Η ερωτηματική φράση «πόσα παιδιά» φαίνεται ότι χρησιμοποιείται στον πληθυντικό αριθμό, κάτι που δείχνει χωρίς αμφισβήτηση ότι δεν υπήρχε στο σημείο αυτό από την αρχή, εφόσον δεν υπάρχει γραμματική συμφωνία με το ρήμα «πιστεύεις» που ακολουθεί αμέσως μετά, το οποίο βρίσκεται σε ενικό αριθμό. Αντίθετα, η ερωτηματική φράση συμφωνεί με το ρήμα της δευτερεύουσας πρότασης «έλυσαν», καθώς και τα δύο στοιχεία απαντούν στον ίδιο αριθμό, αποτελώντας το υποκείμενό του. Συμπερασματικά, θεωρείται ότι η ερωτηματική φράση βρέθηκε στην αρχή της πρότασης αφού μετακινήθηκε ξεκινώντας από τη δευτερεύουσα πρόταση και

συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη την ουδέτερη σειρά όρων Y-P-A, από το σημείο που προηγείται του ρήματος «έλυσαν»:

(92) Πόσα παιδιά πιστεύεις ότι <πόσα παιδιά> έλυσαν την άσκηση;

2.3.2.2 Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα

Γενικότερα, οι ερωτηματικές προτάσεις, όπως και οι μετακινήσεις που διεξάγονται μέσα σε αυτές ερμηνεύονται με βάση το Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα (Chomsky, 1995). Όπως ακριβώς συμβαίνει με το σύνολο των δομών που εκφέρονται από τους ομιλητές, οι ερωτηματικές προτάσεις καθίστανται ορατές από τη Φωνητική Δομή (Αρθρωτικό – Αντιληπτικό Σύστημα) και εξηγούνται μέσα από τη Λογική Δομή (Εννοιολογικό – Προθετικό Σύστημα). Αρχικά, η περιοχή που σχετίζεται άμεσα με τον σχηματισμό των ερωτήσεων και επομένως με τις απαραίτητες μετακινήσεις των ερωτηματικών φράσεων είναι η Φράση του Συμπληρωματικού Δείκτη. Σε αυτό το σημείο είναι βασικό να σημειωθεί ότι οι δομές των ερωτηματικών προτάσεων εμπεριέχουν μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά, τα οποία διακρίνονται σε ερμηνεύσιμα (interpretable)/ μη ερμηνεύσιμα (uninterpretable) – που συμβολίζονται με [u] από το πρώτο γράμμα του αντίστοιχου όρου της Αγγλικής – και σε ισχυρά (strong)/ ασθενή (weak). Σε γενικές γραμμές, τα μη ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά, προκειμένου να ερμηνευθούν μέσα από τη Λογική Δομή, χρειάζεται να συνδυαστούν με τα αντίστοιχα ερμηνεύσιμα. Το βασικό ζήτημα, με το οποίο ασχολούμαστε κυρίως στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, είναι σε ποιες περιπτώσεις παρατηρείται μετακίνηση κάποιας ερωτηματικής φράσης μέσα στην προτασιακή δομή. Ανατρέχοντας, λοιπόν, στον διαχωρισμό των μορφοσυντακτικών χαρακτηριστικών προκύπτει αρχικά η ανάγκη για διευκρίνιση σε σχέση με τα ισχυρά χαρακτηριστικά. Τα ισχυρά χαρακτηριστικά φαίνεται να είναι υπεύθυνα για τις μετακινήσεις των ερωτηματικών λέξεων και φράσεων, για τον λόγο ότι χρειάζεται να έρθουν σε επαφή μέσα από τοπική σχέση με τα αντίστοιχα ερμηνεύσιμα, εφόσον παράλληλα ανήκουν στην κατηγορία των μη ερμηνεύσιμων χαρακτηριστικών. Στο σημείο αυτό, υπογραμμίζεται ότι η τοπική σχέση μεταξύ δύο λεξικών στοιχείων με ερμηνεύσιμα και μη ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά σε μία προτασιακή δομή σημαίνει ότι σε περίπτωση που αυτά βρίσκονται σε απόσταση μεταξύ τους, δηλαδή παρεμβάλλονται ανάμεσά τους άλλα στοιχεία, το ένα θα πρέπει να πλησιάσει το άλλο, ώστε να διαγραφούν και να ερμηνευθεί η πρόταση μέσα από τη

Λογική Δομή. Αντίθετα, όταν πρόκειται για τη συνένωση ασθενών μορφοσυντακτικών χαρακτηριστικών με άλλα, η τοπική σχέση μεταξύ τους και επομένως, η μετακίνηση του ενός προς το άλλο φαίνεται να μην είναι ο κατάλληλος τρόπος επαλήθευσής τους, καθώς τα ασθενή χαρακτηριστικά επιτρέπουν το εξ αποστάσεως ταίριασμα.

2.3.2.3 Μετακίνηση ερωτηματικών φράσεων

Έχει ήδη αναφερθεί ότι συνολικά οι ερωτηματικές λέξεις διαθέτουν ένα κοινό ερωτηματικό χαρακτηριστικό [ερ], το οποίο είναι ερμηνεύσιμο, καθώς οι συγκεκριμένοι τύποι λέξεων έχουν ανεξαιρέτως ερωτηματική σημασία. Με τη λογική αυτή, η ερωτηματική φράση που θεωρείται ο Σκοπός θα πρέπει να ταιριάζει με τον Συμπληρωματικό Δείκτη της πρότασης που λειτουργεί ως Ανιχνευτής (Ρούσσου, 2015 σ.208), ο οποίος διαθέτει επίσης ερωτηματικά χαρακτηριστικά με τη διαφορά ότι είναι μη ερμηνεύσιμα, ώστε να γίνει η απαραίτητη επαλήθευση με τελικό στάδιο η ερώτηση περιεχομένου να ερμηνευθεί επιτυχώς μέσα από τη Λογική Δομή. Αναγνωρίζοντας αυτά τα δεδομένα, το ζήτημα που τίθεται είναι για ποιον λόγο είναι απαραίτητο η ερωτηματική φράση να μετακινηθεί συγκεκριμένα στην αρχή της πρότασης και όχι σε κάποιο άλλο σημείο της. Η απάντηση σε αυτό είναι ότι το μη ερμηνεύσιμο ερωτηματικό χαρακτηριστικό του ΣΔ [μερ] είναι παράλληλα ισχυρό, πράγμα που σημαίνει ότι για να διαγραφεί θα πρέπει αναγκαστικά να ταιριάζει με την ερωτηματική φράση μέσα από τοπική σχέση, δικαιολογώντας έτσι τη μετακίνηση της στον Χαρακτηριστή της Φράσης Συμπληρωματικού Δείκτη, σε περίπτωση που αυτή βρίσκεται σε απόσταση από αυτόν. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι η κατασκευή μιας γραμματικής πρότασης, σύμφωνα με τη Λογική Δομή, χωρίς την ύπαρξη κάποιου μη ερμηνεύσιμου χαρακτηριστικού. Αποδεικνύεται γενικά ότι οι ερωτηματικές φράσεις, οι οποίες έχουν τον ρόλο ποσοδείκτη δεσμεύοντας μία μεταβλητή, τοποθετούνται πάντα στην αρχή των ερωτήσεων περιεχομένου, δηλαδή στην αριστερή τους περιφέρεια εξαιτίας του ισχυρού [μερ] του ΣΔ της Ελληνικής, ο οποίος έχει την ιδιότητα Ανιχνευτή (Ρούσσου, 2015). Αξίζει να σημειωθεί ότι το ισχυρό χαρακτηριστικό του ΣΔ δεν αφορά όλες τις γλώσσες, καθώς αρκετές γλώσσες διαθέτουν ΣΔ με ασθενές χαρακτηριστικό που δεν προκαλεί αντίστοιχη μετακίνηση.

Αυτή η διαδικασία του μηχανισμού της μετακίνησης στις ερωτήσεις περιεχομένου παρουσιάζεται πρακτικά μέσα από τη μετατροπή ενός παραδείγματος δηλωτικής πρότασης σε ερωτηματική:

(93) Η Μαρία πήγε στον οδοντίατρο.

Πού πήγε η Μαρία;

Είναι εμφανές ότι η προθετική φράση «στον οδοντίατρο» της δηλωτικής πρότασης αντιστοιχεί στην ερωτηματική λέξη «πού» της ερώτησης, η οποία έχει μετακινηθεί στην αρχή εξαιτίας του ισχυρού [uep] του ΣΔ, που θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι δεν αποτυπώνεται φωνολογικά. Ωστόσο με τα μέχρι τώρα δεδομένα, η ερωτηματική πρόταση στο (93) θα έπρεπε κανονικά να είχε την εξής μορφή, η οποία χαρακτηρίζεται ως αντιγραμματική:

(94) * Πού η Μαρία πήγε;

Φαίνεται τελικά ότι εκτός από τη μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης υπάρχει ταυτόχρονα αντιστροφή του υποκειμένου και του ρήματος της πρότασης με το ρήμα να προηγείται πλέον του υποκειμένου, επομένως αλλαγή στη σειρά προτασιακών όρων στους οποίους δεν εμπεριέχεται η ερωτηματική φράση. Μία πιθανή αιτιολόγηση αυτής της διαδικασίας συνδέεται με τη φύση του ΣΔ. Ο ΣΔ των ερωτηματικών προτάσεων, παρ' όλο που χαρακτηρίζεται ως κενός περιεχομένου και στερείται φωνολογικής αποτύπωσης, είναι πιθανό να έχει τον ρόλο εξαρτημένου μορφήματος και ενδεχομένως να λειτουργεί ως κλιτικό μόρφημα (Τερζή, 2015 σ.83). Συμπεραίνεται, λοιπόν, το γεγονός ότι η συντακτική θέση που ακολουθεί τον ΣΔ θα πρέπει να συμπληρωθεί από ένα ρήμα, το οποίο στην προκειμένη περίπτωση είναι το ρήμα «πήγε», αποτελώντας μια δεύτερη μετακίνηση. Ωστόσο, θα πρέπει οπωσδήποτε να τονιστεί ότι υπάρχουν σοβαρές επιφυλάξεις και αντεπιχειρήματα σε σχέση με την ισχύ αυτής της εξήγησης και με το αν τίθεται πραγματικά θέμα δεύτερης μετακίνησης, αυτή της κεφαλής, για τον λόγο ότι είναι μία θεωρία που κατά βάση αντικατοπτρίζει παρόμοια συντακτικά ζητήματα στην Αγγλική. Στην Ελληνική, η περίπτωση ο ΣΔ της ερωτηματικών προτάσεων να μην αντιστοιχεί τελικά σε επίθημα, όπως προαναφέρθηκε, ίσως είναι μία περισσότερο πιθανή εκδοχή. Σε κάθε περίπτωση, το σίγουρο είναι ότι η τάση του ρήματος να προηγείται του υποκειμένου στις ερωτήσεις περιεχομένου φαίνεται να είναι συχνό φαινόμενο.

Παρατηρώντας ξανά την ερώτηση στο (93), γίνεται αντιληπτό ότι η ερωτηματική λέξη «πού», που αντικαθιστά την προθετική φράση «στον οδοντίατρο» της δηλωτικής πρότασης, λειτουργεί ως συμπλήρωμα του ρήματος. Ακριβώς αυτό το γεγονός θα μπορούσε ίσως να έχει προκαλέσει τη μετατόπιση του, δηλαδή να υπάρχει συντακτικά η ανάγκη το ρήμα της πρότασης να βρίσκεται κοντά στο συμπλήρωμά του, χωρίς να παρεμβάλλονται ανάμεσά τους άλλοι προτασιακοί όροι.

Επιδιώκοντας τη συντακτική παρατήρηση από μία ακόμα γενικότερη οπτική γωνία σχετικά με τις τροποποιήσεις στο κομμάτι της σύνταξης που συμβαίνουν στις ερωτήσεις περιεχομένου, θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να επισημανθεί ότι δεν χρησιμοποιείται μία συγκεκριμένη σειρά όρων για όλους τους τύπους των ερωτήσεων:

- (95) Πότε χτύπησε την πόρτα ο γείτονας;
- (96) Ποια παιδιά μελέτησαν το κείμενο;
- (97) Τι ζωγράρισαν οι μαθητές;
- (98) Πού θα ταξιδέψει ο Γιώργος;
- (99) Γιατί άφησαν τα παιδιά την πόρτα ανοιχτή;
- (100) Ποιος μου μίλησε;
- (101) Ποιο παιδί πέταξε το τετράδιο;
- (102) Ποιον θα επισκεφθεί η Στέλλα;

Είναι γεγονός ότι η διαφορετικότητα στη συντακτική σειρά των προτασιακών όρων οφείλεται σε έναν βαθμό στη χρήση και στον συντακτικό ρόλο της εκάστοτε ερωτηματικής λέξης. Για παράδειγμα, στο (97), το αντικείμενο του ρήματος «ζωγράρισαν» αντιστοιχεί στην ερωτηματική λέξη «τι», άρα δεν μπορεί παρά να βρίσκεται σε αρχική θέση πριν από το ρήμα και το υποκείμενο.

Επιχειρώντας την κατασκευή των ερωτήσεων (95)-(102) με τη χρήση της ουδέτερης αυτή τη φορά σειράς των όρων της Ελληνικής Y-P-A συμπεραίνεται η πιθανή εκφορά αντιγραμματικών ερωτήσεων:

- (103) * Οι μαθητές ζωγράρισαν τι;
- (104) * Η Στέλλα θα επισκεφθεί ποιον;

2.3.2.4 Μακρινή μετακίνηση ερωτηματικών φράσεων

Πολλές φορές οι ερωτήσεις περιεχομένου που εκφωνούνται από τους ομιλητές της Ελληνικής περιλαμβάνουν μία κυρία μαζί με μια δευτερεύουσα πρόταση, η οποία εξαρτάται από το ρήμα της κύριας:

(105) Τι πιστεύεις ότι μαγείρεψε η Ελένη;

Στο παράδειγμα γίνεται αντιληπτό ότι η ερωτηματική λέξη «τι» λειτουργεί γραμματικά ως αντικείμενο του ρήματος της εξαρτημένης πρότασης «θα απαντήσει». Αυτό σημαίνει ότι έχει μετακινηθεί στην αριστερή περιφέρεια της ερώτησης, αφήνοντας το ίχνος της ως εξής:

(106) Τι πιστεύεις ότι θα απαντήσει <τι> η Ελένη;

Παρατηρώντας το ίχνος της ερωτηματικής λέξης, δηλαδή τη συντακτική θέση από την οποία ξεκίνησε, επιβεβαιώνεται ότι ενώ βρισκόταν μετά το ρήμα της εξαρτημένης πρότασης μετακινήθηκε έως τον ΣΔ της κύριας πρότασης. Η διαδικασία αυτή ορίζεται ως μακρινή μετακίνηση (long wh- movement), δηλαδή η ερωτηματική λέξη που βρισκόταν αρχικά εντός της εξαρτημένης πρότασης καταλήγει να τοποθετείται στον Χαρακτηριστή της ΦΣΔ της κύριας διαπερνώντας τον ΣΔ της εξαρτημένης (Τερζή, 2015). Το ζήτημα που προκύπτει σχετικά με τη διαδικασία της μακρινής μετακίνησης είναι ότι δεν θεωρείται ξεκάθαρο αν η μετακίνηση της ερωτηματικής λέξης πραγματοποιείται με μία κίνηση προς την τελική της θέση ή αν εκπληρώνεται μέσα από δύο ξεχωριστά στάδια, με ενδιάμεση στάση στον ΣΔ της εξαρτημένης πρότασης. Προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της μετακίνησης σε δύο στάδια θα μπορούσε να αποτελέσει η ύπαρξη μιας απόδειξης, σύμφωνα με την οποία ο ΣΔ της εξαρτημένης πρότασης θα διέθετε επίσης ένα ισχυρό μη ερμηνεύσιμο ερωτηματικό χαρακτηριστικό που θα επέβαλε στην ερωτηματική λέξη να μετακινηθεί αρχικά σε αυτόν με σκοπό το [uer] του πρώτου να ταιριάζει με τοπική σχέση με το ερμηνεύσιμο χαρακτηριστικό της δεύτερης, ώστε να διαγραφούν πριν την είσοδο της ερώτησης στη Λογική Δομή. Η υπόθεση αυτή θα ήταν ευκολότερο να αποδειχθεί αν ο ΣΔ της κύριας πρότασης της Ελληνικής διέθετε φωνολογικό περιεχόμενο. Για παράδειγμα στη Σκωτσέζικη, η μορφή του ΣΔ των εξαρτημένων προτάσεων των απλών δηλώσεων (gun) διαφέρει από εκείνη των εξαρτημένων προτάσεων στις ερωτήσεις περιεχομένου (a). Αυτή η ολική αλλαγή της μορφής του ΣΔ στις δύο διαφορετικές περιπτώσεις θα μπορούσε να επαληθεύσει ότι ο ΣΔ της εξαρτημένης πρότασης σε ερωτήσεις περιεχομένου διαθέτει ένα ερωτηματικό (ισχυρό [uer] χαρακτηριστικό) που αναγκάζει την ερωτηματική

φράση να μετακινηθεί σε πρώτο στάδιο κοντά του, με σκοπό τη διαγραφή του [uer]. Η απουσία περιεχομένου του ΣΔ των κύριων ερωτηματικών προτάσεων της Ελληνικής προκαλεί την ανάγκη εύρεσης μιας άλλης γλωσσολογικής απόδειξης μέσω της οποίας θα μπορούσε να εξηγηθεί μια ενδεχόμενη ενδιάμεση στάση στον ΣΔ της εξαρτημένης πρότασης.

Ανατρέχοντας σε προηγούμενη ανάλυση, η μετακίνηση ή έστω η τροποποίηση της συντακτικής θέσης του ρήματος στις ερωτηματικές προτάσεις, για παράδειγμα στις ερωτήσεις αντικειμένου, ίσως τελικά δίνει την απάντηση για το είδος της μακρινής μετακίνησης (σε ένα ή δύο στάδια). Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι η τάση του ρήματος να βρίσκεται κοντά στον ΣΔ μιας απλής ερώτησης περιεχομένου ισχύει και σε αυτή την περίπτωση των πιο σύνθετων ερωτήσεων.

- (107) Πιστεύω ότι η Ελένη μαγείρεψε ζυμαρικά.
- (108) Τι πιστεύεις ότι μαγείρεψε ή Ελένη;
- (109) Τι πιστεύεις ότι η Ελένη μαγείρεψε;

Η υπόθεση αυτή εξηγείται από την ορθότερη και συχνότερη διατύπωση του (108) συγκριτικά με το (109).

Συμπερασματικά, λοιπόν, η τοπική σχέση της κεφαλής της εξαρτημένης πρότασης στον σύνδεσμο «ότι» παρέχει την επιπλέον πληροφορία ότι ο ΣΔ της εξαρτημένης πρότασης ίσως λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο με τον ΣΔ της κύριας, των οποίων η ομοιότητα την χαρακτηριστικών φαίνεται να αποδεικνύει ότι η ερωτηματική φράση στην ουσία μετακινείται έως τον ΣΔ της εξαρτημένης και από εκεί καταλήγει στον ΣΔ της κύριας πρότασης (μετακίνηση δύο σταδίων) (Τερζή, 2015 σ.86). Η θεωρία αυτή, βέβαια, έρχεται σε αντίθεση με τις βασικές αρχές οικονομίας (economy principles), σύμφωνα με τις οποίες η μετακίνηση σε ένα στάδιο θα έδειχνε ορθότερη.

2.3.2.5 Μετακίνηση κεφαλής στις ερωτήσεις περιεχομένου

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενες αναλύσεις, εκτός από τη μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης μια γραμματική ερώτηση ενδέχεται να συμπεριλαμβάνει τη μετακίνηση κεφαλής και συγκεκριμένα αυτή του ρήματος προς τον ΣΔ της πρότασης (head movement).

(110) Η Δήμητρα διαβάζει το βιβλίο.

Τι διαβάζει η Δήμητρα;

Με μια αρχική εκτίμηση, το ρήμα «διαβάζει» μετακινείται πιο κοντά στον ΣΔ, όμως στην πραγματικότητα η μετακίνηση υφίσταται μέχρι την κεφαλή της Φράσης Χρόνου (Kotzoglou, 2006). Συνέπεια αυτής της μετακίνησης είναι η αντιστροφή των όρων του υποκειμένου και του ρήματος, δηλαδή ενώ το ρήμα ακολουθούσε το υποκείμενο στην αντίστοιχη δηλωτική πρόταση, στην ερωτηματική τοποθετείται πριν από αυτό. Παρ' όλο που η σειρά των προτασιακών όρων της δήλωσης συμφωνεί με την ουδέτερη σειρά όρων της Ελληνικής, Y-P-A, ο αντίστοιχος σχηματισμός της ερώτησης θα ήταν αντιγραμματικός:

(111) * Τι η Δήμητρα διαβάζει;

2.3.2.6 Φαινόμενα νησίδων

Όταν πρόκειται για ερωτήσεις περιεχομένου, οι μετακινήσεις των ερωτηματικών φράσεων στον Χαρακτηριστή της ΦΣΔ έχοντας ως αφετηρία κάποιο άλλο σημείο της προτασιακής δομής παρατηρούνται με μεγάλη συχνότητα και αποτελούν κατά κάποιον τρόπο το χαρακτηριστικό αυτού του τύπου των ερωτήσεων. Σε αντιδιαστολή με αυτή την παραδοχή, συναντώνται κάποιες φορές περιπτώσεις που δεν επιτρέπουν τη μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης. Διευκρινίζεται ότι αυτό είναι κάτι που δεν εξαρτάται από τον ΣΔ της πρότασης, ο οποίος διατηρεί τα χαρακτηριστικά του. Τα συντακτικά περιβάλλοντα που απαγορεύουν τη μετακίνηση μιας ερωτηματικής φράσης ονομάζονται νησίδες (islands) (Τερζή, 2015), και θυμίζουν την έννοια του νησιού μεταφορικά, από το οποίο δεν υπάρχει δυνατότητα διαφυγής. Αυτό επαληθεύεται από το γεγονός ότι σε περίπτωση που δοκιμάσουμε να θέσουμε σε ισχύ τον συντακτικό μηχανισμό της μετακίνησης, το αποτέλεσμα θα είναι η εκφορά μιας αντιγραμματικής ερωτηματικής πρότασης, η οποία όμως ενδέχεται να είναι νοηματικά αποδεκτή.

Πριν προχωρήσουμε σε παραδείγματα νησίδων, θα πρέπει να συμπληρωθεί ότι οι μετακινήσεις των ερωτηματικών φράσεων που οδηγούν σε γραμματικές ερωτηματικές προτάσεις αφήνουν το ίχνος τους στη συντακτική θέση από όπου ξεκινούν, η οποία σχετίζεται με την απόδοση θεματικού ρόλου. Αντίθετα, η συντακτική θέση στην οποία καταλήγουν μετά τη μετακίνηση, δηλαδή η θέση Χαρακτηριστή της ΦΣΔ, δεν στοχεύει

στην παροχή κάποιου θεματικού ρόλου σε αυτές, δηλαδή είναι μη οργανική θέση (A' θέση). Για τον λόγο αυτό, οι μετακινήσεις αυτού του είδους, τις οποίες είδαμε νωρίτερα, εντάσσονται στην ευρύτερη κατηγορία των μετακινήσεων A' (A'-movement), όπου A' ισούται με την απώλεια θεματικού ρόλου (Ρούσσου, 2015).

Ένα παράδειγμα συντακτικού περιβάλλοντος που αποτελεί νησίδα είναι τα προσαρτήματα. Στα προσαρτήματα, σε αντίθεση με τα συμπληρώματα μιας κεφαλής δεν αποδίδεται θεματικός ρόλος από κάποιο στοιχείο της κύριας πρότασης, συνεπώς δεν υπάρχει έναυσμα για την έναρξη του μηχανισμού της μετακίνησης της ερωτηματικής φράσης (Τερζή, 2015 σ. 101):

(112) Έφυγα πριν έρθει ο Γιώργος.

(113) Ποιος έφυγα πριν έρθει;

Μία άλλη περίπτωση νησίδας στη μετακίνηση ερωτηματικών φράσεων παρατηρείται όταν η δοκιμή της συνηθισμένης μετακίνησης μιας ερωτηματικής φράσης στον ΣΔ της κύριας πρότασης αποτρέπει πια την επικοινωνία με το ίχνος της, εξαιτίας της παρεμβολής μιας άλλης ερωτηματικής λέξης ή φράσης ανάμεσα τους:

(114) Πότε διάβασε ο Νίκος το άρθρο;

(115) * Πότε νομίζεις ποιος διάβασε το άρθρο <πότε>;

Η λέξη «ποιος» εμποδίζει την επικοινωνία της ερωτηματικής φράσης «πότε» με το ίχνος της, η οποία ιδανικά θα έπρεπε να υπάρχει, και για τον λόγο αυτό οδηγεί σε αντιγραμματικότητα της ερώτησης. Με άλλα λόγια, η παρεμβολή της λέξης «ποιος» μεταξύ της ερωτηματικής λέξης «πότε» στον ΣΔ της κύριας και του ίχνους της αποτρέπει της τήρηση της Αρχής της Σχετικοποίησης της Ελάχιστης Απόστασης/ Αρχής της Σχετικής Ελαχιστοποίησης (Relativized Minimality Principle).

Κάποιες φορές, οι δηλωτικές προτάσεις περιλαμβάνουν ένα στοιχείο, το οποίο έχει ένα προτασιακό όρισμα, δηλαδή μια δευτερεύουσα πρόταση που λειτουργεί ως όρισμά του:

(116) Είναι σίγουρο ότι ο Γιώργος πούλησε το σπίτι.

(117) Ποιο είναι σίγουρο ότι ο Γιώργος πούλησε <ποιο>;

Βλέπουμε ότι στο (116) το όρισμα του συστατικού «σίγουρο» είναι ολόκληρη η δευτερεύουσα πρόταση «ότι ο Γιώργος πούλησε το σπίτι», η οποία λειτουργεί ως συμπλήρωμα. Σε περίπτωση που επιχειρηθεί η μετατροπή της σε ερωτηματική

πρόταση αντικειμένου είναι εμφανές ότι η μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης λειτουργεί κανονικά χωρίς να προκύπτει κάποιο πρόβλημα, και η τελικά ερώτηση περιεχομένου είναι γραμματική (117).

Αν η συντακτική θέση του προτασιακού ορίσματος της λέξης «σίγουρο» αντιστραφεί και υιοθετήσει τον ρόλο υποκειμένου, γίνεται αντιληπτό ότι η εκφορά της αντίστοιχης ερωτηματικής πρότασης χαρακτηρίζεται από αντιγραμματικότητα, αφού η δομή με λειτουργία υποκειμένου απαγορεύει τη μετακίνηση κάποιου στοιχείου μέσα από αυτή:

(118) Ότι ο Γιώργος πούλησε το σπίτι είναι σίγουρο.

(119) * Ποιο ότι ο Γιώργος πούλησε <ποιο> είναι σίγουρο;

Το (119) είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα νησίδας προτασιακού υποκειμένου.

Νησίδα για τη μετακίνηση μιας ερωτηματικής φράσης στον ΣΔ της κύριας πρότασης θεωρείται επιπλέον μια άλλη περίπτωση προτασιακής δομής, η οποία, παρά την αντιγραμματικότητα που την χαρακτηρίζει αν μετατραπεί σε ερωτηματική πρόταση, δεν αποκλείεται η ενδεχόμενη εκφορά της από τους ομιλητές της Ελληνικής στον προφορικό λόγο, που αν και πιθανώς γνωρίζουν ότι συντακτικά δεν είναι αποδεκτή τη χρησιμοποιούν, ενώ οι συνομιλητές συνήθως ανταποκρίνονται φυσιολογικά έχοντας κατανοήσει την ερμηνεία της.

(120) Άκουσα την είδηση ότι έχασε τον αγώνα.

(121) * Τι άκουσες την είδηση ότι έχασε;

Η μετακίνηση του αντικειμένου του ρήματος της εξαρτημένης πρότασης «τον αγώνα» στον ΣΔ της κύριας με τη μορφή του ερωτηματικού τύπου «τι» επιλέγεται από τον ομιλητή, με σκοπό να σιγουρευτεί σχετικά με τη δήλωση του συνομιλητή του που μόλις έχει διατυπώσει, αλλά κυρίως να επαναληφθεί η συγκεκριμένη πληροφορία της δήλωσης («τον αγώνα»), είτε εξαιτίας της έκπληξης ή της δυσπιστίας του ως προς αυτή είτε λόγω της πιθανότητας να μην άκουσε σωστά την πρόταση.

Η απάντηση στο ερώτημα σχετικά με τον λόγο της αντιγραμματικότητας του (121) βρίσκεται στο εξής γεγονός. Η ερωτηματική λέξη «τι», προκειμένου να καταλήξει στον Χαρακτηριστή της ΦΣΔ της κύριας πρότασης, θα πρέπει να πραγματοποιήσει μια ενδιάμεση στάση στον Χαρακτηριστή της ΦΣΔ της εξαρτημένης πρότασης, που εισάγεται με τον σύνδεσμο «ότι», με σκοπό το ταίριασμα των ερωτηματικών τους χαρακτηριστικών (ερμηνεύσιμο και μη ερμηνεύσιμο αντίστοιχα), όπως ήδη έχει

αναλυθεί. Στη συνέχεια, να φτάσει στην αρχή της προτασιακής δομής θα πρέπει να περάσει και από τον Χαρακτηριστή της ονοματικής φράσης «την είδηση», η οποία όμως δεν περιλαμβάνει ερωτηματικά Χαρακτηριστικά, για να μπορέσει να ταιριάξει με την ερωτηματική φράση, και έτσι η μετακίνηση δεν μπορεί να ολοκληρωθεί. Επιπρόσθετα, η ερώτηση δεν θα γινόταν να θεωρηθεί γραμματική αν η ερωτηματική φράση τοποθετούνταν τελικά στον Χαρακτηριστή της ΟΦ, για τον απλό λόγο ότι το ισχυρό [ερ] του ΣΔ της κύριας πρότασης επιβάλλει τη συνένωση τους μόνο με τοπική σχέση.

(122) * Άκουσα τι την είδηση ότι έχασε;

2.4 Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

Εκτός από την ανάλυση των χαρακτηριστικών και των περιβαλλόντων χρήσης των ερωτηματικών προτάσεων που ανήκουν στις ευθείες ερωτήσεις, θα πρέπει να γίνει η απαραίτητη αναφορά σε σχέση με τις ερωτήσεις στον πλάγιο λόγο, ή αλλιώς τις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις. Οι ομιλητές χρησιμοποιούν τις ερωτηματικές προτάσεις αυτού του είδους, με σκοπό να παραθέσουν την ερώτηση που κάποιος άλλος έχει ή πρόκειται να εκφέρει, μέσα όμως από τη δική τους αντίληψη (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999), η οποία είτε αναπαριστά με αντικειμενικό τρόπο την αρχική εκφορά της ερώτησης και το πρωτότυπο επικοινωνιακό περιβάλλον είτε παρεκκλίνει σημαντικά από αυτό, παραποιώντας το, εσκεμμένα ή όχι. Με άλλα λόγια, το ύφος και η διάθεση του ομιλητή μπορεί είναι πιθανό να διαστρεβλώσουν την αρχική ερώτηση, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενδεχόμενων παρεξηγήσεων. Αυτό συμβαίνει για τον λόγο ότι δεν παρουσιάζονται αυτούσια τα λόγια του αρχικού ομιλητή αλλά μεταφέρονται έμμεσα, δηλαδή πλαγίως.

(123) Πού ήσουν χθες το βράδυ; (ευθεία ερώτηση)
Η Μαρία με ρώτησε πού ήμουν χθες το βράδυ. (πλάγια ερώτηση)

(124) Μού είπες ψέματα; (ευθεία ερώτηση)
Με ρώτησε αν τόλμησα να του πω ψέματα. (πλάγια ερώτηση)

Βασικό γνώρισμα των πλάγιων ερωτήσεων είναι η χρήση ενός κύριου ρήματος, το οποίο διαθέτει ερωτηματική σημασία (π.χ.: ρωτάω, ζητάω κτλ.). Οι πλάγιες, όπως

ακριβώς και οι ευθείες ερωτήσεις, χωρίζονται σε πολικές και ερωτήσεις περιεχομένου. Οι πλάγιες πολικές ερωτήσεις αφορούν την τιμή αληθείας του συνόλου της εξαρτημένης πρότασης και εισάγονται με τους συνδέσμους: *αν, μήπως, μη(ν), μην τυχόν*, οι οποίοι για τον λόγο ότι αποτελούν ΣΔ με ερωτηματικά χαρακτηριστικά επιλέγονται από τα ερωτηματικής σημασίας ρήματα που προαναφέρθηκαν. Παρατηρείται, ότι το ρήμα της εξαρτημένης πρότασης βρίσκεται σε οριστική έγκλιση:

- (125) Με ρώτησε *αν* πήγα στο σχολείο.
- (126) Με ρώτησε *μήπως* θυμήθηκα να του επιστρέψω τα έγγραφα.

Σε περίπτωση που το ρήμα της εξαρτημένης πρότασης βρίσκεται σε υποτακτική έγκλιση, ο σύνδεσμος παραλείπεται (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

- (127) Να έρθω ή όχι; (ευθεία ερώτηση)
Με ρώτησε να έρθει ή όχι. (πλάγια ερώτηση)

Από την άλλη πλευρά, οι πλάγιες ερωτήσεις περιεχομένου αφορούν ένα μεμονωμένο συστατικό της εξαρτημένης πρότασης και εισάγονται με τους ίδιους ερωτηματικούς τύπους που μαρκάρουν τις αντίστοιχες ευθείες ερωτήσεις, οι οποίοι γραμματικά λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο, ενώ απουσιάζει η προσθήκη συνδέσμου σε αντίθεση με τις πλάγιες πολικές ερωτήσεις:

- (128) Με ρώτησε τι θα κάνω.
- (129) Τον ρώτησα ποιοι θα έρθουν.
- (130) Τον ρώτησα ποιο είναι αυτό το μέρος.
- (131) Με ρώτησα πότε θα ξεκινήσω.
- (132) Με ρώτησε σε ποιον έδωσα τις φωτοτυπίες.

Στις πλάγιες ερωτήσεις περιεχομένου το ρήμα της εξαρτημένης πρότασης βρίσκεται είτε σε οριστική είτε σε υποτακτική έγκλιση, όπως ακριβώς συμβαίνει και στις πλάγιες πολικές (Holton & Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2014):

- (133) Με ρώτησε ποιοι θα παρευρίσκονται στη συνάντηση.
- (134) Με ρώτησε σε ποιον να στείλει το μήνυμα.

Στο σύνολό τους οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις δεν παρουσιάζουν τον χαρακτηριστικό επιτονισμό των ευθείων ερωτήσεων και φωνολογικά θυμίζουν τις απλές δηλώσεις.

Όταν ο ομιλητής μεταφέρει αυτούσια τα λόγια κάποιου, τότε πρόκειται για παραθεματική ερώτηση, ενώ το ρήμα που εμπεριέχει την ερωτηματική σημασία προστίθεται στην αρχή ή, πιο συχνά, στο τέλος του εκφωνήματος (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 1999 σ.29):

(135) «Γιατί δεν έχεις κοιμηθεί ακόμα;», με ρώτησε.

Οι παραθεματικές ερωτήσεις χαρακτηρίζονται από το ιδιαίτερα παραστατικό ύφος του ομιλητή, με τη βοήθεια του οποίου στοχεύει στην ακριβή αναπαράσταση της αρχικής ευθείας ερώτησης, παρ' όλο που κάποιες φορές αυτό είναι δυνατόν να οδηγήσει στο αντίθετο αποτέλεσμα, δηλαδή στην αλλοίωση του νοήματός της.

Στον προφορικό λόγο, στις ερωτήσεις αυτού του τύπου διακρίνεται μία μικρή παύση μεταξύ της ευθείας ερώτησης που μεταφέρεται και της υπόλοιπης δομής, ενώ στον γραπτό λόγο η ευθεία ερώτηση βρίσκεται μέσα σε εισαγωγικά.

Σε περίπτωση που ο ομιλητής δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο ρήμα που εισάγει την πλάγια ερώτηση, και όχι τόσο στα λόγια που μεταφέρει, τότε η ερώτηση ονομάζεται εμφατική:

(136) Σε ρώτησα τι ήταν αυτό που είπες!

Ένα άλλο είδος πλάγιων ερωτήσεων αποτελούν οι πλάγιες πλασματικές ερωτήσεις, στις οποίες στη θέση του ρήματος που διαθέτει ερωτηματική σημασία τοποθετείται ένα ρήμα που σχετίζεται γενικότερα με την έννοια της γνώσης (π.χ.: μαθαίνω, ξέρω, φαντάζομαι, γνωρίζω, καταλαβαίνω κτλ.):

(137) Φαντάσου τι θα γίνει.

(138) Έμαθα με ποιον μιλούσες στο τηλέφωνο.

Ωστόσο, δεν θεωρείται ότι ανήκουν στην κατηγορία των γνήσιων πλάγιων ερωτηματικών προτάσεων, για τον εμφανή λόγο ότι δεν πρόκειται τόσο για τη μεταφορά κάποιου ερωτήματος σε σχέση με ένα γεγονός όσο για την απάντηση σε ένα υποτιθέμενο ερώτημα.

3. ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ

3.1 Εισαγωγή

Όπως ομοίως συμβαίνει σε όλες τις γλώσσες του κόσμου, οι ερωτηματικές προτάσεις της Τουρκικής διακρίνονται σε πολικές ερωτήσεις και ερωτήσεις περιεχομένου αναφερόμενες, όπως είδαμε, είτε στο σύνολο της προτασιακής δομής είτε σε ένα συγκεκριμένο συστατικό αντίστοιχα. Γενική παραδοχή θεωρείται το γεγονός ότι κύριο χαρακτηριστικό των πολικών ερωτήσεων είναι η χρήση του ερωτηματικού μορίου *mi*, ενώ οι ερωτήσεις περιεχομένου περιλαμβάνουν τους κατάλληλους ερωτηματικούς τύπους που θα επισημάνουμε στη συνέχεια. Στην Τουρκική οι γνώριμες έως τώρα πολικές ερωτήσεις διασπώνται σε άμεσες ερωτήσεις (*direct questions*), *tag-ερωτήσεις* (*tag-questions*) και *διαζευκτικές ερωτήσεις* (*alternative questions*), όπου και στις τρεις περιπτώσεις η παρουσία του μορίου *mi* είναι απαραίτητη.

3.2 Πολικές ερωτήσεις

3.2.1 Άμεσες ερωτήσεις

Οι άμεσες πολικές ερωτήσεις, οι οποίες πιο συχνά απαντώνται με τα αντίστοιχα τουρκικά μόρια που σημαίνουν «ναι» και «όχι», αφορούν ολόκληρη την πρόταση εκτός από τις περιπτώσεις όπου ο ομιλητής επιλέγει να τονίσει φωνητικά ένα συγκεκριμένο συστατικό της, το οποίο ουσιαστικά είναι εκείνο που τίθεται υπό ερώτηση. Στην πρώτη περίπτωση το μόριο *mi* τοποθετείται αμέσως μετά το κατηγορήμα, ακολουθώντας πάντα τους απαραίτητους φωνολογικούς περιορισμούς:

- (139) Kediler iki konserveyi de **bitirmişler mi**? (Göksel & Kerslake, 2005)
γάτες δύο κονσέρβα και έχουν τελειώσει

"Έχουν τελειώσει οι γάτες και τις δύο κονσέρβες;"

Αντίθετα, όταν πρόκειται για την περίπτωση φωνητικού μαρκαρίσματος μίας φραστικής δομής της πρότασης, το μόριο *mi* προσκολλάται αμέσως μετά από αυτή, με την προϋπόθεση ότι η συντακτική θέση της φράσης και επομένως του *mi* βρίσκεται σε συντακτική θέση που προηγείται του κατηγορήματος:

- (140) Zehra **eylülde mi** Londra'ya gidecek? (Göksel & Kerslake, 2005)

Ζέχρα τον Σεπτέμβριο στο Λονδίνο θα πάω

"Θα πάει η Ζέχρα στο Λονδίνο τον ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ;"

Όσον αφορά τον επιτονισμό που χαρακτηρίζει τις άμεσες ερωτήσεις της Τουρκικής, παρατηρείται υψηλή άνοδος του τόνου της φωνής του ομιλητή αμέσως πριν την εκφορά του μορίου *mİ*, η οποία στη συνέχεια ακολουθείται από πτώση του. Η φωνητική αυτή διεργασία συμβαίνει ανεξάρτητα από τη συντακτική θέση του *mİ*, δηλαδή είτε αυτό προηγείται είτε ακολουθεί το κατηγορημα. Ωστόσο, φαίνεται ότι η χαρακτηριστική πτώση του τόνου της φωνής των πολικών ερωτήσεων είναι δυνατόν να παραλείπεται, το οποίο είναι κάτι που συναντάται σε πιο ειδικούς τύπους ερωτήσεων, δηλαδή σε εκείνες όπου προστίθεται δεύτερη φωνητικά τονισμένη φράση ή σε εκείνες στις οποίες περιλαμβάνεται μία ερωτηματική φράση (*wh-phrase*), κάτι που κανονικά αποτελεί χαρακτηριστικό των ερωτήσεων περιεχομένου.

3.2.2 Tag-ερωτήσεις

Οι tag-ερωτήσεις της Τουρκικής αποτελούνται από μία απλή δήλωση ακολουθούμενη από τους τύπους «*değil mi*» ή «*öyle mi*», αποσκοπώντας κυρίως στην απόκτηση επιβεβαίωσης σε σχέση με ένα γεγονός, το οποίο παρουσιάζεται στη δηλωτική πρόταση που προηγείται του tag (Göksel & Kerslake, 2005). Οι δύο αυτοί τύποι που χαρακτηρίζουν τις tag-ερωτήσεις μπορούν να ακολουθήσουν τόσο καταφατικές όσο και αρνητικές δηλώσεις:

- (141) Tiyatroya gitmeden önce yer **ayırtmamıştın, değil mi?** (Göksel & Kerslake, 2005)

στο θέατρο πριν φύγεις θέση δεν έχεις κλείσει δεν

"Δεν έχεις κλείσει θέσεις πριν πας στο θέατρο, έτσι;"

- (142) Esra **Handanın abla sıymış, öyle mi?** (Göksel & Kerslake, 2005)
Έσρα του Χαντάν αδερφή μεγαλύτερη έτσι

"Η Έσρα είναι η μεγαλύτερη αδερφή του Χαντάν, σωστά;"

Παρόλα αυτά, εμφανίζουν κάποιες διαφορές, οι οποίες σχετίζονται ιδίως με την τελική ερμηνεία που αποδίδουν στην tag-ερώτηση. Αρχικά, ο τύπος «*değil mi*» σχηματίζεται

με τη συνένωση του μορίου *değil* που δηλώνει άρνηση και του ερωτηματικού μορίου *mİ*, ενώ χρησιμοποιείται από τον ομιλητή αμέσως μετά την εκφορά της δήλωσης, η οποία θεωρείται αληθής, στοχεύοντας έτσι στην απόκτηση επιβεβαίωσης του περιεχομένου της. Με άλλα λόγια, η αντίστοιχη ερμηνεία του στην Ελληνική θα ήταν «έτσι δεν είναι;» ή «σωστά;».

- (143) Cemal bugün okula gitmedi, **değil mi?** (Göksel & Kerslake, 2005)
Κεμάλ σήμερα στο σχολείο δεν πήγε δεν
"Ο Κεμάλ δεν πήγε στο σχολείο σήμερα, σωστά;"

Εκτός από τις tag-ερωτήσεις της Τουρκικής, ο τύπος «*değil mi*» χρησιμοποιείται επίσης στις αρνητικές πολικές ερωτήσεις και συγκεκριμένα στο τέλος της δομής τους, προκαλώντας παρόμοια νοηματική απόδοση στην ερώτηση:

- (144) Tiyatroya gitmeden önce yer ayırtmak lazım **değil mi?** (Göksel & Kerslake, 2005)
στο θέατρο πριν φύγεις θέση να κλείσεις απαραίτητο δεν
"Δεν είναι απαραίτητο να κλείσεις θέσεις πριν πας στο θέατρο;"

Η διάκριση των tag-ερωτήσεων από τις αρνητικές ερωτήσεις που περιλαμβάνουν την ακολουθία «*değil mi*» έγκειται στον διαφορετικό επιτονισμό του ομιλητή κατά την εκφορά τους. Αυτό σημαίνει ότι ενώ οι αρνητικές πολικές ερωτήσεις ακολουθούν τον συνηθισμένο επιτονισμό των άμεσων ερωτήσεων που παρουσιάστηκε προηγουμένως, οι tag-ερωτήσεις διαθέτουν δύο φωνητικά μαρκαρίσματα. Αναλυτικότερα, η πρώτη άνοδος του τόνου της φωνής επιτελείται βαθμιαία εντός των ορίων της πρότασης συνοδευόμενη στη συνέχεια από την πτώση του, ενώ η δεύτερη άνοδος που αφορά αποκλειστικά τον τύπο «*değil mi*» είναι υψηλή και ακολουθείται ομοίως από πτώση. Στον γραπτό λόγο, η διαφορά αυτών των δύο ειδών πολικών ερωτήσεων που προσθέτουν στο τέλος της δομής τους τον τύπο «*değil mi*» διακρίνεται από το γεγονός ότι στην περίπτωση των tag-ερωτήσεων προτίθεται κόμμα (μετά το κατηγορημα και πριν το «*değil mi*»), σε αντίθεση με αυτή των αρνητικών άμεσων ερωτήσεων.

Ο δεύτερος τύπος που περιλαμβάνεται πολλές φορές στις tag-ερωτήσεις στη θέση του «*değil mi*» αποτελείται από το επίρρημα *öyle*, που δηλώνει δείξη και σημαίνει «έτσι», και το ερωτηματικό μόριο *mİ*. Μετά την εκφορά της δηλωτικής πρότασης οι ομιλητές επιλέγουν την προσθήκη αυτού του τύπου όταν παρατίθεται σε εκείνη μια νέα

πληροφορία για μια κατάσταση, που δεν ήταν μέχρι τότε γνωστή, ή για να εκφράσουν την έκπληξη τους σε σχέση με ένα γεγονός που δεν ήταν αναμενόμενο για αυτούς. Οι tag-ερωτήσεις που περιέχουν τον τύπο «öyle mI» συχνά εμφανίζουν παράλληλα τον σύνδεσμο demek στην αρχή της πρότασης, που σημαίνει «έτσι/άρα», ο οποίος λειτουργεί στην ουσία ως συνδετικός κρίκος δύο προτασιακών δομών με τη δεύτερη να αποτελεί το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει ο ομιλητής.

(145) Demek Cemal bugün okula gitmedi, **öyle mi?** (Göksel & Kerslake, 2005)

άρα Κεμάλ σήμερα στο σχολείο δεν πήγε έτσι

"Άρα ο Κεμάλ δεν πήγε στο σχολείο σήμερα, έτσι;"

Οι ερωτήσεις αυτές εκφωνούνται με τον ίδιο επιτονισμό που παρατηρείται στην προηγούμενη περίπτωση των tag-ερωτήσεων με την προσθήκη της δομής «değil mI». Ο τύπος «öyle mI», πέρα από τη χρήση του στις tag-ερωτήσεις, μπορεί να σταθεί στον λόγο χωρίς να εξαρτάται από κάποια άλλη δομή. Συγκεκριμένα, μπορεί να χρησιμεύσει ως απάντηση σε μια δήλωση του ομιλητή, η οποία φανερώνει έκπληξη σε σχέση με αυτή και μεταφράζεται ως «αλήθεια;».

(146) – Bu yaz çok yağmur yağacakmış. (Göksel & Kerslake, 2005)

αυτό καλοκαίρι πολύ βροχή θα βρέξει

"Φαινομενικά πρόκειται να βρέξει πολύ αυτό το καλοκαίρι."

- **Öyle mi?**

έτσι

"Αλήθεια;"

3.2.3 Διαζευκτικές ερωτήσεις

Μια άλλη υποκατηγορία των πολικών ερωτήσεων της Τουρκικής είναι οι διαζευκτικές ερωτήσεις, στις οποίες συνδέονται δύο ή περισσότερα πολικά αντίθετα συστατικά, όπως ρηματικοί τύποι και φράσεις, με την προαιρετική παρουσία του διαζευκτικού συνδέσμου yoksa (ή), καθώς η απουσία του σε μια ερώτηση τέτοιου είδους δεν οδηγεί σε αντιγραμματικότητα. Χαρακτηριστικό των διαζευκτικών ερωτήσεων αποτελεί το γεγονός ότι σε κάθε ένα από αυτά τα συστατικά, ανεξάρτητα από την ύπαρξη του συνδέσμου yoksa ανάμεσά τους, προσκολλάται το ερωτηματικό μόριο mI, (Göksel & Kerslake, 2005) το οποίο από ό, τι φαίνεται είναι απαραίτητο στο σύνολο των πολικών ερωτήσεων της Τουρκικής:

- (147) Cemal okula **gitti mi**, (yoksa) **gitmedi mi?** (Göksel & Kerslake, 2005)
Κεμάλ στο σχολείο πήγε. (ή) δεν πήγε
"Πήγε ο Κεμάλ στο σχολείο ή όχι;"

Κατά την εκφορά μια διαζευκτικής ερώτησης παρατηρείται υψηλή άνοδος του τόνου της φωνής του ομιλητή σε κάθε ένα από τα πολικά αντίθετα στοιχεία με ακόλουθη πτώση του, ενώ ενδέχεται να υπάρχει επιπλέον επιτονισμός στο σημείο ένωσής τους.

3.2.4 Ρητορικές ερωτήσεις σε αφηγηματικό λόγο

Κατά την εξιστόρηση ενός γεγονότος, συνήθως αρνητικής σημασίας που προκαλεί έκπληξη ή θυμό, οι ομιλητές της Τουρκικής ενδέχεται να συμπεριλαμβάνουν ερωτηματικές δομές που θυμίζουν πολικές ερωτήσεις, παρόλο που το τελικό αποτέλεσμα του εκφωνήματος δεν μπορεί να θεωρηθεί γνήσια ερώτηση εφόσον δεν αποσκοπεί σε κάποια απάντηση:

- (148) Yeryeni şemsiyemi takside unutmuyayım mı? (Göksel & Kerslake, 2005)
ολοκαίνουριο την ομπρέλα μου στο ταξί ξέχασα
"Το πιστεύεις ότι άφησα την καινούρια ομπρέλα στο ταξί;"

3.2.5 Τροπικά επίρρηματα σε πολικές ερωτήσεις

Κατά τη διάρκεια ενός επικοινωνιακού γεγονότος είναι πιθανό ο ομιλητής να συνειδητοποιήσει ξαφνικά ότι μία κατάσταση ίσως εξελίσσεται με διαφορετικό τρόπο από ό, τι αναμενόταν. Στην περίπτωση αυτή, προστίθεται το συμπερασματικό επίρρημα yoksa (οπότε, άρα), συνήθως στην αρχή ή στο τέλος της πολικής ερώτησης, χωρίς όμως να αποκλείονται άλλες συντακτικές θέσεις.

Ένα ακόμα τροπικό επίρρημα που συναντάται τόσο στις πολικές όσο στις ερωτήσεις περιεχομένου είναι το acaba, το οποίο δείχνει την αμφιβολία του ομιλητή για ένα γεγονός ή ακόμα και την περιέργειά του. Συνηθίζεται να βρίσκεται στην αρχή ή στο τέλος της ερώτησης.

Το επίρρημα bakalım χρησιμοποιείται για να εκφράσει την προσμονή και την περιέργεια του ομιλητή σχετικά με ένα γεγονός που αναμένεται να συμβεί στο κοντινό

μέλλον. Παρόλο που περιλαμβάνεται σε δομές που υπάρχει το μόριο *mI* ή κάποια ερωτηματική φράση, δεν πρόκειται για γνήσιες πολικές ερωτήσεις ή περιεχομένου για τον λόγο ότι δεν προκαλούν την ανταπόκριση του συνομιλητή.

3.2.6 Συντακτικές θέσεις του ερωτηματικού μορίου *mI*

Στις πολικές ερωτήσεις παρόλο που η πιο συχνή συντακτική θέση του ερωτηματικού μορίου *mI* είναι εκείνη μετά το κατηγορημα, το οποίο συναντάται κατά κανόνα στο τέλος της προτασιακής δομής, είναι πιθανό να τοποθετείται και σε άλλα σημεία της, εξυπηρετώντας διαφορετικό σκοπό όσον αφορά τη νοηματική απόδοση της ερώτησης. Για παράδειγμα, το μόριο *mI* μπορεί να προσαρτηθεί μετά από μια επιρρηματική φράση ή μετά από το συστατικό που την προσδιορίζει, με σκοπό να εστιαστεί κατά την εκφώνηση της ερώτησης:

(149) Umduğundan **daha da mi hızlı** yüzdün? (Göksel & Kerslake, 2005)

Από ό,τι περίμενες περισσότερο ακόμα γρήγορα κολύμπησες

"Κολύμπησες ακόμα γρηγορότερα από ό, τι περίμενες;"

Επιπλέον, το μόριο *mI* συχνά ακολουθεί μια ονοματική φράση με την ιδιότητα υποκειμένου ή αντικειμένου. Όταν πρόκειται για ονοματική φράση το μόριο *mI* προσκολλάται στην κεφαλή της φράσης αυτής, ανεξάρτητα από το αν είναι εκείνη που τίθεται υπό ερώτηση ή κάποιος προσδιοριστής της, γεγονός που εξακριβώνεται από τη διαφορετική θέση του επιτονισμού σε κάθε περίπτωση:

(150) **İki orta yaşlı adAM mi** çalmış arabayı? (Göksel & Kerslake, 2005)
δύο μεσήλικας άντρας έκλεψαν αυτοκίνητο

"Ήταν δύο μεσήλικες ANTPES που έκλεψαν το αυτοκίνητο;"

(151) **İKİ orta yaşlı adam mi** çalmış arabayı? (Göksel & Kerslake, 2005)
δύο μεσήλικας άντρας έκλεψαν αυτοκίνητο

"Ήταν ΔΥΟ οι μεσήλικες άντρες που έκλεψαν το αυτοκίνητο;"

Τα παραδείγματα αυτά φαίνεται να διαφέρουν ως προς την ερμηνεία τους καθώς στην πρώτο η ερώτηση σχετίζεται με το υποκείμενο «adam», στο οποίο παρουσιάζεται άνοδος του τόνου της φωνής του ομιλητή, ενώ στο δεύτερο η ερώτηση εκφέρεται με σκοπό να επαληθευτεί η τιμή αληθείας του προσδιοριστή του υποκειμένου «iki», ο

οποίος εκφέρεται με τον κατάλληλο επιτονισμό. Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι αν και οι δύο πολικές ερωτήσεις συντάσσονται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, τοποθετώντας δηλαδή το μόριο mI μετά την ονοματική φράση, ερμηνεύονται διαφορετικά. Το μόριο mI είναι πιθανό να ακολουθεί ή να εμπεριέχεται και σε άλλες φραστικές δομές, όπως σε φράσεις που περιλαμβάνουν γενική κτητική:

(152) **Muratin evi mi satılmıς?** (Göksel & Kerslake, 2005)
του Μουράτ σπίτι πουλήθηκε

"Πουλήθηκε το σπίτι του Μουράτ;"

(153) **Murat' ın mi evi satılmıς?** (Göksel & Kerslake, 2005)
του Μουράτ σπίτι πουλήθηκε

"Του Μουράτ το σπίτι είναι που πουλήθηκε;"

Επιπρόσθετα, το ερωτηματικό μόριο mI προσκολλάται σε δευτερεύουσες προτάσεις εντός των πολικών ερωτήσεων ή σε κάποιο από τα συστατικά τους.

Η χρήση του μορίου mI μετά από μια συγκεκριμένη φράση της ερώτησης εξυπηρετεί διαφορετικούς σκοπούς ανάλογα την κάθε περίπτωση. Αρχικά, η τοποθέτησή του μετά από μία φράση υποδηλώνει ότι δεν τίθεται θέμα αληθειαςκότητας του συνόλου της ερώτησης αλλά μόνο της φράσης που προηγείται του mI, η οποία στην ουσία αποτελεί το εστιασμένο στοιχείο της ερωτηματικής πρότασης:

(154) **Ahmet mi paraları evde unutmuς?** (Göksel & Kerslake, 2005)
Αχμέτ λεφτά στο σπίτι άφησε

"Ο Αχμέτ ήταν που άφησε τα λεφτά στο σπίτι;"

Τα υπόλοιπα δεδομένα που αναφέρονται κατά την εκφορά της ερώτησης είτε θεωρούνται ήδη γνωστά από τους ομιλητές είτε παρουσιάζουν ένα γεγονός για το οποίο δεν υπάρχει λόγος αμφισβήτησης ή επιβεβαίωσης του, ή αν υπάρχει δεν είναι η κατάλληλη στιγμή για να διευκρινιστεί. Παρατηρώντας το (154), βλέπουμε ότι η ερώτηση εστιάζει στο συστατικό «Ahmet» και όχι στην υπόλοιπη πρόταση της οποίας η αληθειαςκότητα εκλαμβάνεται ως δεδομένη. Επομένως, αν ο συνομιλητής επέλεγε να ανταποκριθεί εξηγώντας, για παράδειγμα, ότι δεν υπάρχουν λεφτά στο σπίτι, η απάντησή του δεν θα ικανοποιούσε τις ανάγκες της ερώτησης. Αυτός ο τύπος ερωτήσεων ακολουθεί τον βασικό τρόπο επιτονισμού των άμεσων ερωτήσεων, δηλαδή

ο τόνος της φωνής ανυψώνεται αμέσως πριν την εκφορά του mI, ενώ στη συνέχεια οδηγείται σε πτώση.

Ένας άλλος μηχανισμός εστίασης ενός συστατικού στις πολικές ερωτήσεις της Τουρκικής αποτελεί η προσάρτηση του μορίου mI μετά το κατηγορήμα παράλληλα με τη χρήση του κατάλληλου επιτονισμού.

- (155) Peki, sen hiç oPERaya gittin mi? (Göksel & Kerslake, 2005)
τότε εσύ ποτέ στην όπερα πήγες
"Τότε, έχεις πάει ποτέ σε όπερα;"

Όπως φαίνεται στο (155), παρόλο που η ερώτηση αφορά το σύνολο της δομής, ο ομιλητής εστιάζει ιδιαίτερα στη φράση operaya, ανυψώνοντας τον τόνο της φωνής του. Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιούν τον συγκεκριμένο τρόπο εστίασης εκφέρονται συνήθως μετά από κάποια προηγούμενη δήλωση του συνομιλητή. Υποθέτουμε, για παράδειγμα, ότι η ερώτηση στο (155) έχει εκφωνηθεί μετά την παραδοχή του συνομιλητή ότι δεν έχει πάει ποτέ π.χ. σινεμά και έτσι η ερώτηση του ομιλητή αντιστοιχεί σημασιολογικά στη δομή της Ελληνικής «Σε όπερα έχεις πάει;». Σε αυτό το είδος των πολικών ερωτήσεων, εκτός από τον επιτονισμό στην εστιασμένη φράση που ακολουθείται από πτώση, υπάρχει δεύτερος επιτονισμός στο τέλος της δομής.

Διαφορετική περίπτωση αποτελεί η τοποθέτηση του μορίου mI αμέσως μετά το κατηγορήμα. Η επιλογή αυτής της συντακτικής θέσης δείχνει ότι η ερώτηση αφορά το σύνολο της προτασιακής δομής και όχι κάποιο μεμονωμένο συστατικό της, όπως αποδείχθηκε στην προηγούμενη περίπτωση. Σε αυτό το σημείο θα ήταν εύλογο να αναφερθεί ότι υπάρχουν περιπτώσεις που το ερωτηματικό μόριο mI εμφανίζεται στη θέση πριν το κατηγορήμα, η οποία παρόλο που δείχνει ότι ο ομιλητής αναφέρεται στο σύνολο της πρότασης, στην πραγματικότητα οδηγεί σε διαφορετική ερμηνεία της ερώτησης από ό,τι αν βρισκόταν μετά από αυτό. Πιο αναλυτικά, ο ομιλητής υποθέτει ή υποψιάζεται την απάντηση του συνομιλητή από ήδη γνωστά δεδομένα προηγούμενης μεταξύ τους επικοινωνίας ή από εξωγλωσσικά στοιχεία, τα οποία είναι διαθέσιμα εκείνη τη στιγμή.

- (156) Sokağa mi çıkıyorsun? (Göksel & Kerslake, 2005)
στον δρόμο βγαίνεις
"Θα βγεις;"

- (157) Sokağa çıkıyor musun? (Göksel & Kerslake, 2005)

στον δρόμο βγαίνεις

"Θα βγεις;"

Στο (156) φαίνεται ότι το mI τοποθετείται πριν το κατηγορημα και παρόλο που η ερώτηση σχετίζεται με το σύνολο της δομής, ο ομιλητής πιθανότατα γνωρίζει ήδη την απάντηση του συνομιλητή, λαμβάνοντας υπόψη μη γλωσσικά στοιχεία, όπως είναι η εμφάνιση του συνομιλητή και οι πράξεις του (π.χ.: ζακέτα, τσάντα, άνοιγμα πόρτας). Επομένως, η ερώτηση προς εκείνον γίνεται τυπικά, εφόσον ουσιαστικά δεν αποσκοπεί στην απόκτηση κάποιας νέας πληροφορίας. Αντίθετα, η ερώτηση στο (157) εκφέρεται με τη χρήση του μορίου mI στο τέλος της δομής, δηλαδή μετά το κατηγορημα. Η διαφορά που υπάρχει σε σχέση με το (156) ως προς την ερμηνεία τους είναι ότι η δεύτερη ερώτηση θεωρείται ξαφνική εφόσον δεν προκαλείται με κάποιον τρόπο από τον συνομιλητή, και επομένως, ο ομιλητής δεν είναι σε θέση να γνωρίζει την πιθανή απάντηση που πρόκειται να λάβει (Göksel & Kerslake, 2005 σ.257).

Σε κάποιες περιπτώσεις πολικών ερωτήσεων, το ερωτηματικό μόριο mI χρησιμοποιείται μετά από μια φράση που βρίσκεται συνήθως αμέσως πριν το κατηγορημα, προκειμένου ο ομιλητής να εκφράσει την αμφιβολία ή την έκπληξή του σε σχέση με μια κατάσταση. Η φράση που προηγείται του mI δεν αποτελεί τον κύριο λόγο εκφοράς της ερώτησης, αλλά, αντίθετα, αφορά το σύνολο της δομής.

(158) Kitabi Ahmet' e mi verdin? (Göksel & Kerslake, 2005)
βιβλίο στον Αχμέτ έδωσες
"Έδωσες το βιβλίο στον Αχμέτ;"

Μέσα από την ερώτηση στο (158) εκφράζεται η έκπληξη του ομιλητή για αυτό που μόλις είδε ή άκουσε. Ο επιτονισμός που υιοθετείται σε αυτές τις ερωτήσεις θυμίζει εκείνον που χρησιμοποιείται στις ερωτήσεις περιεχομένου, δηλαδή ομαλή ανύψωση του τόνου της φωνής στην αρχή της δομής ακολουθούμενος από πτώση.

3.3 Ερωτήσεις περιεχομένου

3.3.1 Ερωτηματικές φράσεις

Βασικό χαρακτηριστικό των ερωτήσεων περιεχομένου της Τουρκικής είναι η χρήση συγκεκριμένων ερωτηματικών λέξεων και φράσεων, οι οποίες είναι δυνατόν να

αναφέρονται σε οποιοδήποτε συστατικό τόσο των κύριων προτάσεων όσο και των δευτερευουσών προτάσεων που ενδέχεται να περιλαμβάνονται στην ερώτηση.

Οι ερωτηματικοί τύποι της Τουρκικής είναι οι εξής:

- kim (ποιος)
- ne (τι)
- hangi (ποιο)
- nere-, hanı (πού)
- ne zaman (πότε)
- kaç, ne kadar (πόσο)
- nasıl (πώς)
- niye, neden, niçin (γιατί)

Σε γενικές γραμμές, δεν παρατηρείται ιδιαίτερος επιτονισμός πάνω στις ερωτηματικές λέξεις της Τουρκικής, με εξαίρεση τη χρήση τους στις αντηχητικές ερωτήσεις (echo-questions) που θα διευκρινιστούν στη συνέχεια. Όσον αφορά τον επιτονισμό του συνόλου της δομής των ερωτήσεων περιεχομένου συνηθίζεται η ανύψωση του τόνου της φωνής που σύντομα ακολουθείται από πτώση, ενώ στο τέλος της δομής φαίνεται να υπάρχει εκ νέου ανύψωση.

3.3.1.1 Kim (ποιος)

Η ερωτηματική λέξη kim διαθέτει το χαρακτηριστικό +έμφυχο και αντιστοιχεί στον ερωτηματικό τύπο της Ελληνικής ποιος, αναφερόμενη σε κάποιο πρόσωπο:

- (159) Ο kim? (Van Schaaijk, 2020)
αυτός ποιος
"Ποια είναι αυτή;"

Ακριβώς όπως συμβαίνει και με την ευρύτερη κατηγορία των ουσιαστικών αποτελεί κλιτό τύπο εφόσον προσκολλώνται σε αυτή τα απαραίτητα κλιτικά επιθήματα, για παράδειγμα όταν αναφέρεται σε περισσότερα του ενός πρόσωπα χρησιμοποιείται στον πληθυντικό αριθμό με την προσθήκη του αντίστοιχου μορφήματος, 1Ar. Η προθετική ερωτηματική φράση της Ελληνικής με ποιον απαντάει στην Τουρκική με τη χρήση του

τύπου *kim* συνδυαστικά με το επίθημα $-(y)lA/ile$, σχηματίζοντας τους τύπους *kiminle* και *kimle* στον επίσημο και ανεπίσημο λόγο αντίστοιχα. Η ερωτηματική λέξη *kim* εκτός από υποκείμενο σε μια ερώτηση περιεχομένου μπορεί να λειτουργήσει επίσης ως αντικείμενο. Η διαφορά παρατηρείται στην επιλογή της πτώσης, καθώς όταν πρόκειται για άμεσο αντικείμενο είναι απαραίτητη η προσθήκη του επιθήματος που υποδηλώνει την αιτιατική πτώση:

- (160) Nuri **kim**i görmüş? (Göksel & Kerslake, 2005)
Νούρη ποιον είδε
"Ποιον είδε η Νούρη;"

3.3.1.2 *Ne* (τι)

Αντίθετα με την ερωτηματική λέξη *kim*, ο ερωτηματικός τύπος *ne* αναφέρεται σε άψυχα αντικείμενα ή σε κάποια αφηρημένη έννοια, ενώ ταιριάζει επίσης με τα κλιτικά επιθήματα που προσκολλώνται στα ουσιαστικά. Στις περιπτώσεις που λειτουργεί ως άμεσο αντικείμενο είναι δυνατόν να εμφανίζεται είτε χωρίς πτωτικό μαρκάρισμα (*ne*) είτε στην αιτιατική πτώση (*neyi*), κάτι το οποίο εξαρτάται από τον ακριβή σκοπό της ερώτησης που εκφέρει ο ομιλητής:

- (161) **Ne** istiyorsun? (Göksel & Kerslake, 2005)
τι θέλεις
"Τι θέλεις;"
- (162) **Neyi** istiyorsun? (Göksel & Kerslake, 2005)
τι. θέλεις
"Τι (από αυτά) θέλεις;"

Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι στο (161) χρησιμοποιείται ο τύπος *ne* χωρίς πτωτική σήμανση, ο οποίος με αυτόν τον τρόπο χρήσης υποδηλώνει ότι ο ομιλητής δεν μπορεί να κάνει κάποια πρόβλεψη σχετικά με την απάντηση του συνομιλητή, καθώς η ερωτηματική λέξη *ne* αναφέρεται σε κάτι γενικό χωρίς να θέτει περιορισμούς (τι από όλα ανεξαιρέτως). Αντίθετα, στο (162) ο τύπος *ne* χρησιμοποιείται σε αιτιατική πτώση (*neyi*). Η αιτιατική πτώση του άμεσου αντικειμένου δείχνει ότι αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο σύνολο πραγμάτων, το οποίο ενδέχεται να είναι ορατό και στους δύο ομιλητές (π.χ.: τι από αυτά τα βιβλία), επομένως ο ομιλητής έχει μία ιδέα σε σχέση με την απάντηση που πρόκειται να λάβει.

Εκτός από τη χρήση της με σκοπό την αντικατάσταση μιας ονοματικής φράσης, η λέξη *ne* μπορεί να σχηματίζει επιθετικούς τύπους, απλώς με την προσθήκη των επιθημάτων *-İ* (με) και *-İz* (χωρίς). Για παράδειγμα, μια ερώτηση περιεχομένου που εισάγεται με την ερωτηματική φράση «*neli + ουσιαστικό*», έχει τη σημασία «τι είδους + ουσιαστικό». Επιπλέον, ο τύπος *ne* χρησιμοποιείται σε ερωτήσεις περιεχομένου στην απόκτηση πληροφοριών σχετικά με το επάγγελμα ή την ιδεολογία του. Αυτό επιτυγχάνεται με την προσθήκη του επιθήματος *-CI* (*neci*).

Άλλη μια λειτουργία του τύπου *ne* είναι εκείνη του προσδιοριστή μιας ονοματικής φράσης, αποτελώντας παράλληλα τον σκοπό της ερώτησης:

- (163) O adam **ne doktoru**? (Göksel & Kerslake, 2005)
αυτός άντρας τι γιατρός
"Τι γιατρός είναι αυτός;"

Στο (163) είναι εμφανές ότι στην ΟΦ *ne doktoru* το *ne* έχει την ιδιότητα προσδιοριστή της κεφαλής *doktoru*, ενώ το σύνολό της αναφέρεται στην ειδικότητα που χαρακτηρίζει τον γιατρό.

Όπως συμβαίνει και με την ερωτηματική λέξη *kim*, η συντακτική θέση του *ne* αντιστοιχεί σε εκείνη της ΟΦ που αντικαθιστά.

3.2.1.3 *Hangi* (ποιο)

Ο ερωτηματικός τύπος *hangi* χρησιμοποιείται στις ερωτήσεις περιεχομένου λειτουργώντας ως προσδιοριστής μιας ΟΦ, η κεφαλή της οποίας είτε αποτελείται από έμψυχη οντότητα είτε από άψυχο αντικείμενο. Στις περιπτώσεις που προσδιορίζει ένα συστατικό που εκπροσωπεί ένα συγκεκριμένο σύνολο προσώπων ή αντικειμένων, τότε το συστατικό αυτό βρίσκεται σε γενική ή αφαιρετική πτώση, περιλαμβάνοντας ενδεχομένως τα μορφήματα *-iz / ara-* (μεταξύ), ενώ ολόκληρη η ονοματική φράση μεταφράζεται ως «ποιο από τα/ ποιο ανάμεσα σε + ουσιαστικό».

3.3.1.4 *Nere-, hani* (πού)

Ο ερωτηματικός τύπος *nere-* αναφέρεται γενικά στην τοποθεσία ενός προσώπου ή αντικειμένου και συντακτικά ανήκει στη θέση της ΟΦ που αντικαθιστά στην αντίστοιχη δηλωτική πρόταση. Στην πρότυπη Τουρκική ο τύπος *nere-* συνδυάζεται απαραίτητα με τα κλιτικά επιθήματα που προσαρτώνται στα ουσιαστικά, καθώς η αρχική του μορφή (*nere*) δεν μπορεί να σταθεί στον λόγο ως έχει. Δύο ερωτηματικοί τύποι που χρησιμοποιούνται ευρέως από τους ομιλητές της Τουρκικής είναι οι *nerede* και *neresi* που προκύπτουν από τον αρχικό *nere*, οι οποίοι εμφανίζουν σημασιολογικές διαφορές:

- (164) Patagonya **nerede**? (Göksel & Kerslake, 2005)
Παταγονία πού
"Πού βρίσκεται η Παταγονία;"
- (165) Burası *neresi*? (Göksel & Kerslake, 2005)
εδώ πού
"Πού είμαστε;"

Πιο αναλυτικά, ο τύπος *nerede* αναφέρεται στην πραγματική τοποθεσία ενός προσώπου ή αντικειμένου, απαιτώντας συγκεκριμένη απάντηση από τον συνομιλητή (164), ενώ ο τύπος *neresi* σχετίζεται όχι τόσο με την τοποθεσία αυτή καθ' αυτή αλλά με τα χαρακτηριστικά και τις πληροφορίες σχετικά με αυτή (165), δηλαδή εισάγει γενικές ερωτήσεις περιεχομένου, οι απαντήσεις των οποίων εξαρτώνται από τις γνώσεις του συνομιλητή όσον αφορά την τοποθεσία.

Οι τύποι που προέρχονται από την ερωτηματική λέξη *nere* εμφανίζονται επίσης σε συνδυασμό με το τροπικό επίρρημα *hani*, με τη σημασιολογική διαφορά ότι η ερώτηση που εκφέρεται δεν στοχεύει πλέον στην αναζήτηση της τοποθεσίας ενός προσώπου ή αντικειμένου, αλλά στην επιβεβαίωση αυτής της ύπαρξης:

- (166) Semra' ya *aldığın hediye hani*? (Göksel & Kerslake, 2005)
στη Σέμρα αγόρασες πού
"Λοιπόν, πού είναι το δώρο που αγόρασες για τη Σέμρα;"

Παρατηρώντας το (166) διαπιστώνεται ότι ο ομιλητής στην ουσία ενδιαφέρεται να δει το δώρο και όχι να μάθει την ακριβή τοποθεσία του, είτε λόγω αμφιβολίας της ύπαρξής του είτε για την επιβεβαίωση αυτής. Φαίνεται λοιπόν ότι το επίρρημα *hani* χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις που ο ομιλητής ζητά από κάποιον να του δείξει κάτι.

Στις ερωτήσεις που υπάρχει συνδυαστικά με τον κλιτό τύπο *ne-*, τα δύο στοιχεία μπορούν να τοποθετηθούν το ένα δίπλα στο άλλο (*hani necede*) ή το επίρρημα στην αρχή της πρότασης και η ερωτηματική φράση στο τέλος της. Με την ίδια λογική ο τύπος *hani* είναι πιθανό να συνυπάρχει και με άλλους ερωτηματικούς τύπους (π.χ.: *hani ne zaman*, *hani kim*):

- (167) *Hani ne zaman yaptın. dersini?* (Göksel & Kerslake, 2005)
πότε έκανες την εργασία σου
"Πότε έκανες την εργασία σου, λοιπόν;"

Η ερώτηση στο (167) δείχνει ότι ο ομιλητής αμφισβητεί το γεγονός ότι ο συνομιλητής έχει κάνει την εργασία του (π.χ.: λόγω έλλειψης χρόνου) και ουσιαστικά ζητάει από εκείνον να του τη δείξει.

3.3.1.5 *Ne zaman* (πότε)

Η ερωτηματική φράση *ne zaman* αντιστοιχεί στον τύπο που δηλώνει τον χρόνο ενός γεγονότος, ενώ σε μια ερώτηση περιεχομένου είναι δυνατόν να αποτελεί μέρος μιας προθετικής φράσης, στην οποία η πρόθεση, που διαθέτει και αυτή χρονική σημασία, έχει την ιδιότητα του συμπληρώματος του.

3.3.1.6 *Kaç / Ne kadar* (πόσο)

Στην Τουρκική, οι ερωτηματικές φράσεις που αναφέρονται στην ποσότητα ή τον αριθμό προσώπων ή πραγμάτων αντιστοιχούν στους τύπους *kaç* και *ne kadar*, η κυριότερη διαφορά των οποίων έγκειται στο γεγονός ότι ο πρώτος αφορά τόσο έμψυχα όντα όσο και άψυχα αντικείμενα, ενώ ο δεύτερος συνδυάζεται μόνο με άψυχα, τα οποία ανήκουν στην κατηγορία των μη μετρήσιμων. Το συστατικό που προσδιορίζει από τον ερωτηματικό τύπο *kaç* εμφανίζεται πάντα σε πληθυντικό αριθμό, ενώ στην ερώτηση περιεχομένου που περιλαμβάνεται η εν λόγω ερωτηματική φράση είναι πιθανό να εμπεριέχονται παράλληλα και άλλα συστατικά, η σημασία των οποίων σχετίζεται επίσης με την ποσότητα (*tane*, *aruz*). Όταν ο τύπος *kaç* έχει τον ρόλο αντωνυμίας και αναφέρεται στην ποσότητα ενός συνόλου συναντάται σε συνδυασμό με μια ΟΦ σε αφαιρετική πτώση, η οποία σχηματίζεται με την προσθήκη των μορφημάτων *ı-* και

ara-, κάτι που θυμίζει την περίπτωση του ερωτηματικού τύπου hangi που αναφέρθηκε νωρίτερα. Εναλλακτικά, έχοντας την ιδιότητα αντωνυμίας, ο τύπος kaç ταιριάζει με απλές ΟΦ είτε στη γενική είτε στην αφαιρετική πτώση. Επιπλέον, χρησιμοποιείται σε ερωτήσεις περιεχομένου που στοχεύουν στην απόκτηση πληροφοριών σχετικά με την ώρα, τον χρόνο αλλά και την ηλικία ενός προσώπου:

- (168) Saat kaç? (Göksel & Kerslake, 2005)
ώρα πόσο
"Τι ώρα είναι;"
- (169) O çocuk kaç yaşında? (Göksel & Kerslake, 2005)
αυτός παιδί πόσο χρονών
"Πόσο χρονών είναι εκείνο το παιδί;"

Από την άλλη πλευρά, μια από τις χρήσεις της ερωτηματικής φράσης ne kadar σχετίζεται με τις ερωτήσεις περιεχομένου μέσω των οποίων ζητούνται πληροφορίες για τον βαθμό ενός επιθέτου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο τύπος ne kadar φαίνεται να έχει επιρρηματική σημασία:

- (170) Bu araba **ne kadar hızlı** gider? (Göksel & Kerslake, 2005)
αυτό αυτοκίνητο πόσο γρήγορα πηγαίνει
"Πόσο γρήγορα πηγαίνει αυτό το αυτοκίνητο;"

Όπως συμβαίνει με τον τύπο kaç, η φράση ne kadar χρησιμοποιείται επίσης σε ερωτήσεις που αναφέρονται στον χρόνο και ειδικότερα στο χρονικό διάστημα ενός συγκεκριμένου γεγονότος. Σε αυτές τις ερωτήσεις το ne kadar συναντάται σε συνδυασμό με τη λέξη zaman (χρόνος), χωρίς αυτό να είναι απαραίτητο, και έχει τη λειτουργία συμπληρώματος ενός χρονικού επιρρήματος της προτασιακής δομής. Σε άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιείται από τους ομιλητές, με σκοπό την ενημέρωσή τους σχετικά με την τιμή ενός προϊόντος:

- (171) Bu elbise ne kadar? (Göksel & Kerslake, 2005)
αυτό φόρεμα πόσο
"Πόσο κοστίζει αυτό το φόρεμα;"

3.3.1.7 Nasıl (πώς)

Η ερωτηματική λέξη που υποδηλώνει τον τρόπο που έχει συμβεί κάτι αντιστοιχεί στον τύπο nasıl, του οποίου η πιο συχνή χρήση είναι η αντικατάσταση επιρρηματικών

φράσεων την δημοτικών προτάσεων. Ωστόσο, μπορεί να λειτουργεί επίσης ως συμπλήρωμα υποκειμένου σε απλές καθημερινές ερωτήσεις:

- (172) Nasılsın?
πώς είσαι
"Τι κάνεις; / Πώς είσαι;"

Σε ερωτήσεις περιεχομένου στις οποίες έχει ρόλο προσδιοριστή συχνά αντικαθίσταται από την ερωτηματική φράση *ne gibi*:

- (173) Ne gibi bir eve taşınmak istiyorsunuz? (Göksel & Kerslake, 2005)
τι ένα σπίτι να μετακομίσεις θέλεις
"Σε τι είδους σπίτι θέλεις να μετακομίσεις;"

Συμπληρωματικά, αναφέρεται ότι χρησιμοποιείται μαζί με άλλες φράσεις με σκοπό την κατασκευή γενικότερων ερωτήσεων, οι οποίες θυμίζουν τις ρητορικές, εφόσον δεν προκαλούν απαραίτητα την απάντηση του συνομιλητή. Στην περίπτωση αυτή, ο τύπος *nasıl* μαζί με τη φράση που ακολουθεί αντιστοιχούν στην ελληνική δομή πώς γίνεται να.

3.3.1.8 *Neden, niye, niçin* (γιατί)

Για την εκφορά ερωτήσεων σε σχέση με την αιτία ενός συμβάντος ή γεγονότος οι ομιλητές εισάγουν τους ερωτηματικούς τύπους *neden*, *niye* και *niçin*.

3.3.2 *Συντακτική θέση των ερωτηματικών φράσεων*

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η συντακτική θέση των ερωτηματικών φράσεων στις ερωτήσεις περιεχομένου της Τουρκικής καταλαμβάνει αρκετά συχνά τη θέση των φράσεων που αντικαθιστούν στις αντίστοιχες καταφατικές δηλωτικές προτάσεις. Ακόμα μία συνηθισμένη θέση των ερωτηματικών φράσεων είναι το σημείο που βρίσκεται ακριβώς πριν το κατηγορήμα. Η συντακτική θέση που προηγείται του κατηγορήματος αποτελεί τη μόνη επιλογή όταν η φράση που αντικαθίσταται από τον ερωτηματικό τύπο λειτουργεί ως άμεσο αντικείμενο. Αντίθετα, όταν η ερωτηματική

φράση έχει την ιδιότητα συμπληρώματος του υποκειμένου, τότε τοποθετείται είτε στην αρχή είτε στο τέλος της ερώτησης.

(174) Nedir bana sormak istediğın soru? (Göksel & Kerslake, 2005)
τι σε μένα να ρωτήσεις ήθελες ερώτηση

"Ποια είναι η ερώτηση που ήθελες να με ρωτήσεις;"

(175) Soruları dağıtacak olan kiři kimdi?
ερωτήσεις θα μοίραζε άτομο ποιο

"Ποιο ήταν το άτομο που υποτίθεται ότι θα μοίραζε τις ερωτήσεις;"

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι όταν πρόκειται για την ερωτηματική λέξη *neden*, τότε αυτή επιτρέπεται να βρίσκεται σε οποιοδήποτε σημείο της δομής, αρκεί να προηγείται του κατηγορήματος. Αυτό μπορεί να ισχύει και στην περίπτωση των υπόλοιπων ερωτηματικών φράσεων όταν οι ομιλητές χρησιμοποιούν τις ερωτήσεις περιεχομένου στον ανεπίσημο λόγο.

Οι ερωτήσεις περιεχομένου της Τουρκικής επιτρέπουν την παράλληλη ύπαρξη περισσότερων της μιας ερωτηματικής φράσης στην ίδια προτασιακή δομή. Στις ερωτήσεις αυτές, η συντακτική τους θέση συμπίπτει με τη θέση των φράσεων που αντικαθιστούν στις αντίστοιχες δηλώσεις, ανάλογα με τη λειτουργία τους. Όσον αφορά τον επιτονισμό, η ανύψωση τόνου της φωνής του ομιλητή συμβαίνει στην αρχή ή στο τέλος της δομής.

Στις ερωτήσεις περιεχομένου, όπως και στις πολικές ερωτήσεις, οι ομιλητές πολλές φορές επιθυμούν να εστιάσουν σε ένα συγκεκριμένο συστατικό, το οποίο είναι διαφορετικό από την ερωτηματική λέξη που τις χαρακτηρίζει. Τότε, ο επιτονισμός παρατηρείται στο σημείο που τοποθετείται το συστατικό αυτό, που συντακτικά προηγείται της ερωτηματικής φράσης.

3.3.3 Αντηχητικές ερωτήσεις

Οι αντηχητικές ερωτήσεις αποτελούν μια ξεχωριστή κατηγορία των ερωτήσεων περιεχομένου και εκφωνούνται σε συγκεκριμένα επικοινωνιακά περιβάλλοντα. Πιο αναλυτικά, ο σχηματισμός των αντηχητικών ερωτήσεων αποτελείται από την παράλληλη χρήση μία φωνητικά τονισμένης ερωτηματικής φράσης, η οποία ακολουθείται συντακτικά από το μόριο *mI*:

- (176) **NEreye mi giriyorum?** (Görgülü, 2006)
πού πηγαίνω
"(Με ρωτάς) ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΩ;"

Λαμβάνοντας υπόψη το (176), ο ομιλητής φαίνεται να προτρέπει στη χρήση μιας αντηχητικής ερώτησης, είτε επειδή δεν άκουσε σωστά το εκφώνημα του συνομιλητή είτε επειδή η πληροφορία που έλαβε προκάλεσε έκπληξη σε εκείνον, καθώς ίσως να μην ήταν η αναμενόμενη. Επομένως, οι αντηχητικές ερωτήσεις, ανάλογα με το συστατικό που τονίζεται σε αυτές, οδηγούν στην επανάληψη της αντίστοιχης πληροφορίας από τον συνομιλητή. Σε περίπτωση που η ερωτηματική φράση ακολουθεί το μόριο *mİ* (δηλαδή σε περιπτώσεις που έχει τη λειτουργία συμπληρώματος του υποκειμένου), τότε το συστατικό που τονίζεται από τον ομιλητή είναι εκείνο πάνω στο οποίο προσκολλάται το μόριο *mİ*:

- (177) **HülYA mi kim?** (Görgülü, 2006)
Χούλια ποιος
"Ρωτάς ποια είναι η ΧΟΥΛΙΑ;"

Οι αντηχητικές ερωτήσεις που ακολουθούν μια ερώτηση παρουσιάζουν διαφορετικό επιτονισμό από εκείνες που εκφωνούνται μετά από μια δηλωτική πρόταση. Στην πρώτη περίπτωση, την ανύψωση του τόνου διαδέχεται η πτώση του, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, ο τόνος της φωνής είναι υψηλότερος, χωρίς να φτάνει σε πτώση.

3.3.4 Ρητορικές ερωτήσεις

Οι ρητορικές ερωτήσεις περιεχομένου της Τουρκικής δεν ανήκουν στην κατηγορία των γνήσιων ερωτήσεων και εκφέρονται από τους ομιλητές χωρίς να απαιτείται κάποια πραγματική απάντηση, για τον λόγο ότι αυτή θεωρείται ήδη γνωστή και αποτελεί την αντίθετη δήλωση από αυτή που περιλαμβάνεται στην ερώτηση. Συχνά τα μορφήματα *-EcEK -mİş* προσκολλώνται σε ένα συστατικό της:

- (178) **Bana ne, niye gülecekmişim?** (Görgülü, 2006)
για μένα τι γιατί θα γελάσω
"Τι είναι αυτό για μένα, γιατί υποτίθεται να γελάσω;"

(=δεν γελάω)

3.4 Συντακτική θέση ερωτηματικών φράσεων στις ερωτήσεις περιεχομένου

3.4.1 Εισαγωγή

Σε γενικές γραμμές, υποστηρίζεται ότι η συντακτική θέση των ερωτηματικών φράσεων στις ερωτήσεις περιεχομένου της Τουρκικής, συμπεριλαμβανομένου εκείνων που εμπεριέχουν δευτερεύουσες προτάσεις, συμπίπτει με τη θέση των αντίστοιχων φράσεων στις απλές δηλωτικές προτάσεις (Arslan, 1999, Özsoy, 2009), γεγονός που υποδηλώνει ότι η Τουρκική χαρακτηρίζεται ως μία *wh-in-situ* γλώσσα, δηλαδή οι ερωτηματικές φράσεις παραμένουν στη θέση τους (*in-situ*):

- (179) Köpek **kimi** kovalıyor? (Özsoy, 2009)
σκύλος ποιον κυνηγάει
"Ποιον κυνηγάει ο σκύλος;"

Σε αυτό το σημείο να σημειωθεί ότι, στον προφορικό λόγο, στις κύριες ερωτηματικές προτάσεις που εμπεριέχεται δευτερεύουσα πρόταση, το παραγόμενο εκφώνημα είναι πιθανό να προκαλεί αμφισημία, δηλαδή να αντιστοιχεί είτε σε ερώτηση είτε σε απλή δήλωση, ζήτημα που επιλύεται λαμβάνοντας αρχικά υπόψη τον επιτονισμό, ο οποίος στις συγκεκριμένες περιπτώσεις περιλαμβάνει ερωτηματικά χαρακτηριστικά. Αυτό σημαίνει ότι αν η ερωτηματική φράση της κύριας πρότασης καθίσταται φωνητικά εστιασμένη, δηλαδή συνοδευόμενη από σταδιακή αύξηση του τόνου της φωνής, τότε αυτομάτως γίνεται αντιληπτό ότι πρόκειται για ερώτηση και όχι για απλή δήλωση.

Αναφορικά με τον ισχυρισμό που προαναφέρθηκε σχετικά με την παραμονή των ερωτηματικών φράσεων *in-situ*, ο Huang (1982), θεωρεί ότι η ερωτηματική φράση μιας ερώτησης περιεχομένου μετακινείται, ωστόσο με μη ορατό τρόπο, στον Χαρακτηριστή του ΣΔ της κύριας πρότασης, προκειμένου να καταστεί τελικά ερμηνεύσιμη από τη Λογική Δομή, δηλαδή παρόλο που φαίνεται να βρίσκεται *in-situ* στην Επιφανειακή Δομή, έχει υποστεί μη φανερή μετακίνηση στη Λογική Δομή. Σε αντίθεση με τον Huang, υποστηρίζεται επιπλέον η άποψη ότι στην πραγματικότητα το στοιχείο που υπόκειται σε μετακίνηση δεν είναι η ίδια η ερωτηματική φράση αλλά ένας ερωτηματικός τελεστής κενού φωνολογικά περιεχομένου, ο οποίος ενώ διαχωρίζεται από την ερωτηματική φράση στο μορφολογικό επίπεδο, την δεσμεύει με αποτέλεσμα αυτή να φέρει ερωτηματικά χαρακτηριστικά χωρίς να έχει μετακινηθεί στην αρχή της

πρότασης, όπως θα ήταν αναμενόμενο, στην Επιφανειακή δομή, μετατρέποντας με αυτό τον τρόπο το σύνολο της δομής σε ερωτηματική πρόταση (Aoun & Li, 1993, Cheng, 1997, Watanabe, 1997). Με άλλα λόγια, μία ερωτηματική πρόταση της οποίας η ερωτηματική φράση παραμένει in-situ ερμηνεύεται ως ερωτηματική εξαιτίας της δέσμευσης της ερωτηματικής φράσης από έναν ερωτηματικό τελεστή μη μεταφραζόμενο στο φωνολογικό επίπεδο.

3.4.2 *Wh-scrambling*

Παράλληλα με την ευρέως αποδεκτή θεωρία ότι η Τουρκική είναι μία wh-in-situ γλώσσα, υπάρχουν επίσης περιπτώσεις ερωτήσεων περιεχομένου, των οποίων οι ερωτηματικές φράσεις έχουν μετακινηθεί στην αρχή της προτασιακής δομής (wh-scrambling). Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με τον μηχανισμό wh-scrambling, με τον οποίο ασχολήθηκε αρχικά ο Ross (1967), η συντακτική θέση της ερωτηματικής φράσης δεν είναι η αναμενόμενη, όπως έχει διευκρινιστεί έως τώρα, αλλά φαίνεται να έχει μετακινηθεί στην αρχή της πρότασης, με αποτέλεσμα να προκύπτει κατά κάποιον τρόπο μία ανακατάταξη των προτασιακών όρων στη Φωνητική Δομή:

- (180) Kimi Ayşe <kimi> seviyor? (Görgülü, 2006)
ποιον Ayşe αγαπάει
"Ποιον αγαπάει η Ayşe?"

Παρατηρώντας το (180) φαίνεται ότι η αρχική σειρά των προτασιακών όρων της δομής ακολουθεί το βασικό συντακτικό σχήμα της Τουρκικής (Y-A-P). Μετά την εφαρμογή του συντακτικού μηχανισμού wh-scrambling, η ερωτηματική φράση (kimi), που λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος, μετακινείται από τη θέση που προηγείται του ρήματος seviyor, αφήνοντας εκεί το ίχνος της, στην αρχή της πρότασης, με αποτέλεσμα την ανακατάταξη των προτασιακών όρων (A-Y-P).

Εύλογος προβληματισμός θα μπορούσε να προκύψει όσον αφορά τον λόγο που οι ερωτηματικές φράσεις μετακινούνται συγκεκριμένα στην αρχή της δομής και όχι σε κάποια άλλη συντακτική θέση μέσα σε αυτή. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα μπορούσε να προκύψει λαμβάνοντας υπόψη τη θέση του Erguvanli (1984), ότι δηλαδή κάθε προτασιακός όρος είναι άμεσα συνδεδεμένος με μία διαφορετική λειτουργία όσον αφορά την τελική σημασία του εκφωνήματος (topic, focus, backgrounded information), συνδυαστικά με τον διαχωρισμό των ερωτηματικών φράσεων της Τουρκικής σε

εσωτερικά και εξωτερικά προσαρτήματα της ΡΦ (Akar, 1990). Ο διαχωρισμός αυτός κατηγοριοποιεί ουσιαστικά τις ερωτηματικές φράσεις σε εσωτερικά προσαρτήματα της ΡΦ (VP-internal adjuncts), δηλαδή σε εκείνες που μπορούν να μετακινηθούν στην αρχή της δομής, προκειμένου να θεματοποιηθούν, και σε εξωτερικά προσαρτήματα, δηλαδή σε εκείνες που για να θεωρηθεί γραμματική η ερωτηματική πρόταση θα πρέπει να παραμείνουν in-situ, εφόσον στην αντίθετη περίπτωση η δομή χαρακτηρίζεται από αντιγραμματικότητα. Συνεπώς, οι ερωτηματικές φράσεις που έχουν υποστεί wh-scrambling φαίνεται ότι αντιστοιχούν στην κατηγορία των εσωτερικών προσαρτημάτων ΡΦ, αποτελούν δηλαδή συμπλήρωμα της κεφαλής της ΡΦ, και εντοπίζονται στην αρχή της δομής εξαιτίας της τάσης τους για θεματοποίηση (topicalization) (Akar, 1990). Θα πρέπει επιπλέον να σημειωθεί ότι καμία ερωτηματική φράση δεν θα γινόταν να μετακινηθεί σε θέση μετά το ρήμα, για το λόγο ότι τα γλωσσικά στοιχεία που παρουσιάζονται σε μεταρηματική θέση θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από οριστικότητα (Akar, 1990). Επίσης σύμφωνα με τον ισχυρισμό του Göksel (1996), οι ερωτηματικές φράσεις έχουν τη λειτουργία εστιασμένου στοιχείου, γεγονός που κάνει απαραίτητη την τοποθέτησή τους σε προρηματική θέση.

3.4.3 Τοπική και μακρινή μετακίνηση ερωτηματικής φράσης

Ο μηχανισμός wh-scrambling παρατηρείται ανεξάρτητα από την απόσταση μεταξύ της ερωτηματικής φράσης και του ΣΔ της ερώτησης. Αυτό σημαίνει ότι η απόσταση που διανύει η ερωτηματική φράση για να μετακινηθεί στον ΣΔ είναι είτε μικρή είτε μεγαλύτερη, δηλαδή σε περίπτωση που η αρχική της θέση βρίσκεται εντός μιας δευτερεύουσας πρότασης που εμπεριέχεται στην κύρια. Αναφορικά με τη φύση του μηχανισμού wh-scrambling, έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς διαφορετικές απόψεις. Ενδεικτικά, ο Ross (1967) υποστηρίζει ότι μέσω αυτού εξυπηρετούνται περισσότερο στυλιστικοί σκοπούς παρά συντακτικοί, ενώ ο Saito (1985) σημειώνει ότι δεν προσφέρει καμία επιπλέον πληροφορία σε σημασιολογικό επίπεδο. Παρόλα αυτά, υιοθετείται η άποψη του Chomsky (1995), ο οποίος υποστηρίζει ότι ο μηχανισμός wh-scrambling, ανεξαρτήτως της απόστασης που διανύει η ερωτηματική φράση που μετακινείται έχοντας ως αποτέλεσμα την τροποποίηση της σειράς των προτασιακών όρων, αποτελεί συντακτικό μηχανισμό, εφόσον οι αλλαγές που προκύπτουν επηρεάζουν το συντακτικό επίπεδο. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η

μετακίνηση που υφίσταται η ερωτηματική φράση δεν συμβαίνει στο φωνητικό επίπεδο και συγκεκριμένα τίθεται σε ισχύ πριν την εκφορά της δομής από τον ομιλητή, αφορά δηλαδή τη Λογική Δομή.

Εξετάζοντας πιο αναλυτικά το ζήτημα του συντακτικού μηχανισμού wh-scrambling, γίνεται αντιληπτό ότι το αποτέλεσμα της μετακίνησης της ερωτηματικής φράσης σχετίζεται με διαφορετικές ιδιότητες, ανάλογα με το αν η φράση αυτή παρουσιάζει τοπική ή μακρινή μετακίνηση (local/long distant wh-scrambling). Πιο συγκεκριμένα, ο Mahajan (1990) φαίνεται να εστιάζει ιδιαίτερα στη θέση στην οποία καταλήγει να βρίσκεται η ερωτηματική φράση που έχει μετακινηθεί, συσχετίζοντας τις ιδιότητες της τοπικής μετακίνησης με εκείνες της Α-μετακίνησης (A-scrambling), ενώ αντίθετα θεωρεί ότι η μεγαλύτερης απόστασης μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης θυμίζει τις ιδιότητες της Α'-μετακίνησης (A'-scrambling).

- (181) **Kimi** pro annesi aradı? (Özsoy, 2009)
ποιον η μαμά του τηλεφώνησε
"Ποιον τηλεφώνησε η μαμά του;"

Το (181) αποτελεί παράδειγμα τοπικής μετακίνησης, όπου η ερωτηματική φράση *kimi* έχει μετακινηθεί στην αρχή της δομής, και συγκεκριμένα πριν το αντικείμενο του ρήματος. Η μετακίνηση αυτή θυμίζει τις ιδιότητες της Α-μετακίνησης, όπου η τελική δομή που παράγεται δεν παραβιάζει την Αρχή της Αναφορικής Δέσμευσης, και επομένως χαρακτηρίζεται από γραμματικότητα. Με άλλα λόγια, παρόλο που ο τύπος *kimi* μετακινείται σε θέση πάνω από το υποκείμενο, δεν δημιουργούνται προβλήματα στην αναφορική σύνδεση των δύο αυτών στοιχείων, λόγω του ότι η ερωτηματική αντωνυμία δεσμεύει το κτητικό *-si* του υποκειμένου, με το οποίο έχει κοινή αναφορική ένδειξη, προλαμβάνοντας με αυτό τον τρόπο της παραβίαση της ασθενούς διάσχισης (WCO).

Σε παρόμοια περίπτωση, με τη διαφορά ότι η ερωτηματική αντωνυμία αποτελούσε το αντικείμενο του ρήματος εντός μίας δευτερεύουσας δομής στην κύρια πρόταση, η αντίστοιχη μετακίνησή της στην αρχή της ερώτησης θα οδηγούσε σε αντιγραμματικότητα, καθιστώντας δηλαδή αδύνατη τη μετακίνησή της σε θέση προηγηθείσα του υποκειμένου της κύριας δομής. Η αντιγραμματικότητα αυτή, που παραπέμπει ουσιαστικά σε παραβίαση του φαινομένου της ασθενούς διάσχισης, οφείλεται στην απουσία αναφορικής σύνδεσης μεταξύ της ερωτηματικής φράσης και

του υποκειμένου της δευτερεύουσας πρότασης, με αποτέλεσμα η θέση στην αρχή της ερώτησης να μην συμβάλλει στην απόδοση γραμματικής λειτουργίας στην ερωτηματική αντωνυμία.

Όσον αφορά τη μακρινή μετακίνηση των ερωτηματικών φράσεων δηλαδή τη μετακίνησή τους στην αρχή της ερώτησης, θέση που αντιστοιχεί στον ΣΔ της κύριας πρότασης, από ένα σημείο εντός μιας δευτερεύουσας δομής, η παραγόμενη ερωτηματική πρόταση είναι γραμματικά αποδεκτή, όταν η ερωτηματική φράση χαρακτηρίζεται από ευρεία εμβέλεια, έχει δηλαδή την ικανότητα να παίρνει κάτω από το πεδίο της το σύνολο της προτασιακής δομής. Απαραίτητη προϋπόθεση για να επιτευχθεί αυτό αποτελεί η εκφορά της δομής χρησιμοποιώντας τον κατάλληλο επιτονισμό, ο οποίος υπενθυμίζεται ότι, στην περίπτωση της Τουρκικής, λειτουργεί ως ερωτηματικό μόριο, συμβάλλοντας έτσι στην απόδοση ερωτηματικής ερμηνείας στο σύνολο της προτασιακής δομής. Αυτό σημαίνει ότι σε περίπτωση μακρινής μετακίνησης της ερωτηματικής φράσης μη συνοδευόμενη από τον χαρακτηριστικό επιτονισμό, η τελική δομή ως ερωτηματική πρόταση χαρακτηρίζεται από αντιγραμματικότητα, λόγω της στενής εμβέλειας της ερωτηματικής φράσης, ωστόσο θεωρείται γραμματικά αποδεκτή ως πλάγια ερώτηση (Özsoy, 2009). Επομένως, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ερωτηματική φράση μπορεί να μετακινηθεί εκτός του πεδίου που ανήκει, και ειδικότερα στη θέση Χαρακτηριστή του ΣΔ της κύριας πρότασης, μόνο γίνει χρήση του απαραίτητου επιτονισμού.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ακόμα και αν σε μία ερώτηση εμπεριέχονται περισσότερες από μία ερωτηματικές φράσεις, η μακρινή μετακίνηση καθίσταται εφικτή. Πιο αναλυτικά, σε περίπτωση ταυτόχρονης ύπαρξης δύο ερωτηματικών φράσεων εντός της ίδιας δευτερεύουσας δομής της κύριας πρότασης, η ερωτηματική φράση στο χαμηλότερο σημείο είναι εκείνη που υπόκειται σε μετακίνηση, αρχικά στον ΣΔ της δομής στην οποία ανήκει και έπειτα στον ΣΔ του συνόλου της προτασιακής δομής, δηλαδή στη θέση στην οποία θεωρείται ότι βρίσκεται ο ερωτηματικός τελεστής μέσω του οποίου έχει δεσμευτεί (Özsoy, 2009):

(182) **Kimi sen kimin** <kimi> gördüğünü duydun? (Özsoy, 2009)

Ποιον άκουσες ότι είδε ποιον;

Αντίθετα, σειρά προτεραιότητας παρατηρείται όταν μία ερώτηση περιεχομένου περιλαμβάνει δύο διαφορετικές ερωτηματικές φράσεις, αλλά η καθεμία ανήκει σε

διαφορετική δομή. Στην περίπτωση αυτή, μακρινή μετακίνηση προς τον ΣΔ της κύριας πρότασης παρουσιάζει η ερωτηματική φράση της πιο πάνω δομής:

- (183) **Kime** Aylin <kime> Zeynepin **kimi** gördüğünü sordu? (Özsoy, 2009)
ποιον Aylin Zeynep ποιον είδε ρώτησε
"Ποιον ρώτησε η Aylin ότι η Zeynep είδε ποιον;"

3.4.4 Συντακτική θέση ερωτηματικών φράσεων σε θέση υποκειμένου/ αντικειμένου

Εστιάζοντας ξανά στο βασικό μοντέλο της σειράς των προτασιακών όρων της Τουρκικής (Y-A-P), επιβεβαιώνεται, όπως συμβαίνει στις περισσότερες γλώσσες, ότι το υποκείμενο τείνει να προηγείται των άλλων όρων, καθώς εντοπίζεται στην αρχή της δομής, ακολουθώντας τον κανόνα της Αρχής της Διευρυμένης Προβολής (Extended Projection Principle). Σύμφωνα με τους Koopman & Sportiche (1991), η ΟΦ που λειτουργεί ως το υποκείμενο της κύριας πρότασης παρόλο που ανήκει εκ φύσεως στο πεδίο της ΡΦ στη Βαθεία Δομή, κάτι που επιβεβαιώνεται επίσης από τη συμφωνία μεταξύ υποκειμένου και ρήματος μέσω της ονομαστικής πτώσης, στην Επιφανειακή Δομή συναντάται στον Χαρακτηριστή της Φράσης Χρόνου. Ωστόσο, το παράδειγμα που ακολουθεί φαίνεται να μην συμφωνεί πλήρως με τα δεδομένα αυτά:

- (184) Ahmeti **kim** semez?/. (Görgülü, 2006)
τον Ahmet ποιος δεν αγαπάει
"Ποιος δεν αγαπάει τον Ahmet;"
"Όλοι αγαπούν τον Ahmet."

Στο (184) η ερωτηματική φράση *kim*, ενώ βρίσκεται σε θέση υποκειμένου, καθώς και σε ονομαστική πτώση, συμφωνώντας με το ρήμα *semez*, δεν ακολουθεί τη βασική σειρά προτασιακών όρων της Τουρκικής (Y-A-P), μετατρέποντάς την ουσιαστικά σε (A-Y-P), καθώς έπεται του αντικειμένου *Ahmeti*. Το αποτέλεσμα είναι ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση η Βαθεία Δομή, κατά την οποία οι ΟΦ σε θέση υποκειμένου ανήκουν στο πεδίο της ΡΦ, φαίνεται να συμπίπτει με την Επιφανειακή Δομή, δηλαδή η ερωτηματική φράση *kim* δεν μετακινείται στον Χαρακτηριστή της Φράσης Χρόνου, όπως θα ήταν αναμενόμενο σύμφωνα με τους Koopman & Sportiche (1991), παραμένοντας έτσι *in-situ*, δηλαδή στην ίδια θέση στην οποία της έχει αποδοθεί θεματικός ρόλος μέσω του ρήματος. Επίσης, φαίνεται ότι η ερωτηματική φράση μπορεί να υιοθετεί την ονομαστική πτώση χωρίς να είναι απαραίτητο να μετακινηθεί.

Αναφορικά με το ζήτημα της Α.Δ.Π., η Öztürk (2006) θεωρεί ότι η τήρηση της δεν εξαρτάται από τη μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης στον Χαρακτηριστή της Φράσης Χρόνου, καθιστώντας την προτασιακή δομή γραμματικά αποδεκτή όταν αυτή δεν συμβαίνει.

Επιπλέον, παρατηρώντας το (184) διαπιστώνεται ότι ανάλογα με τον τρόπο εκφοράς της δομής από τον ομιλητή, δηλαδή χρησιμοποιώντας διαφορετικό επιτονισμό, η ερμηνεία της αντιστοιχεί σε διαφορετική σημασία, παρουσιάζοντας με άλλα λόγια αμφισημία. Το γεγονός ότι η ερωτηματική λέξη *kim* είναι αμφίσημη σημαίνει αυτόματα ότι ανήκει με βεβαιότητα πια στο πεδίο της ΡΦ, καθώς πέρα από τον ερωτηματικό τελεστή (Qu-operator), μέσω του οποίου αποδίδεται η ερωτηματική ερμηνεία της πρότασης, δεσμεύεται επίσης από τον γενικευτικό τελεστή (Generic operator), συνδυαστικά με τον τελεστή άρνησης (Negative operator) (στην προκειμένη περίπτωση), οι οποίοι σχετίζονται με τον πεδίο της ΡΦ και μαρκάρουν τη δομή ως δηλωτική πρόταση.

Η μετατροπή της βασικής σειράς των όρων σε A-Y-P εξαιτίας της απουσίας της μετακίνησης της ερωτηματικής φράσης *kim* στον Χαρακτηριστή της Φράσης Χρόνου σημαίνει στην ουσία την αυτόματη μετακίνηση του αντικειμένου *Ahmeti* στη θέση αυτή, δηλαδή στην αρχή της δομής. Αυτή η μετακίνηση του αντικειμένου αντανακλά τις ιδιότητες της Α-μετακίνησης (A-movement / A-scrambling), δηλαδή μετακινείται σε θέση μέσω της οποίας αποδίδεται σε αυτό γραμματική λειτουργία, με αποτέλεσμα η τελική δομή να συμφωνεί με την αρχή της αναφορικής δέσμευσης (Mahajan, 1990). Σύμφωνα με την Öztürk (2006), η μετακίνηση αυτή πυροδοτείται λόγω της ανάγκης για συσχέτιση μεταξύ του αντικειμένου και της δήλωσης του θέματος από το υποκείμενο.

Βέβαια, υπάρχουν επίσης περιπτώσεις όπου η ερωτηματική φράση σε θέση υποκειμένου φαίνεται να μην παραμένει in-situ, με την έννοια του πεδίου της ΡΦ, αλλά τοποθετείται στην αρχή της δομής, αντιπροσωπεύοντας το βασικό σχήμα προτασιακών όρων Y-A-P. Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι πρόκειται για μετακίνηση της φράσης στον Χαρακτηριστή της Φράσης Χρόνου:

- (185) **Kim** bizi istemez?/. (Görgülü, 2006)
ποιος εμάς δεν θέλει
"Ποιος δεν θα μας ήθελε;"

"Όλοι θα μας ήθελαν."

Στο (185) η ερωτηματική φράση *kim* προηγείται του αντικειμένου *bizi*, παρόλα αυτά η τοποθέτηση της στην αρχή της πρότασης δεν αποδεικνύει τη μετακίνηση της στον Χαρακτηριστή της Φράσης Χρόνου. Αντίθετα, φαίνεται να βρίσκεται εντός του πεδίου της ΡΦ, γεγονός που εξηγείται λόγω της αμφισημίας της προτασιακής δομής. Πιο συγκεκριμένα, η δεύτερη ερμηνεία που παραπέμπει σε δηλωτική πρόταση δείχνει ότι η ερωτηματική φράση εξακολουθεί να δεσμεύεται από τους τελεστές που αναφέρθηκαν προηγουμένως (Generic & Negative Operator), κάτι που δεν θα ίσχυε αν είχε μετακινηθεί στον Χαρακτηριστή της Φράσης Χρόνου.

Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι η ερωτηματική φράση σε θέση υποκειμένου, είτε προηγείται είτε έπεται του αντικειμένου σε μια ερώτηση περιεχομένου, εξακολουθεί να ανήκει στο πεδίο της ΡΦ και συγκεκριμένα παραμένει στη θέση που της έχει αποδοθεί θ-ρόλος. Αντίθετα, οι περιπτώσεις ερωτήσεων στις οποίες η ερωτηματική φράση βρίσκεται σε θέση αντικειμένου φαίνεται να εξηγούνται διαφορετικά:

- (186) *Neyi Ahmet bilmez?/**. (Görgülü, 2006)
τι Ahmet δεν ξέρει
"Τι δεν ξέρει ο Ahmet;"
"*Ο Ahmet ξέρει τα πάντα."

Στο (186) ο ερωτηματικός τύπος *neyi* αντιστοιχεί στο αντικείμενο του ρήματος *bilmez* και συντακτικά βρίσκεται στην αρχή της δομής. Επιπλέον, παρατηρείται ότι η δομή δεν χαρακτηρίζεται από αμφισημία, όπως στις προηγούμενες περιπτώσεις που αναλύθηκαν, και συγκεκριμένα μόνο η ερωτηματική ερμηνεία είναι γραμματικά αποδεκτή. Αυτό σημαίνει ότι ο ερωτηματικός τύπος *neyi* δεν δεσμεύεται από τον γενικευτικό τελεστή και τον τελεστή της άρνησης, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τη μη ερωτηματική ερμηνεία μίας δομής, με αποτέλεσμα να θεωρείται ότι η ερωτηματική φράση έχει μετακινηθεί από το πεδίο της ΡΦ στη Βαθεία Δομή στον Χαρακτηριστή της Φράσης Χρόνου στην Επιφανειακή Δομή, όπου δεν μπορεί πλέον να επηρεαστεί από αυτούς, παρά μόνο από τον ερωτηματικό τελεστή.

3.4.5 Φαινόμενα νησίδων

Όπως έχει αναλυθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο, υπενθυμίζεται ότι ως νησίδες (islands) ορίζονται συγκεκριμένοι τύποι δομών, οι οποίες απαγορεύουν τη μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης εκτός από αυτές (Ross, 1967). Όπως θα δούμε παρακάτω, στην Τουρκική η ερωτηματική φράση εντός της νησίδας, με την προϋπόθεση ότι το τελικό προϊόν που προκύπτει αντιστοιχεί σε μία γραμματικά αποδεκτή ερωτηματική πρόταση, παίρνει στην ουσία κάτω από το πεδίο της το σύνολο της κύριας πρότασης προσδίδοντάς σε αυτή ερωτηματική ερμηνεία, παραμένοντας in-situ, χωρίς δηλαδή να παρατηρείται μετακίνηση της σε άλλη συντακτική θέση εκτός της νησίδας στην Επιφανειακή Δομή, και επομένως χωρίς να υπάρχει παραβίασή της.

Πρώτη περίπτωση νησίδας για τις ερωτηματικές φράσεις στην Τουρκική αποτελεί η δομή της σύνθετης ΟΦ (Complex NP Constraint), η οποία αντιστοιχεί σε μια ΟΦ συνδυαστικά με μία αναφορική πρόταση που ουσιαστικά αναφέρεται σε αυτή την ΟΦ:

- (187) Cem **kimin** beğendiği evi satin aldı? (Görgülü, 2006)
Cem σε ποιον αρέσει σπίτι αγόρασε
"Ο Cem αγόρασε το σπίτι που αρέσει σε ποιον;"

Όπως φαίνεται στο (187), η δομή [kimin beğendiği evi] αποτελεί τη σύνθετη ΟΦ, όπου το συστατικό evi είναι το συμπλήρωμα του ρήματος (satin aldı) της κύριας πρότασης και η δομή [kimin beğendiği] η δευτερεύουσα πρόταση που αναφέρεται στο στοιχείο evi. Φαίνεται, λοιπόν, ότι η ερωτηματική λέξη kimin εντός της σύνθετης ΟΦ παραμένει in-situ, δηλαδή εντοπίζεται στην ίδια θέση στην οποία θα βρισκόταν ως συμπλήρωμα του ρήματος beğendiği στην αντίστοιχη δηλωτική πρόταση, έχοντας από τη θέση αυτή την ικανότητα να συνδέεται με τον ΣΔ της κύριας πρότασης, παίρνοντας κάτω από το πεδίο της το σύνολό της προτασιακής δομής και αποδίδοντας με αυτόν τον τρόπο σε αυτή ερωτηματική ερμηνεία. Με άλλα λόγια, είναι εμφανές ότι η απουσία μετακίνησης της ερωτηματικής λέξης kimin εκτός της νησίδας της σύνθετης ΟΦ αποφέρει μία γραμματικά αποδεκτή ερωτηματική πρόταση, γεγονός που σημαίνει αυτόματα ότι μεταφράζεται εκτός της νησίδας. Ωστόσο, σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι η γραμματικότητα της ερωτηματικής πρότασης οφείλεται στο γεγονός ότι η λέξη kimin αποτελεί το συμπλήρωμα του ρήματος beğendiği. Αν δηλαδή η ερωτηματική φράση εντός μίας αντίστοιχης σύνθετης ΟΦ λειτουργούσε ως προσάρτημα στο ρήμα της αναφορικής πρότασης δεν θα μπορούσε να αποδώσει επιτυχώς ερωτηματική ερμηνεία στο σύνολο της κύριας πρότασης, καθιστώντας τη σύνδεση με τον ΣΔ της αδύνατη και οδηγώντας έτσι σε αντιγραμματικότητα.

Η δομή του προτασιακού υποκειμένου αποτελεί μία δεύτερη περίπτωση νησίδας για την ερωτηματική φράση (Sentential Subject Cosntraint), σύμφωνα με την οποία η ερωτηματική φράση που εμπεριέχεται εντός της δομής του υποκειμένου, παραμένοντας in-situ, προσδίδει ερωτηματική σημασία στο σύνολο της κύριας πρότασης:

- (188) Cem in **neyi** kaybetmesi bizi şaşırttı? (Görgülü, 2006)
Cem τι έχασε εμάς έκπληκτος
"Το ότι έχασε ο Cem τι μας εξέπληξε;"

Παρατηρώντας το (188) φαίνεται ότι το υποκείμενο της πρότασης αντιστοιχεί στη δομή [Cem in neyi kaybetmesi], όπου η ερωτηματική φράση neyi υπάρχει εντός αυτής και γραμματικά λειτουργεί ως άμεσο αντικείμενο του ρήματος kaybetmesi, δηλαδή ως συμπλήρωμά του. Αποδεικνύεται λοιπόν ότι και σε αυτή την περίπτωση η ερωτηματική φράση επιτρέπει την απόδοση ερωτηματικής ερμηνείας στο σύνολο της δομής, χωρίς να έχει υποστεί μετακίνηση εκτός των ορίων της νησίδας του προτασιακού υποκειμένου. Απαραίτητη προϋπόθεση για να συνδεθεί η in-situ ερωτηματική φράση με τον ΣΔ της κύριας πρότασης είναι να λειτουργεί και εδώ ως συμπλήρωμα του ρήματος που εμπεριέχεται στο προτασιακό υποκείμενο και όχι ως προσάρτημα. Οι ερωτηματικές φράσεις σε δομές προτασιακού υποκειμένου με ρόλο προσαρτήματος δεν μπορούν να ερμηνευτούν εκτός αυτής της νησίδας, με αποτέλεσμα η ερμηνεία της κύριας πρότασης ως ερωτηματική να χαρακτηρίζεται από αντιγραμματικότητα.

Το παράδειγμα που ακολουθεί εξηγεί ότι η δομή που αντιστοιχεί σε μία πλάγια ερώτηση αποτελεί επίσης νησίδα ως προς τη μετακίνηση μίας ερωτηματικής φράσης εκτός των ορίων της:

- (189) Cem **kimin neyi** satın aldığıni sordu? (Görgülü, 2006)
Cem ποιος τι αγόρασε ρώτησε
"Ο Cem ρώτησε ποιος αγόρασε και τι;"

Στο (189) βλέπουμε ότι η δομή [kimin neyi satın aldığıni] λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος sordu της κύριας πρότασης, το οποίο ουσιαστικά εισάγει την πλάγια ερώτηση, ενώ οι ερωτηματικές φράσεις kimin και neyi αποτελούν τα αντικείμενα του ρήματος satın aldığıni. Στην περίπτωση μιας πλάγιας ερώτησης είτε ο ένας είτε ο άλλος ερωτηματικός τύπος που εμπεριέχεται σε αυτή επιτρέπει την ερωτηματική ερμηνεία της συνολικής προτασιακής δομής, δεδομένου, όπως είδαμε ότι συμβαίνει και στις

προηγούμενες περιπτώσεις νησίδων, ότι η ερωτηματική αυτή φράση έχει τον ρόλο συμπληρώματος του αντίστοιχου ρήματος.

Ακολουθώντας την ίδια λογική, μία ακόμα περίπτωση νησίδας ερωτηματικών φράσεων αποτελούν οι δομές που λειτουργούν ως προσαρτήματα στην κύρια πρόταση. Παρόλα αυτά, η διαφορά που εντοπίζεται σε σύγκριση με τα προαναφερθέντα παραδείγματα νησίδων είναι ότι η ερωτηματική ερμηνεία της κύριας πρότασης που αποδίδεται μέσω της ερωτηματικής φράσης είναι γραμματικά αποδεκτή είτε η ερωτηματική φράση εντός της επιρρηματικής πρότασης λειτουργεί ως συμπλήρωμα στο αντίστοιχο ρήμα είτε ως προσάρτημα, δηλαδή η *in-situ* ερωτηματική φράση φαίνεται να μεταφράζεται επιτυχώς εκτός της νησίδας και στις δύο περιπτώσεις.

Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι μόνο το ερωτηματικό χαρακτηριστικό των ερωτηματικών φράσεων με λειτουργία συμπληρώματος (με εξαίρεση την τελευταία περίπτωση νησίδας) καταφέρνει να ταιριάζει επιτυχώς με τον ΣΔ της κύριας πρότασης στη Λογική Δομή, έτσι ώστε αυτή να αποδοθεί ως ερωτηματική στη Φωνητική Δομή (Özsoy, 1996). Πιο αναλυτικά, τα τρία πρώτα παραδείγματα αποδεικνύουν ότι οι ερωτηματικές φράσεις εντός των νησίδων με λειτουργία συμπληρώματος βρίσκονται σε συνεχή αλληλοσυσχέτιση με τον φωνολογικά κενού περιεχομένου ερωτηματικό τελεστή, που θεωρείται ότι τοποθετείται συντακτικά στον ΣΔ της κύριας πρότασης, και μέσω της δέσμευσής τους από αυτόν, οι ερωτηματικές ιδιότητές τους μεταφέρονται στο σύνολο της προτασιακής δομής (Arslan, 1999). Η αιτία που οι ερωτηματικές φράσεις εντός των συγκεκριμένων νησίδων με λειτουργία προσαρτήματος δεν μεταφράζονται εκτός αυτού του πεδίου οφείλεται ουσιαστικά στο ίχνος που αφήνει ο ερωτηματικός τελεστής κατά τη μετακίνηση του από τον ΣΔ της δομής που ορίζεται ως νησίδα, στον οποίο και θεωρείται ότι τοποθετείται συντακτικά, προς στον ΣΔ της κύριας πρότασης (Arslan, 1999).

4. ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΟΛΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ

4.1 Εισαγωγή

Με βάση τα γραμματικά και συντακτικά δεδομένα που έχουν αναλυθεί έως τώρα, αναφορικά με τις ερωτηματικές προτάσεις της Ελληνικής και της Τουρκικής, το παρόν κεφάλαιο εστιάζει συγκεκριμένα στην αντιπαραβολική μελέτη του εν λόγω ζητήματος, παρουσιάζοντας δηλαδή ομοιότητες και διαφορές που προκύπτουν κατά την έρευνα μεταξύ των δύο αυτών γλωσσών. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι ερωτηματικές προτάσεις τόσο στην Ελληνική και στην Τουρκική όσο και στις υπόλοιπες γλώσσες στοχεύουν στην απόσπαση πληροφοριών όσον αφορά μία κατάσταση ή ένα γεγονός. Συγκεκριμένα, στην Ελληνική και στην Τουρκική οι ερωτηματικές προτάσεις κατηγοριοποιούνται σε πολικές ερωτήσεις και ερωτήσεις περιεχομένου, ωστόσο, όπως θα δούμε στη συνέχεια, τα χαρακτηριστικά της κάθε κατηγορίας μεταξύ των δύο γλωσσών παρουσιάζουν εκτός από κοινά σημεία σημαντικές διαφορές.

4.2 Πολικές ερωτήσεις

Στην Ελληνική και την Τουρκική, οι πολικές ερωτήσεις, δηλαδή οι ερωτήσεις που αφορούν το σύνολο της προτασιακής δομής, διακρίνονται σε άμεσες και πλάγιες ερωτήσεις. Εστιάζοντας προς το παρόν στις άμεσες ερωτήσεις, υποκατηγορίες των οποίων θα αναφερθούν στη συνέχεια, φαίνεται ότι συγκριτικά στις δύο γλώσσες η σύνταξη των εν λόγω ερωτηματικών προτάσεων βασίζεται τόσο σε όμοια όσο και σε διαφορετικά χαρακτηριστικά. Αρχικά, οι πιο συνήθεις απαντήσεις στις ερωτήσεις αυτές αποτελούνται από τα πολικά αντίθετα μόρια «ναι/όχι» της Ελληνικής και τα αντίστοιχα «evet/hayır» της Τουρκικής. Η μορφή των άμεσων ερωτήσεων της Ελληνικής είναι σχετικά απλή, καθώς το βασικό χαρακτηριστικό τους σε συντακτικό επίπεδο είναι η συνήθης τοποθέτηση της κεφαλής της πρότασης στην αρχή της δομής, χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι το γεγονός αυτό θεωρείται αναγκαστικό για την γραμματικότητα της πρότασης:

(190) Θα έρθει στο σχολείο ο Πέτρος;

(191) Ο Πέτρος θα έρθει στο σχολείο;

Στην Τουρκική, η δομή των άμεσων πολικών ερωτήσεων φαίνεται να είναι πιο σύνθετη, καθώς το κύριο χαρακτηριστικό τους δεν συνδέεται με τροποποίηση του βασικού σχήματος των προτασιακών όρων, όπως συμβαίνει στην Ελληνική, αλλά αφορά την προσθήκη του μορίου *mİ* σε θέση μετά το κατηγορημα της πρότασης:

- (192) Onlara yardım ettin mi? (Van Schaaik, 2020)
αυτούς βοήθησες
"Τους βοήθησες;"

Σημειώνεται, βέβαια, ότι, αν χρειάζεται, πάνω στο μόριο mI μπορεί να προσκολλάται κάποιο επίθημα που δηλώνει το πρόσωπο:

- (193) İyi misini? (Van Schaaik, 2020)
καλά είσαι
"Είσαι καλά;"

Με την ίδια λογική, ο σχηματισμός των αρνητικών ερωτήσεων γίνεται με την προσθήκη του αρνητικού μορίου «değil» πριν το μόριο mI. Ομοίως, στην Ελληνική χρησιμοποιείται ο δείκτης άρνησης «δεν» πριν το ρήμα:

- (194) Sen öğretmen değil misin? (Van Schaaik, 2020)
εσύ δάσκαλος δεν είσαι
"Δεν είσαι δάσκαλος;"

Σε περίπτωση που ο ομιλητής επιθυμεί να τονίσει μία συγκεκριμένη φράση κατά την εκφορά του εκφωνήματος, τότε το ερωτηματικό μόριο mI τοποθετείται αμέσως μετά από αυτή, αρκεί η φράση σε συνδυασμό με το mI να προηγούνται του κατηγορήματος:

- (195) Biriniz soğuk mu olsun? (Van Schaaik, 2020)
μπύρα σου κρύα
"Θέλεις την μπύρα σου κρύα;"

Αντίθετα, στην Ελληνική η εστίαση σε ένα συγκεκριμένο συστατικό επιτελείται με τον χαρακτηριστικό επιτονισμό, δηλαδή με απότομη αύξηση του τόνου της φωνής κατά την εκφορά της εστιασμένη φράσης:

- (196) Θα πας στη ΘΑΛΑΣΣΑ;

Παρατηρείται, επομένως, ότι οι δύο αυτές γλώσσες μαρκάρουν τις πολικές ερωτήσεις τους με διαφορετικό τρόπο η καθεμία. Παρόλα αυτά, κοινό σημείο εντοπίζεται όσον αφορά τον επιτονισμό που συνοδεύει το σύνολο των άμεσων ερωτήσεων. Και στις δύο γλώσσες ο επιτονισμός χαρακτηρίζεται αρχικά από άνοδο του τόνου της φωνής, ο οποίος στη συνέχεια ακολουθείται από πτώση, με τη διαφορά ότι η άνοδος στην Ελληνική εντοπίζεται ήδη από την αρχή της δομής, ενώ στην Τουρκική παρατηρείται στο σημείο αμέσως πριν την εκφορά μορίου mI.

4.2.1 Κατευθυνόμενες ερωτήσεις (Tag-questions)

Όσον αφορά τις κατευθυνόμενες ερωτήσεις ή αλλιώς tag-questions, οι δύο γλώσσες χρησιμοποιούν παρόμοιο τρόπο για τον σχηματισμό τους. Συγκεκριμένα, στην Ελληνική και στην Τουρκική οι κατευθυνόμενες ερωτήσεις αποτελούνται από μία καταφατική ή αρνητική δηλωτική πρόταση την οποία ακολουθεί το λεγόμενο tag, το οποίο στην πρώτη γλώσσα εμφανίζεται με τους τύπους «έτσι;/έτσι δεν είναι;», ενώ στη δεύτερη με τους τύπους «değil mi/öyle mi», με σκοπό συνήθως την επιβεβαίωση ή μη της δήλωσης που προηγήθηκε:

- (197) Sen yarın tatile çıkacaksın, değil mi? (Van Schaaik, 2020)
εσύ διακοπές θα πας δεν
"Θα πας διακοπές αύριο, σωστά;"

Και στις δύο γλώσσες, η περίπτωση αυτή συνοδεύεται από ιδιαίτερη αύξηση του τόνου της φωνής κατά την εκφορά του tag, γεγονός που στην περίπτωση της Τουρκικής διαχωρίζει τις tag questions από τις απλές αρνητικές πολικές ερωτήσεις.

4.2.2 Διαζευκτικές ερωτήσεις (Alternative questions)

Όπως έχει ήδη αναλυθεί, οι διαζευκτικές ερωτήσεις (alternative questions) της Ελληνικής συντάσσονται με σχετικά απλό τρόπο, προσθέτοντας υποχρεωτικά τον διαζευκτικό σύνδεσμο «ή» μεταξύ δύο πολικά αντίθετων συστατικών είτε είναι ονοματικές είτε ρηματικές φράσεις, όπου στη δεύτερη περίπτωση η δεύτερη κατά σειρά φράση, η οποία πάντα έχει αρνητική έννοια, μπορεί να αντικατασταθεί από το μόριο «όχι»:

- (198) Θέλεις μήλο ή αχλάδι;
(199) Θα δούμε ταινία ή όχι;

Στις διαζευκτικές ερωτήσεις της Τουρκικής, ο διαζευκτικός σύνδεσμος που χρησιμοποιείται αντιστοιχεί στον τύπο «yoksa», με τη διαφορά ότι η παρουσία του δεν είναι υποχρεωτική. Παράλληλα, τα δύο πολικά αντίθετα συστατικά της ερώτησης θα πρέπει να εκφέρονται συνδυαστικά με το ερωτηματικό μόριο mi, το οποίο τοποθετείται αμέσως μετά από αυτά:

- (200) Çay mı, (yoksa) kahve mi istiyorsun? (Van Schaaik, 2020)
τσάι (ή) καφές θέλεις
"Θέλεις τσάι ή καφέ;"

Ομοιότητα αποτελεί το γεγονός ότι και στις δύο περιπτώσεις γλωσσών η εκφορά των διαζευκτικών ερωτήσεων συνοδεύεται από άνοδο του τόνου της φωνής σε κάθε ένα από τα συστατικά.

4.2.3 Σύνταξη στις πολικές ερωτήσεις

Όσον αφορά το συντακτικό επίπεδο στις πολικές ερωτήσεις, τόσο στην Ελληνική όσο και στην Τουρκική παρατηρείται μετακίνηση της κεφαλής της πρότασης και του ερωτηματικού μορίου mI αντίστοιχα. Στην Ελληνική, όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, το σχήμα προτασιακών όρων P-Y-A αντιπροσωπεύει συνήθως τις πολικές ερωτήσεις, δηλαδή η κεφαλή προηγείται του υποκειμένου μετακινούμενη προς τον ΣΔ της πρότασης. Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν αποτελεί τον κανόνα καθώς, όπως είναι γνωστό, η σειρά των όρων στην Ελληνική χαρακτηρίζεται γενικά από ευελιξία:

- (201) Ειδε η Μαρία την ταινία;
(202) Η Μαρία είδε την ταινία;

Στην Τουρκική, η συντακτική θέση του ερωτηματικού μορίου mI αποτελεί πιο περίπλοκο ζήτημα, καθώς παρόλο που συναντάται πιο συχνά μετά το κατηγορήμα, δηλαδή στο τέλος της ερώτησης, εντοπίζεται επίσης σε άλλα σημεία, όπως μετά από ονοματικές και επιρρηματικές φράσεις. Ενδεικτικά, στις περιπτώσεις όπου τοποθετείται μετά από μία ονοματική φράση ή ονόμα σε θέση υποκειμένου η αντικειμένου έχει ως στόχο την εστίαση του, με αποτέλεσμα η ερώτηση να αφορά την τιμή αληθειας του εστιασμένου συστατικού και όχι του συνόλου της πρότασης:

- (203) Evi mi gidiyorsun? (Van Schaaik, 2020)
Σπίτι πηγαίνεις
"Στο σπίτι πηγαίνεις (ή κάπου αλλού);"

Με την ίδια λογική, η τοποθέτηση του mI μετά από ένα συγκεκριμένο συστατικό δείχνει ότι το συστατικό αυτό είναι φωνητικά μαρκαρισμένο, κάτι που στην Ελληνική επιτελείται απλά με τη χρήση του κατάλληλου επιτονισμού:

- (204) Biraniz soğuk mu olsun? (Van Schaaik, 2020)

μπύρα σου κρύα

"Θέλεις την μπύρα σου ΚΡΥΑ;"

Επιπλέον, σε περίπτωση που το mI βρίσκεται αμέσως πριν το κατηγορημα, τότε σημαίνει ότι ο ομιλητής πιθανότατα γνωρίζει ήδη την απάντηση στην ερώτηση του, ενδεχομένως από προηγούμενες δηλώσεις του συνομιλητή:

(205) Nermin okula mi gitmiş? (τυπική ερώτηση) (Göksel & Kerslake, 2005)

Nermin στο σχολείο έχει πάει

"Έχει πάει ο Nermin στο σχολείο;"

(206) Nermin okula gitmiş mi? (ξαφνική ερώτηση) (Göksel & Kerslake, 2005)

Nermin στο σχολείο έχει πάει

"Έχει πάει ο Nermin στο σχολείο;"

Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι η σύνταξη των πολικών ερωτήσεων στην Τουρκική αποτελεί πιο σύνθετο ζήτημα, καθώς το ερωτηματικό μόριο mI, ανάλογα με τη συντακτική του θέση εξυπηρετεί διαφορετικούς σκοπούς, οι οποίοι στην περίπτωση της Ελληνικής ικανοποιούνται απλώς με τη χρήση του κατάλληλου επιτονισμού, ενώ παράλληλα η συντακτική θέση των επιμέρους προτασιακών όρων φαίνεται να είναι σχετικά ευέλικτη.

4.3 Ερωτήσεις περιεχομένου

4.3.1 Εισαγωγή

Στην Ελληνική και στην Τουρκική, όπως και στις υπόλοιπες γλώσσες, οι ερωτήσεις περιεχομένου χρησιμοποιούνται από τους ομιλητές, με σκοπό την απόσπαση μίας συγκεκριμένης πληροφορίας και δεν αφορούν την τιμή αληθαιακότητας του συνόλου της προτασιακής δομής, όπως συμβαίνει στις πολικές ερωτήσεις, με αποτέλεσμα να εισάγονται με τους ερωτηματικούς τύπους που είδαμε στα προηγούμενα κεφάλαια.

Σε γενικές γραμμές, οι ερωτηματικοί τύποι της ελληνικής και της Τουρκικής, παρόλο που έχουν φυσικά κοινή λειτουργία, διαφέρουν ως προς τον τρόπο χρήσης τους εντός της ερωτηματικής πρότασης, κυρίως σε μορφολογικό επίπεδο, κάτι που δικαιολογείται αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η Ελληνική αποτελεί γλώσσα με κλιτική μορφολογία,

ενώ η Τουρκική ανήκει στις συγκολλητικές γλώσσες, δηλαδή παρουσιάζει αυξημένη χρήση μορφημάτων που προσκολλώνται πάνω σε συγκεκριμένα συστατικά, τα οποία στην προκειμένη περίπτωση αντιστοιχούν στις ερωτηματικές λέξεις που εισάγουν τις εν λόγω ερωτήσεις.

Όσον αφορά τον επιτονισμό των ερωτήσεων περιεχομένου, ο γενικός κανόνας στην περίπτωση της Ελληνικής είναι ότι παρατηρείται ανύψωση του τόνου της φωνής στην αρχή της δομής, όπου τοποθετείται κατά κανόνα η ερωτηματική φράση, ο οποίος στη συνέχεια ακολουθείται από σταδιακή πτώση. Ο επιτονισμός των ερωτηματικών προτάσεων της Τουρκικής ακολουθεί ελαφρώς διαφορετικό μοτίβο, καθώς σε αντίθεση με την Ελληνική, στο τέλος της δομής παρατηρείται εκ νέου ανύψωση της φωνής.

4.3.2 Ερωτηματικοί τύποι

Τόσο ο ερωτηματικός τύπος «ποιος/α/ο» της Ελληνικής όσο και ο αντίστοιχος τύπος «kim» της Τουρκικής χρησιμοποιούνται στις ερωτήσεις περιεχομένου, αντικαθιστώντας ένα μεμονωμένο συστατικό ή μία ΟΦ και μπορούν να λειτουργούν ως υποκείμενα ή αντικείμενα της κεφαλής της πρότασης. Η διαφορά μεταξύ των ερωτηματικών τύπων στις δύο γλώσσες είναι ότι εκείνος της Ελληνικής αναφέρεται τόσο σε πρόσωπα όσο και σε άψυχα αντικείμενα, ενώ αντίθετα ο τύπος «kim» προσδιορίζει μόνο έμψυχες οντότητες. Ο ερωτηματικός τύπος της Ελληνικής αποτελεί κλιτή λέξη, καθώς ανάλογα με τη φράση που αντικαθιστά και τη γραμματική λειτουργία που διαθέτει στην ερώτηση περιεχομένου, χρησιμοποιείται ο κατάλληλος τύπος που εμπεριέχει το γένος, την πτώση και τον αριθμό:

(207) **Ποιοι** σου τηλεφώνησαν;

Ομοίως, ο ερωτηματικός τύπος της Τουρκικής αποτελεί επίσης κλιτή λέξη, με τη διαφορά ότι η πτώση και ο αριθμός εμφανίζονται με τη μορφή μορφημάτων, τα οποία προσκολλώνται στον τύπο «kim»:

(208) Şule'nin babası **kimdi**? (Göksel & Kerslake, 2005)
της Σουλέ πατέρας της ποιος

"Ποιος ήταν ο πατέρας της Σουλέ;"

Επιπλέον, η ερωτηματική λέξη «ποιος» της Ελληνικής είναι δυνατόν να λειτουργεί ως συμπλήρωμα μιας πρόθεσης, εισάγοντας μία ερώτηση περιεχομένου, ενώ η ίδια περίπτωση στην Τουρκική εξυπηρετείται από τη χρήση της λέξης «kim», συνδυαστικά με το επίθημα –(y)lA/ile.

Ο ερωτηματικός τύπος της Τουρκικής, ο οποίος αναφέρεται, εκτός από πρόσωπα, σε άψυχα αντικείμενα αντιστοιχεί στη λέξη «hangi», η οποία λειτουργεί ως προσδιοριστής μιας ΟΦ και δεν αποτελεί κλιτή λέξη, ενώ το μόρφημα της κατάλληλης πτώσης, όπως και εκείνο του αριθμού, προσκολλάται πάνω στο συστατικό που προσδιορίζει:

(209) **Hangi** kitabı satın alacaksın? (Göksel & Kerslake, 2005)

ποιο βιβλίο θα αγοράσεις

"Ποιο βιβλίο θα αγοράσεις;"

Στην Ελληνική, η ίδια λειτουργία εξυπηρετείται από τον τύπο «ποιος», που αναφέρθηκε προηγουμένως, καθώς έχει τη δυνατότητα να λειτουργεί επίσης ως προσδιοριστής μιας ΟΦ:

(210) Ποιο παιχνίδι σου αρέσει;

Όπως είδαμε ότι συμβαίνει με τους ερωτηματικούς τύπους «ποιος» και «kim» της Ελληνικής και Τουρκικής αντίστοιχα, οι τύποι «τι» και «ne» αντικαθιστούν ένα όνομα ή μία ΟΦ, δηλαδή η κύρια λειτουργία τους είναι αυτή της αντωνυμίας σε θέση υποκειμένου ή αντικειμένου. Ενώ και στις δύο γλώσσες αναφέρονται σε άψυχα αντικείμενα και αφηρημένες έννοιες, η βασική τους διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι ο ερωτηματικός τύπος της Ελληνικής δεν αποτελεί κλιτή λέξη και χρησιμοποιείται ως έχει (200), ενώ ο αντίστοιχος τύπος της Τουρκικής μοιράζεται τα κλιτικά επιθήματα των ονομάτων (201):

(211) Τι έφαγε ο Κώστας;

(212) Bu kutunun içinde **neler** var? (Göksel & Kerslake, 2005)

αυτό το κουτί μέσα τι υπάρχει

"Τι υπάρχει μέσα στο κουτί;"

Επιπλέον, όταν ο ομιλητής επιθυμεί να αναφερθεί σε κάτι πιο συγκεκριμένο χρησιμοποιεί τον τύπο *ne* σε αιτιατική πτώση (*neyi*), ο οποίος λειτουργεί ως άμεσο αντικείμενο του ρήματος της ερώτησης, ενώ στην αντίστοιχη περίπτωση της Ελληνικής συναντάται η περίφραση «τι από αυτά». Εκτός από αντωνυμία, ο ερωτηματικός τύπος και στις δύο γλώσσες μπορεί να χρησιμεύει ως προσδιοριστής ενός ονόματος ή της κεφαλής μιας ΟΦ.

Οι ερωτήσεις περιεχομένου της Ελληνικής και της Τουρκικής περιλαμβάνουν επίσης ερωτηματικούς τύπους, οι οποίοι αντικαθιστούν ένα επίρρημα ή μία επιρρηματική φράση. Για παράδειγμα, οι τύποι «γιατί» και «*neden/niye/niçin*» χρησιμοποιούνται σε ερωτήσεις σχετικά με την αιτία ενός γεγονότος, ενώ οι τύποι «πότε» και «*ne zaman*» αναφέρονται σε επιρρηματικές φράσεις που υποδηλώνουν τον χρόνο. Ομοίως, επιρρηματικές φράσεις που δηλώνουν τρόπο αντικαθίστανται από τους τύπους «πώς» και «*nasıl*».

Χαρακτηριστική διαφορά εντοπίζεται μεταξύ του επιρρηματικού τύπου «*nerde*-» της Τουρκικής και του αντίστοιχου τύπου «πού» της Ελληνικής, για τον λόγο ότι ο πρώτος συνδυάζεται υποχρεωτικά με κάποιο κλιτικό επίθημα (213), ενώ ο δεύτερος, όπως και οι προηγούμενες ερωτηματικές λέξεις της Ελληνικής που αναφέρονται σε επιρρηματικές προτάσεις, στέκεται στην πρόταση ως έχει (214):

(213) Πού θα πάει ο Νίκος;

(214) *Elbiselerini nereden aldın?* (Göksel & Kerslake, 2005)

τα ρούχα σου από πού αγόρασες

"Από πού αγόρασες τα ρούχα σου;"

Επιπλέον, ενώ ο ερωτηματικός τύπος «πού» της Ελληνικής μπορεί να χρησιμοποιείται σε όλες τις τοποθεσίες που σχετίζονται με την τοποθεσία ενός προσώπου ή αντικειμένου, στην Τουρκική οι ομιλητές επιλέγουν διαφορετικούς τύπους που προέρχονται από τον αρχικό «*nerde*-», ανάλογα με τον σκοπό της ερώτησής τους. Για παράδειγμα, ο τύπος «*nerede*» χρησιμοποιείται όταν ο ομιλητής ενδιαφέρεται την συγκεκριμένη τοποθεσία σχετικά με κάποιον ή κάτι, ενώ ο τύπος «*neréis*» εντοπίζεται

σε γενικές ερωτήσεις, οι απαντήσεις των οποίων περιέχουν γενικές πληροφορίες σε σχέση με μία τοποθεσία.

Στην Ελληνική γλώσσα, οι ερωτηματικές λέξεις που αναφέρονται σε επιρρηματικές φράσεις πολλές φορές μπορούν να χρησιμοποιούνται περιφραστικά. Στην περίπτωση αυτή ο ερωτηματικός τύπος σε συνδυασμό με το κατάλληλο ουσιαστικό αποτελούν το συμπλήρωμα της πρόθεσης που προηγείται:

- (215) Πώς έφτιαξες το αυτοκίνητο;
- (216) Με ποιον τρόπο έφτιαξες το αυτοκίνητο;

Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι στην Τουρκική οι ομιλητές χρησιμοποιούν το τροπικό επίρρημα «hani», συνδυαστικά με έναν ερωτηματικό τύπο στις περιπτώσεις που ενδιαφέρονται στην ουσία για την αληθειακότητα ή την επιβεβαίωση του περιεχομένου της ερωτηματικής πρότασης που εκφέρουν λόγω ενδεχόμενης αμφιβολίας τους, ζητώντας κατά κάποιον τρόπο αποδείξεις σε σχέση με αυτό. Στην Ελληνική, δεν υπάρχει κάποιος ανάλογος τύπος που λειτουργεί με τον συγκεκριμένο τρόπο, ωστόσο μπορεί να παρατηρείται αλλαγή τον επιτονισμό κατά την εκφορά της αντίστοιχης ερώτησης.

4.3.3 Συντακτική θέση ερωτηματικών φράσεων

Ένα από τα ζητήματα που πραγματεύτηκαν τα δύο προηγούμενα κεφάλαια σε σχέση με τις ερωτηματικές προτάσεις της Ελληνικής και της Τουρκικής ήταν η συντακτική θέση των ερωτηματικών φράσεων στις ερωτήσεις περιεχομένου. Επιχειρώντας τη σύγκριση μεταξύ των δύο γλωσσών αναφορικά με το συγκεκριμένο ζήτημα, με μία πρώτη ματιά φαίνεται ότι πρόκειται για γλώσσες οι οποίες ακολουθούν αρκετά διαφορετικό τρόπο σύνταξης των ερωτηματικών προτάσεων, και ειδικότερα των ερωτηματικών φράσεων που εμπεριέχονται σε αυτές.

Αρχικά, όπως έχει ήδη αναλυθεί, οι ερωτήσεις περιεχομένου της Ελληνικής χαρακτηρίζονται αδιαμφισβήτητα από ορατή μετακίνηση των ερωτηματικών φράσεων στην αρχή της πρότασης έχοντας ως αφετηρία κάποιο άλλο σημείο μέσα σε αυτή:

- (217) **Ποιο** αυτοκίνητο αγόρασε <ποιο> η Ελένη;
- (218) **Τι** θα μαγειρέψει <τι> ο Γιάννης;

Γενικότερα, η σύνταξη των ερωτηματικών προτάσεων της Ελληνικής, συμπεριλαμβανομένου των μετακινήσεων των ερωτηματικών φράσεων που συμβαίνουν εντός του πεδίου τους, μπορεί να εξηγηθεί λαμβάνοντας υπόψη το Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα (Chomsky, 1995). Σύμφωνα με αυτό, η συντακτική θέση που σχετίζεται άμεσα με τις μετακινήσεις των ερωτηματικών φράσεων είναι η Φράση του ΣΔ, η οποία σε συντακτικό επίπεδο βρίσκεται στην αρχή της πρότασης. Πιο συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις περιεχομένου της Ελληνικής εμπεριέχουν κάποια ερωτηματικά χαρακτηριστικά, τα οποία χαρακτηρίζονται ως ερμηνεύσιμα [ερ] και μη ερμηνεύσιμα [uer]. Τα μη ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά είναι απαραίτητο να ταιριάζουν με τα αντίστοιχα ερμηνεύσιμα, με σκοπό να διαγραφούν, έτσι ώστε η πρόταση να καταφέρει να ερμηνευθεί στη Λογική Δομή. Έχοντας ως δεδομένο ότι οι ερωτηματικές φράσεις της Ελληνικής διαθέτουν [ερ] χαρακτηριστικό, ενώ ο ΣΔ [uer], καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι για να διαγραφεί το [uer] του ΣΔ, η ερωτηματική φράση θα πρέπει να ταιριάζει με αυτό, έτσι ώστε να επαληθευτεί. Με άλλα λόγια, στην Επιφανειακή Δομή φαίνεται ότι η ερωτηματική φράση έχει μετακινηθεί στον ΣΔ της προτασιακής δομής. Σε αυτό το σημείο, υπενθυμίζεται ότι ο λόγος που η ερωτηματικές φράσεις της Ελληνικής μετακινούνται συγκεκριμένα στην αρχή της πρότασης είναι εξαιτίας του ισχυρού [uer] του ΣΔ, αφού ένα ισχυρό [uer] απαιτείται να ταιριάζει με ένα [ερ] μέσα από τοπική σχέση:

(219) **Ποιο βιβλίο** διάβασε <ποιο βιβλίο> ο Γιώργος;

Στο (219) φαίνεται ότι η ερωτηματική φράση «ποιο βιβλίο» μετακινείται στον ΣΔ, δηλαδή στην αρχή της προτασιακής δομής.

Αντίθετα, η Τουρκική χαρακτηρίζεται ως μια wh-in-situ γλώσσα, καθώς η συντακτική θέση των ερωτηματικών φράσεων συμπίπτει με εκείνη των ΟΦ τις οποίες αντικαθιστούν:

(220) Nuri **kim-i** görmüs? (Göksel & Kerslake, 2005)

Nuri ποιον είδε

"Ποιον είδε η Nuri;"

Παρόλο που στην Επιφανειακή Δομή δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιου είδους μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης, έχει διατυπωθεί η άποψη ότι ενδεχομένως

πρόκειται για μη ορατή μετακίνηση της προς τον Χαρακτηριστή του ΣΔ της πρότασης (Huang, 1982), διαδικασία η οποία συμβαίνει στο επίπεδο της Λογικής Δομής. Επίσης, σύμφωνα με τους Aoun & Li (1993), Cheng (1997), Watanabe (1997), το συστατικό της ερωτηματικής πρότασης που μετακινείται δεν αντιστοιχεί στην ερωτηματική φράση αλλά σε έναν ερωτηματικό τελεστή, ο οποίος, παρόλο που δεν αποδίδεται φωνητικά, δεσμεύει την ερωτηματική φράση, η οποία υιοθετεί τα ερωτηματικά του χαρακτηριστικά. Στο επίπεδο της Επιφανειακής Δομής είναι εμφανές ότι, σε αντίθεση με ό, τι συμβαίνει στην Ελληνική, η ερωτηματική φράση δεν σχετίζεται με τη συντακτική θέση στην αρχή της πρότασης.

Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις που η συντακτική θέση των ερωτηματικών φράσεων φαίνεται να μην αντιστοιχεί σε αυτή που θα αναμενόταν, δηλαδή δεν παραμένει in-situ αλλά έχει υποστεί μετακίνηση στην αρχή της πρότασης, γεγονός που οφείλεται στον συντακτικό μηχανισμό «wh-scrambling» (Ross, 1967), ο οποίος αποτελεί διεργασία που τίθεται σε ισχύ στη Λογική Δομή και όχι στο φωνητικό επίπεδο. Αποτέλεσμα αυτού του μηχανισμού είναι η ανακατάταξη των προτασιακών όρων:

(221) Kimi Ayşe t görmüş? (Özsoy, 2009)
ποιον Ayşe είδε

"Ποιον έχει δει η Ayşe;"

Παρατηρείται, λοιπόν, ότι ο συντακτικός μηχανισμός «wh-scrambling» θυμίζει κατά κάποιον τρόπο τη μετακίνηση των ερωτηματικών φράσεων της Ελληνικής προς τον ΣΔ, δηλαδή στην αρχή πρότασης. Στην πραγματικότητα, όμως, οι ερωτηματικές φράσεις της Τουρκικής δεν μετακινούνται στην αρχή της πρότασης για τον ίδιο λόγο που αυτό συμβαίνει στην Ελληνική, δηλαδή για να ταιριαξουν με το [uep] του ΣΔ, αλλά εξαιτίας της τάσης των ερωτηματικών φράσεων, που ανήκουν στην κατηγορία των εσωτερικών προσαρτημάτων της ΡΦ, για θεματοποίηση (Akar, 1990).

Τόσο στην Ελληνική όσο και στην Τουρκική, οι ερωτηματικές φράσεις μπορούν να μετακινούνται ανεξάρτητα της απόστασης μεταξύ αυτών και του ΣΔ της κύριας πρότασης. Αυτό σημαίνει ότι παρατηρείται είτε τοπική είτε μακρινή μετακίνηση. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι στην περίπτωση μακρινής μετακίνησης στην Τουρκική, δηλαδή όταν εντός της κύριας πρότασης εμπεριέχεται μία δευτερεύουσα δομή, η ερωτηματική πρόταση που προκύπτει είναι γραμματικά αποδεκτή, μόνο αν η

ερωτηματική φράση που έχει μετακινηθεί διαθέτει ευρεία εμβέλεια, παίρνει δηλαδή το σύνολο της προτασιακής δομής κάτω από το πεδίο της, γεγονός που για να επιτευχθεί είναι ταυτόχρονα απαραίτητη η χρήση του κατάλληλου επιτονισμού, στον οποίο εμπεριέχονται ερωτηματικά χαρακτηριστικά.

- (222) Neyi Aylin Melisin beğendiğini duymuş? (Özsoy, 2009)
τι Aylin. Melis αρέσει άκουσε
"Τι έχει ακούσει η Aylin ότι αρέσει στη Melis;

Σε περίπτωση που η ερωτηματική φράση χαρακτηρίζεται από στενή εμβέλεια, η ερωτηματική πρόταση θα είναι αντιγραμματική, καθώς χάνεται η αναφορική σύνδεση μεταξύ της ερωτηματικής φράσης που έχει μετακινηθεί και του αντίστοιχου συστατικού εντός της δευτερεύουσας πρότασης, θυμίζοντας τις ιδιότητες της Α'-μετακίνησης (Mahajan, 1990).

Στην περίπτωση μακρινής μετακίνησης στην Ελληνική, η ερωτηματική φράση μετακινείται από την αρχική της συντακτική θέση εντός της δευτερεύουσας δομής στον ΣΔ της κύριας πρότασης:

- (223) **Ποιος** θεωρείς ότι <ποιος> πρέπει να τακτοποιήσει το δωμάτιο;

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι η μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης προς τον ΣΔ της κύριας είναι πιθανό να μην συμβαίνει με μία μόνο κίνηση, καθώς ενδέχεται να μετακινείται σε δύο στάδια, δηλαδή αρχικά στον ΣΔ της δευτερεύουσας και έπειτα στον ΣΔ της κύριας πρότασης.

Μια σημαντική διαφορά που εντοπίζεται αναφορικά με την ερμηνεία των ερωτήσεων περιεχομένου της Ελληνικής και της Τουρκικής έγκειται στο γεγονός ότι στην Τουρκική οι ερωτηματικές προτάσεις των οποίων η ερωτηματική φράση βρίσκεται σε θέση υποκειμένου οδηγούν σε αμφισημία, απλώς με τροποποίηση του επιτονισμού. Αντίθετα, στην Ελληνική η ερμηνεία των ερωτηματικών προτάσεων δεν χαρακτηρίζεται σε καμία περίπτωση ως αμφίσημη, προσδίδοντας πάντα μόνο την ερωτηματική ερμηνεία. Η αμφισημία των συγκεκριμένων ερωτηματικών προτάσεων της Τουρκικής οφείλεται στο γεγονός ότι η ερωτηματική φράση με λειτουργία υποκειμένου ανήκει εντός του πεδίου της ΡΦ, δηλαδή δεν μετακινείται στον

Χαρακτηριστή της Φράσης Χρόνου, με αποτέλεσμα να δεσμεύεται εκτός από τον ερωτηματικό τελεστή, επιπλέον από τον γενικευτικό και τον αρνητικό τελεστή (όπου υπάρχει).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα κεφάλαια πάνω στα οποία δομήθηκε η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύτηκαν το ζήτημα της σύνταξης των ερωτηματικών προτάσεων της Ελληνικής και της Τουρκικής.

Το πρώτο κεφάλαιο αποτέλεσε την εισαγωγή στη μελέτη των ερωτηματικών προτάσεων, ενώ παρατέθηκαν παραδείγματα από τις γλώσσες του κόσμου.

Το δεύτερο και το τρίτο κεφάλαιο βασίστηκαν στη μελέτη των ερωτηματικών προτάσεων της Ελληνικής και της Τουρκικής αντίστοιχα, περιγράφοντας τα είδη των πολικών ερωτήσεων και τα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα, καθώς και γραμματικές και συντακτικές πληροφορίες σχετικά με τις ερωτήσεις περιεχομένου αλλά και με τις ερωτηματικές φράσεις που τις εισάγουν. Παράλληλα, αναλύθηκε σε βάθος ο συντακτικός μηχανισμός της μετακίνησης των ερωτηματικών φράσεων στις ερωτήσεις περιεχομένου της κάθε γλώσσας, καθώς και τα περιβάλλοντα σε συνδυασμό με τους λόγους που αυτός συμβαίνει.

Λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο των προηγούμενων κεφαλαίων, το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο αφορά την αντιπαραβολική μελέτη των ερωτηματικών προτάσεων της Ελληνικής και της Τουρκικής, συγκρίνονται, δηλαδή, τα πλέον γνωστά συντακτικά δεδομένα των δύο γλωσσών, μέσα από τα οποία εντοπίζονται τόσο ομοιότητες όσο και διαφορές αναφορικά με τις εσωτερικές συντακτικές διεργασίες που παρατηρούνται στις ερωτήσεις της κάθε γλώσσας. Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι παρόλο που κάποια χαρακτηριστικά των ερωτηματικών προτάσεων που εκφέρονται από τους ομιλητές της Ελληνικής και της Τουρκικής έχουν κοινά σημεία, όπως το είδος του επιτονισμού σε συγκεκριμένα είδη ερωτήσεων ή η παρουσία κλιτών τύπων όσον αφορά κάποιες ερωτηματικές φράσεις, οι μεταξύ τους διαφορές φαίνεται να είναι αδιαμφισβήτητες. Ο τρόπος σύνταξης των πολικών ερωτήσεων, καθώς και οι συντακτικές θέσεις στις οποίες τοποθετούνται οι ερωτηματικές φράσεις στις ερωτήσεις περιεχομένου αποτελούν ενδεικτικά παραδείγματα.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

AKAR, D. 1990. *Wh-questions in Turkish*. Unpublished MA thesis. Boğaziçi University.

AOUN, J & Y. A, Li. 1993a. *Wh-Elements In-Situ: Syntax or LF?*

AOUN, J & Y. A, Li. 1993b. *On Some Differences between Chinese and Japanese Wh-elements*.

ARSLAN, C. 1999. *Approaches to Wh-Structures in Turkish*. Unpublished M.A. Thesis. Boğaziçi University.

CHENG, L. 1997. *On the Typology of Wh-Questions. Outstanding Dissertations in Linguistics Series*. New York: Garland Publishing.

CHOMSKY, N. 1995. *The Minimalist Program*. Cambridge & London: The MIT Press.

DIXON, R. M. W. 2012. *Basic Linguistic Theory*. Oxford, New York: Oxford University Press.

ERGUVANLI, E. E. 1984. *The function of word order in Turkish*. Los Angeles: University of California Press.

GÖKSEL, A. & A. S. ÖZSOY. 2000. *Is there a focus position?* Wiesbaden: Harrassowitz

GÖKSEL, A. & C. KERSLAKE. 2005. *Turkish: A Comprehensive Grammar*. London & New York: Routledge.

GÖRGÜLÜ, E. 2006. *Variable Wh-words in Turkish*. Boğaziçi University.

- HOLTON, D., MACKRIDGE, P. & E. ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ-WARBURTON. 2014. *Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας*. 17^η εκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- HUANG, J. 1982. *Move wh in a language without wh-movement? The Linguistic Review 1*.
- KOOPMAN, H. & D. SPORTICHE. 1991. *The Position of Subjects*.
- KORNFILT, J. 1997. *Turkish*. London & New York: Routledge
- KOTZOGLU, G. 2006. *Subject-verb Inversion in Greek: Implications for Head Movement and Typology*. *Journal of Universal Language*.
- LURANGHI, S. & C. PARODI. 2013. *The Bloomsbury Companion to Syntax*. London & New York: Bloomsbury Academic.
- MAHAJAN, A. 1990. *The A-/A-bar distinction and movement theory*. Unpublished Ph.d. dissertation. MIT.
- ÖZSOY, A. S. *Turkish as a (non)-wh-movement language*.
- ÖZSOY, A. S. 1996. *Locative inversion and relativization in Turkish*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- ÖZTÜRK, B. 2006. *Non-configurationality: Free Word Order and Argument Drop in Turkish*. Ms. Boğaziçi University.
- ROSS, H. J. 1967. *Variables in syntax*. Ph.D. dissertation. MIT.
- SAITO, M. 1985. *Some asymmetries in Japanese and their theoretical implications*. Ph.D. dissertation. MIT.
- VAN SCHAAIK, G. 2020. *The Oxford Turkish Grammar*. United Kingdom: Oxford University Press.

WATANABE, A. 1997. *Wh-in-situ Languages*. (in) *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*. eds. Baltin. M & Collins. C.

ΚΛΑΙΡΗΣ, Χ. & Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ. 1999. *Το ρήμα της Νέας Ελληνικής – Η οργάνωση του μηνύματος*. 2^{ος} τομ. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

ΡΟΥΣΣΟΥ, Α. 2015. *Σύνταξη – Γραμματική και Μινιμαλισμός*. Κάλιπος.

ΤΕΡΖΗ, Α. 2015. *Συγκριτική Σύνταξη και Γλωσσικές Διαταραχές*. Κάλιπος.